

T.C.

MEVLANA KALKINMA AJANSI

PROJE ADI

TR52-11-TD01/86

İLKÖĞRETİM VE LİSELERDE SINAV BAŞARISININ 2023 YILINA KADAR ARTIRILMASINA İLİŞKİN STRATEJİNİN GELİŞTİRİLMESİ

TEKNİK DESTEK YARARLANICISI

Güneysınır İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

YÜKLENİCİ

Konya Teknokent Teknoloji Geliştirme Hizmetleri A.Ş. adına

Hazırlayan

Yrd. Doç. Dr. Muhittin Çalışkan
Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

KONYA-2012

İÇİNDEKİLER

Giriş / 1
Problem / 3
Projenin – Programın (stratejik plan) Amacı / 7
Projenin – Programın (stratejik plan) Hedefleri / 7
Kuramsal Açıklamalar / 8
Kurullar / 31
Çalışma Grubu / 32
Strateji Öğretim Çalışmaları / 33
Değerlendirme / 35
EK: Strateji Öğretim Planları / 37

1. Giriş

Eğitim bilimleri alanında yapılan çalışmaların çoğu öğretme - öğrenme sürecinin etkili bir şekilde nasıl düzenlenebileceği ile ilgilidir. Çünkü bireylerin öğrenebilmeleri bu sürecin etkili bir şekilde düzenlenmesine bağlıdır. Ancak amaca ulaşmak için öğretme-öğrenme sürecinin etkili bir şekilde düzenlenmesi tek başına yeterli olmayabilir. Öğrenenle ilgili değişkenler önemli rol oynar. Bireyin öğrenme sürecinde ne düşündüğü öğrenenle ilgili önemli değişkenlerden biridir (Weinstein ve Mayer, 1986). Öğrenme sürecinde harekete geçirilen bilişsel süreçler öğrenmenin gerçekleşmesini sağlar. Bilişsel süreçler bilgiyi kodlama yollarıdır. Öğrencinin bilgiyi seçmesi, düzenlemesi ve bütünleştirmesi gibi öğrenme esnasındaki içsel bilişsel süreçleri kapsar. Bu süreçte öğrenenden seçici dikkatini konuya vermesi, bilgiyi düzenlemesi (iç bağlantılar oluşturması), bilgi ile diğer ilgili bilgileri bütünleştirmesi (dış bağlantıları oluşturması) beklenir (Görgeç, 1997: 4). Buradan anlaşılabileceği gibi öğrenme öğretme sürecinde verimliliğin artması her şeyden önce bireyde öğrenmenin nasıl gerçekleştiğinin bilinmesine bağlıdır.

Öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini açıklayan yaklaşımlardan biri bilgiyi işleme modelidir. Bu modele göre bireyler öğrenme sürecine aktif olarak katılırlar. Öğrenme, bireyin sahip olduğu bazı yapılar ve bu yapılarla ilgili süreçler sonucu meydana gelir (Erden ve Akman, 1995: 144).

Bilgiyi işleme modeli bilgi depolarını ve bilginin bir depodan diğerine aktarılmasını sağlayan bilişsel süreçleri açıklar. Modele göre, öğrenme aşağıda verilen süreçler sonunda gerçekleşir (Senemoğlu, 2007: 267-268):

1. Çevredeki uyarıcıların alıcılar (duyu organları) yoluyla alınması
2. Duyusal kayıt yoluyla bilginin kaydedilmesi (duyusal kayıt)
3. Dikkat ve seçici algı süreçleri harekete geçirilerek, duyusal kayıta gelen bilginin seçilerek kısa süreli belleğe geçirilmesi
4. Bilginin bir müddet kısa süreli bellekte kalabilmesi için zihinsel tekrarın yapılması
5. Bilginin uzun süreli bellekte depolanabilmesi için işleyen bellekte kodlamanın yapılması
6. Kodlanan bilginin uzun süreli bellekte depolanması
7. Bilginin uzun süreli bellekten işleyen belleğe geri getirilmesi

8. Bilginin işleyen bellekten yani kısa süreli bellekten tepki üreticiye gönderilmesi
9. Tepki üreticinin bilgiyi vericilere (kaslara) göndermesi
10. Öğrenenin çevresinde performansını göstermesi
11. Yürütücü kontrol tarafından tüm bu süreçlerin kontrol edilmesi, düzenlenmesi.

Yukarıdaki verilen süreçlerden de anlaşılacağı gibi bilgiyi işleme modeli öğrenme sürecine bireyin etkin katılımını gerektirir. Bireyin öğrenilecek bilgi birimine dikkatini vererek bilgiyi kısa süreli belleğine aktarması, bilgiyi kısa süreli bellekte bir süre tutabilmesi için birtakım işlemler yapması, bilginin uzun süreli bellekte depolanabilmesi için kodlama yapması gerekmektedir. Erden ve Akman (1995:144) bu modelin iki temel sayıtlısını şöyle açıklamaktadır:

1. Öğrenme sürecine öğrenci aktif olarak katılmak zorundadır. Birey dışarıdaki uyarıcıların duyu organlarına gelmesini beklemek yerine, arama eğilimindedir. Birey etkileşim kurduğu uyarıcılara kendisi anlam verir ve yorumlar.

2. Ön bilgiler ve bilişsel beceriler öğrenmeyi etkiler. Bireyin ön bilgileri ve bilişsel becerileri duyularına gelen uyarımları anlamasına ve yorumlamasına yardımcı olur.

Bilgiyi işleme modelinin, bir diğer bileşeni, bilişbilgisidir. Bilişbilgisi, bilgiyi işleme modelinde önemli bir yere sahiptir. Bilgiyi işleme sürecinde bilişbilgisi, öteki bileşenler olan bilgi depoları ve bilişsel süreçlerin bir bütünlük içinde işlemesini sağlar. Bilişbilgisi, dikkat, algı, yinleme, kodlama ve geri getirme gibi bilişsel süreçleri denetler ve yönlendirir (Özer, 2001:172).

Bilgiyi işleme modelinin eğitim alanına getirdiği en önemli katkılarda biri öğrenme stratejileridir. Bilgiyi işleme modeline göre birey, yeni bir bilgiyi kazanmak, yani uzun süreli belleğe kodlama yapabilmek için farklı yöntemler ya da stratejiler kullanır. Bilişbilgisi yeterince gelişmiş birey neyi, nasıl, hangi hızla öğrenebileceğini doğru olarak kestirebilir ve kendisi için en uygun öğrenme stratejisini işe koşabilir (Güven, 2004: 12). Bu durumda birey, bir öğrenme durumunda kendi bilişsel etkinliklerini düzenlediği sürece etkili öğrenmeyi gerçekleştirebilir (Flavell, 1979). Yani kendi öğrenmesini kendisi sağlayabilmelidir. Kendi öğrenmesini kendisi sağlayabilen ya da yönlendirebilen öğrencilere “öz

öğretimli öğrenciler (self-instruction)” denir. Öz öğretimli öğrenciler belirli bir öğrenme durumunu doğru olarak tanımlarlar, öğrenebilmek için gerekli en uygun öğrenme stratejisini seçerler, stratejinin ne derecede etkili olduğunu izlerler, öğrenmeyi gerçekleştirenceye kadar, güdülenmiş olarak yeterli çabayı gösterirler (Senemoğlu, 2007: 558 - 559).

Yukarıdaki açıklamalara göre, bir öğrenme durumunda, öz öğretimli bir öğrenci, yürütücü biliş yaşantıları sonucunda elde ettiği yürütücü biliş bilgisine dayanarak bir strateji seçer ve uygular. Öğrenme gerçekleşti ise yürütücü biliş bilgisi doğrulanır. Öğrenmesi gerçekleşmedi ise yeni bir stratejiyi işe koşar. Sonunda hangi durumda hangi stratejiyi kullanarak amaca ulaşacağına doğru olarak karar verme olasılığı artar (Senemoğlu, 2007: 337 - 338).

Öğrencilerin öz öğretimli öğrenciler olabilmesi için öğrenme stratejilerinin öğretilmesinin gerekmektedir. Öğrenme stratejilerini bilen ve uygulayan bir öğrenci bir öğrenme durumunda strateji seçip işe koşabilir, sonucu kontrol edip başka bir strateji seçebilir.

Sonuç olarak öğrencilerin yürütücü biliş bilgisine sahip olmaları ve yürütücü biliş becerilerini kullanabilmeleri için onlara öğrenme stratejileri öğretilmelidir.

2. Problem

Eğitimde tüm çabaların nihai amacı öğrenci başarısını artırmaktır. Bu nedenle tüm dikkatler öğretim – öğrenme sürecinin verimliliğinin artırılmasına odaklanmıştır. Bireylerde kalıcı, izli davranış değişikliklerinin oluşması, başka bir deyişle bireylerin öğrenmeleri, öğretim – öğrenme sürecinin etkili bir biçimde düzenlenmesi ile olanaklıdır. Özellikle eğitim alanında görülen değişme ve yenilenme öğretim – öğrenme sürecinde daha çok ön plana çıkmıştır (Güven, 2004 : 20). Öğretim – öğrenme sürecinde verimliliğin artırılması ise her şeyden önce bireyde öğrenmenin nasıl meydana geldiğinin anlaşılmasıyla mümkündür (Öztürk, 1995: 46). Öğrenmenin nasıl oluştuğu, bireyin bilgiyi nasıl aldığı, işlediği ve sakladığı üzerine odaklanan araştırmalar sonucunda öğrenme kuramları geliştirilmiştir. Bu kuramlardan biri de öğrenmeye zihinsel bir süreç olarak bakan “Bilgiyi İşleme Kuramı”dır. Bilgiyi işleme kuramı öğrenme sürecini uyarıcının alınması, anlamlandırılması, depolanması, kullanılmak için hatırlanılması ve davranışa dönüştürülmesi olarak açıklamaktadır. Bu kuram öğrenmenin oluşumu sırasında bireyin de öğrenme işine katılması ve belli bir çaba sarf etmesi gerektiğini savunmaktadır.

Yapılan bir öğretimin etkililiği öğrenenin önceki bilgilerine ve aktif bilişsel süreçlerine bağlıdır (Weinstein ve Mayer, 1986 : 315). Öğrenmenin oluşumu sırasında sürece katılabilen, çaba sarf eden bir birey aşağıdaki türden soruları cevaplayabilir (Senemoğlu, 2007: 336):

1. Bu konuyu öğrenmedeki amacım nedir? Nasıl bir ürüne ulaşmam beklenmektedir?
2. Bu konu hakkında ne biliyorum? (kendi öğrenme düzeyini test etme)
3. Bu konuyu öğrenmek için ne kadar zamana ihtiyaç duyarım?
4. Bu konuyu en etkili bir şekilde öğrenmek için nasıl bir plan yapmalıyım; nasıl bir yol izlemeliyim.
5. Plandaki aksaklıkları gidermek için yeniden nasıl gözden geçirip düzeltmeliyim?
6. Hata yaptığım takdirde hatamı nasıl bulmalıyım?
7. Bu işlemler sonunda elde edeceğim ürün beklentime uygun mu? Uygun değilse planlamamı nasıl değiştirmeliyim?

Bu soruları cevaplayabilen öğrenciler yürütücü biliş bilgisine sahip ve yürütücü biliş becerilerini kullanabilen öğrencilerdir. Yürütücü biliş, bireyin kendi bilişsel yapısı ve öğrenme özelliklerinin farkında olmasıdır. Yürütücü biliş becerileri ise, bireyin geçirdiği yürütücü biliş yaşantıları sonunda, hangi öğrenme durumunda hangi stratejiyi kullanacağına karar vermesi, stratejiyi kullanması, öğrenmeyi izlemesi, öğrenme gerçekleşmedi ise stratejiyi değiştirmesi ve yeni bir strateji denemesi süreçlerini kapsar (Senemoğlu, 2007 : 336 – 338).

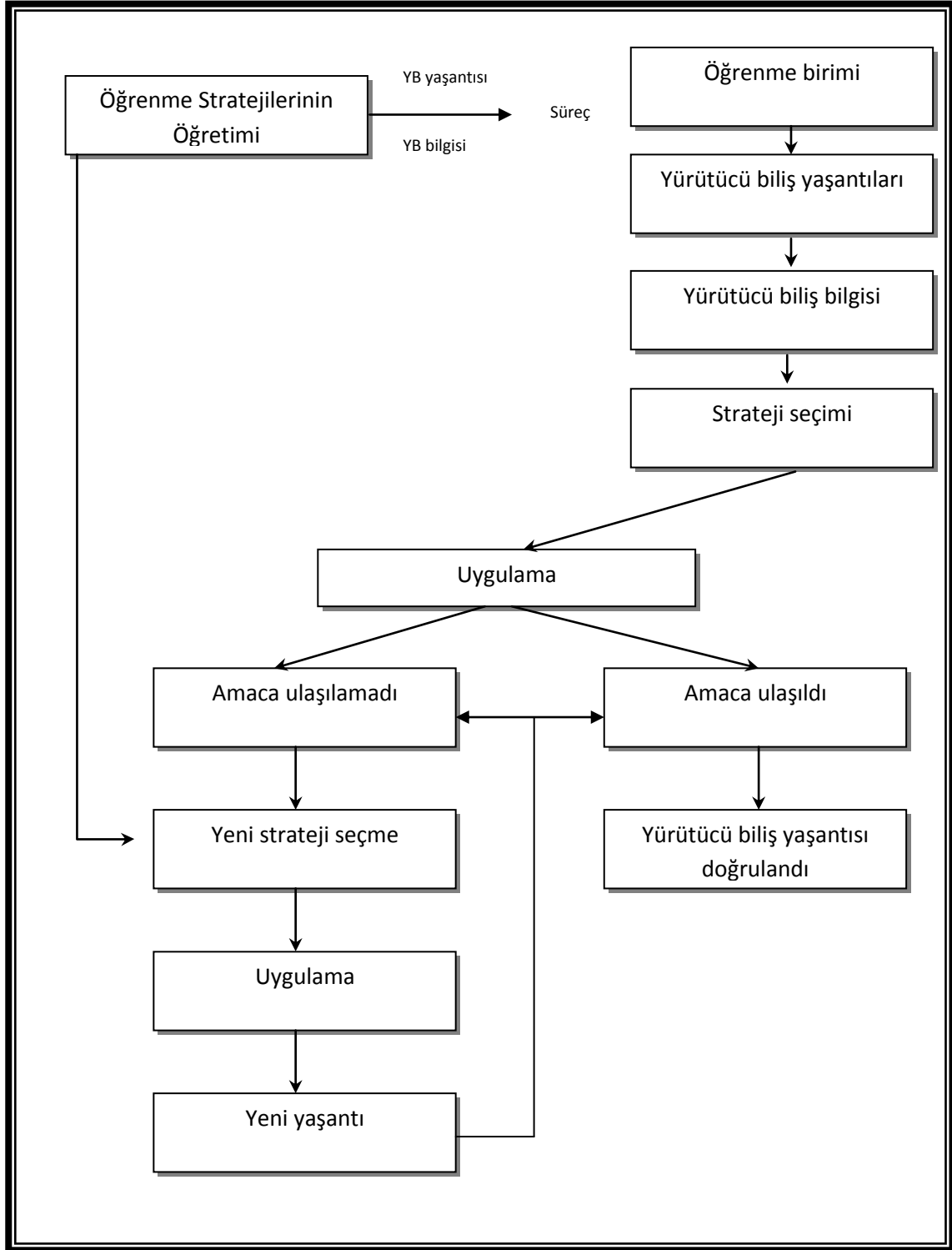
Yürütücü biliş becerileri öğrenmeyi kolaylaştırır. Bu nedenle, öğretmenler öğretimi öğrencilerin bu becerileri geliştirip kullanabilecekleri şekilde düzenlemelidirler. Ancak öğrencilerin hangi öğrenme durumunda hangi stratejiyi kullanabileceklerine karar verebilmeleri için öğrenme stratejilerini bilmeleri gerekir. Yani yürütücü biliş becerilerinin kullanılabilmesi için öğrenme stratejilerinin öğretimi gereklidir. Çünkü öğrenme stratejilerinin öğretiminde amaç, öğrencilerin kendi öğrenmelerini kontrol etmelerini ve bilişsel süreçleri doğrultusunda duruma uygun öğrenme stratejilerini seçip kullanmalarını sağlamaktır (Chamot,1999). Bu durumu şekil 1’deki gibi ifade edebiliriz.

Şekil 1’e göre, öncelikle öğrencilere öğrenme stratejileri öğretilmelidir. Öğretim sonunda süreçte öğrenci yürütücü biliş yaşantısı geçirecektir. Yani hangi durumda hangi öğrenme stratejisinin öğrenmesinde etkili olduğu konusunda bilgi sahibi olacaktır. Böyle bir birey yani öğrenme stratejilerini bilen ve uygulayan bir öğrenci, bir öğrenme birimiyle karşılaştığında, amaca ulaşmak için geçirmiş olduğu yürütücü biliş yaşantılarına dayanarak sahip olduğu yürütücü biliş bilgisi doğrultusunda bir strateji seçip uygulayacaktır. Bu

uygulama sonunda amaca ulaşı ise yürütücü biliş bilgisi doğrulanacaktır. Amaca ulaşamadı ise havuzdan yeni bir strateji seçip işe koşacaktır. İkinci uygulama sonunda da amaca ulaşamadı ise yeni bir strateji daha seçebilir. Bu seçimden sonra da ya yürütücü biliş bilgisi doğrulanacak ya da süreç devam edecektir. Sonuçta öğrenci ne kadar çok yaşantı geçirirse yürütücü biliş bilgisi de o kadar artacaktır (Flavell, 1979; Senemoğlu,2007). Bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi öğrenme sürecinde yürütücü biliş bilgisine sahip ve bu bilgiye dayanarak yürütücü biliş becerilerini kullanabilen öğrenciler etkili öğrenmeyi gerçekleştirebilirler ve dolayısıyla başarılı olurlar. Ancak bu sürecin temel şartı öğrencilere öğrenme stratejilerini öğretmektir. Öğrenme stratejileri, öğrenenlerin öğrenme sırasında sahip oldukları ve kodlama sürecini etkileyen davranışları ve düşünceleridir (Weinstein ve Mayer, 1986). En yalın tanımla öğrenme stratejisi, bireyin kendi kendine öğrenmesini kolaylaştıran tekniklerden her biridir (Özer, 2002).

Öğrenciler, derslerde ders konularının yanı sıra nasıl öğreneceklerini de öğrenme gereksinimi içindedirler. Üstelik öğrencilerin nasıl öğreneceklerini bilmeleri ders konularını öğrenmelerini de etki etmektedir. Nasıl öğreneceklerini bilmeden öğrenme çabası içinde olan öğrenciler ders konularını öğrenmede güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle, etkili bir öğrenme ve öğretme için ilköğretimden yükseköğretime kadar ders konularının yanı sıra öğrenme stratejilerinin öğretime yer verilmesi gereği vardır (Dikbaş ve Hasırcı, 2007). Son on yıl boyunca, öğrenme stratejilerinin öğretimi yaklaşımına, akademik başarısızlığı olan öğrencilerin yanı sıra başarılı olan öğrencilerin performansını da artırdığı için daha da bir önem verilmiştir (Bayındır, 2006). Ancak ülkemizde yapılan çalışmalarda okullarda öğrenme stratejilerinin öğretiminin göz ardı edildiğine vurgu yapılmaktadır (Öztürk, 1995; Gümüş, 1997; Sünbül, 1998; Yangın & Yıldızlar, 1999; Yorulmaz, 2001; Tay, 2002; Özer, 2002).

Şekil-1: Öğrenme Sürecinde Öğrenme Stratejileri- Yürütücü Biliş Bilgisi ve Yürütücü Biliş Becerileri İlişkisi

(Flavell, 1979 ve Senemoğlu, 2007'den faydalanarak oluşturulmuştur.)

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılabileceği gibi, okul ve sınav başarısının artırılmasında öğrenme stratejilerinin öğretimi önemlidir. Yapılacak bir strateji öğretiminin öğrencilerin okul ve sınav başarılarını artıracığı düşünülmektedir.

3. Projenin – Programın (stratejik plan)

Amacı

Bu projenin amacı, Güneysınır ilçesinde ilköğretim ve liselerde sınav başarısının artırılmasına yönelik bir stratejik plan hazırlamaktır. Bu amaçla bir stratejik plan hazırlanmıştır. Stratejik planı “Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi Eğitim Programı” oluşturmaktadır. “Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi Eğitim Programı” ile öğrencilere öğrenme stratejilerinin neler olduğunun, ne işe yaradığının ve bu stratejileri ders çalışırken nasıl kullanabileceklerinin öğretimi amaçlanmaktadır. Öğrenciler aldıkları bu strateji eğitiminden sonra öğrenme stratejilerini kullanabileceklerdir. Çalışma becerilerini kazanmış olmalarının onların okul ve ders başarısını artıracığı düşünülmektedir.

4. Projenin- Programın (stratejik plan)

Hedefleri

Öğretmenlere yönelik hedefler:

1. Bilgiyi işleme kuramına göre öğrenmenin nasıl gerçekleştiği konusunda bilgilendirmek
2. Öğrenme stratejilerinin bilgiyi işleme kuramının en önemli sonuçlarından biri olduğunun farkına varmalarını sağlamak
3. Bilgiyi işleme kuramı ile öğrenme stratejileri arasında ilişki kurmalarını sağlamak
4. Niçin öğrenme stratejilerini öğretmek zorunda olduğumuzun farkına vardırmak
5. Öğrenme stratejilerinin neler olduğu konusunda bilgilendirmek
6. Öğrenme stratejilerinin öğretiminin nasıl yapılacağı konusunda bilgi ve beceri kazandırmak

Proje (program) kapsamında öğrencilere kazandırılması planlanan bilgi ve beceriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo: Öğrenme Stratejileri Öğretimi Sonunda Öğrencilerin Kazanması Beklenen Bilgi ve Beceriler

Öğrenme Stratejileri ve Özellikleri	- Hangi öğrenme stratejileri vardır? -Bunların benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
Öğrenme Stratejilerinin Kullanım Biçimleri	- Öğrenme stratejilerinin her biri nasıl kullanılır ya da uygulanır? -Stratejilerden en üst düzeyde yararlanmak için, uygulama sırasında neler göz önünde bulundurulmalıdır?
Öğrenme Stratejilerinin Kullanım Yerleri	-Her bir öğrenme stratejisi ne tür bilgilerin öğrenilmesinde daha etkilidir? -Hangi öğrenme stratejisinden hangi amaçla yararlanmak daha uygun olur?

5.

Kuramsal Açıklamalar

Öğrenme

İnsanoğlu, çevresine başarılı olarak uyum sağladığı sürece yaşamını sürdürebilir (Senemoğlu, 2007: 86). Ancak insanoğlunun doğuştan getirdiği içgüdüsel davranışlar yok denecek kadar azdır ve bu davranışlar çevreye uyum sağlamada yetersizdir. Bu nedenle, insanlar hayatları boyunca birtakım bilgileri öğrenmek mecburiyetinde kalmaktadırlar (Selçuk, 2007: 125). Bu nedenle öğrenme bir bakıma uyum sürecidir.

İnsanlar yaşamları boyunca çevre ile etkileşimleri sonucu bilgi, beceri, tutum ve değer kazanırlar. Öğrenmenin temelini bu yaşantılar oluşturur. Bundan dolayı öğrenme, kişilerde oluşan nispeten kalıcı değişimler olarak tanımlanabilir (Özden, 2003: 21). Davranıştaki değişimin nasıl oluştuğu her zaman merak konusu olmuş ve araştırılmıştır. Bu araştırmalar öğrenme kuramlarını oluşturmuştur. Öğrenmenin hangi koşullar altında oluşacağını ya da oluşmayacağını öğrenme kuramları betimlemekte ve açıklamaktadır (Senemoğlu, 2007: 93). Bu kuramlar davranışçı ve bilişsel kuramlar olmak üzere iki ana grupta toplanabilir (Güven, 2004: 2; Selçuk, 2007: 125; Senemoğlu, 2007: 93).

Davranışçı kuramcılar öğrenmenin uyarıcı ile tepki arasında bir bağ kurularak gerçekleştiğini kabul ederler. Önemli olan gözlenebilen davranışlardır, uyararla tepki arasında zihinde olup bitenler gözlenemediği için davranışçılar bunlarla ilgilenmez (Özden, 2003: 21; Selçuk, 2007: 127; Senemoğlu, 2007: 93). Davranışçı yaklaşımda, davranışın sonuçları önemlidir. Bu nedenle pekiştirilen davranışlar devam eder, pekiştirilmeyen davranışlar terk edilir (Hartley, 1998: 17). İnsan davranışlarının yalnızca uyarıcı – tepki bağı çerçevesinde açıklanamayacağını ileri süren bilişsel yaklaşıma göre, birey edilgin bir uyarıcı alıcısı değildir. İnsan zihni çevreden gelen uyarıcıları etkin bir biçimde işler ve onları yeni biçimlere dönüştürür. Bilişsel yaklaşımın amacı zihinsel süreçlerin nasıl örgütlendiğini ve çalıştığını açıklamaktır (Selçuk, 2007: 126). Bu iki temel yaklaşımın ilkeleri aşağıdaki gibidir (Hartley, 1998; Özden, 2003):

Tablo: Davranışçı ve Bilişsel Yaklaşımların Temel İlkeleri

Davranışçı Yaklaşım	Bilişsel Yaklaşım
Yaparak öğrenme esastır.	Önceki bilgiler önemlidir.
Öğreneni harekete geçiren en önemli öge pekiştirmedir.	Öğretim iyi organize edilmeli ve iyi yapılandırılmalıdır.
Öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanmasında tekrar önemlidir.	Öğrenme bir anlam yükleme çabasıdır.
Öğrenmede güdülenmenin önemli bir yeri vardır.	Öğrenme uygulama şansı tanınmalıdır.
Amaçların açıkça belirlenmesi öğrenmeye yardım eder.	Öğrenme karşılıklı etkileşim ile gerçekleşir.

İki yaklaşım arasındaki temel farklardan bir diğeri öğrenmenin nasıl tanımlandığı ile ilgilidir. Davranışçılar öğrenmeyi davranış değişmesi olarak tanımlarken, bilişsel kuramcılar öğrenmeyi bireyin içsel kapasitesindeki değişim olarak görür. İçsel kapasitedeki değişimler davranışlarda değişimlere yol açmaktadır (Selçuk, 2007: 127).

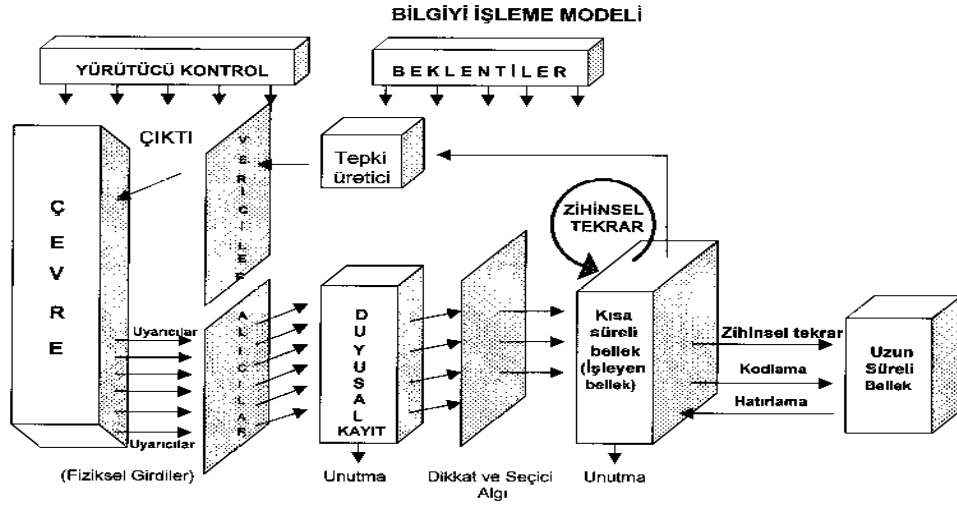
Klasik koşullanma, bitişiklik kuramları, bağ kuramı, edimsel koşullanma, sistematik davranış kuramı davranışçı öğrenme kuramlarıdır. Gestalt kuram ve bilgiyi işleme kuramı bilişsel öğrenme kuramları arasında yer alır. Öğrenme kuramlarından her biri farklı bir öğrenme türünü en iyi açıkladığından, hiçbir öğrenme kuramı bütün öğrenme türlerini ve öğrenmeye ilişkin tüm sorunları

açıklamaya ve çözmeye yeterli değildir (Senemoğlu, 2007: 94). Bilgiyi işleme kuramı bilişsel yaklaşımda öğrenmeyi açıklayan en önemli kuramlardan biridir.

Bilgiyi İşleme Kuramı

İnsanın nasıl öğrendiği ve öğrenmeyi etkili kılma çabalarının neler olması gerektiği üzerindeki çalışmalar uzun bir geçmişe sahiptir. Bu konuda çeşitli teori ve modeller geliştirilmiş ve belirli dönemlerde bu modellerden bazıları oldukça büyük taraftar kitlesi bulmuş ve savunulmuştur. Günümüzde kendisinden önceki modellerin eksikliklerini tamamlayarak öğrenmeyi en kapsamlı ve bilimsel olarak açıklayan öğrenme yaklaşımı “ bilgiyi işleme modeli”dir (Öztürk, 1995: 20). Bilgiyi işleme kuramı temel olarak şu dört soruyu cevaplamaya çalışmaktadır (Senemoğlu, 2007: 266) : 1- Yeni bilgi dışardan nasıl alınmaktadır? 2- Alınan yeni bilgi nasıl işlenmektedir? 3- Bilgi uzun süreli olarak nasıl depolanmaktadır? 4- Depolanan bilgi nasıl geriye getirilip hatırlanmaktadır?

Bilgiyi işleme modeli bilgi depoları, bilişsel süreçler ve bilişbilgisi olmak üzere üç temel öğeden meydana gelmektedir (Selçuk, 2007: 184). Bilgi depoları; duyuşsal kayıt, kısa süreli bellek ve uzun süreli bellek olarak adlandırılan üç bellekten oluşur. Modelin ikinci bileşeni olan bilişsel süreçler, bilgilerin bir bellekten ötekine aktarılmasını sağlayan içsel zihinsel etkinlikleri içermektedir. Bilgi işleme kuramının üçüncü bileşeni bilişbilgisi (yürütücü kontrol) ise, bilişsel süreçlerle ilgili olan bilgileri ve bunların denetimini içerir (Özer, 2001: 161). Bilgiyi işleme modelinin temel öğeleri ve öğrenmenin oluşumu süreci aşağıdaki şekilde göstermiştir.

Kay

nak: Senemoğlu, 2007: 267.

Şekle göre; çevredeki uyarıcılar duyu organları yolu ile alınır ve duyuusal kayı yoluyla bilgi kaydedilir. Dikkat ve seçici algı süreçleri harekete geçirilerek, duyuusal kayıta gelen bilgi seçilerek kısa süreli belleğe geçirilir. Bilginin bir müddet kısa süreli bellekte kalabilmesi için zihinsel tekrar yapılır. Bilginin uzun süreli bellekte depolanabilmesi için kısa süreli bellekte anlamlı kodlama yapılır. Kodlanan bilgi uzun sürekli bellekte depolanır. Depolanan bilgi uzun süreli bellekten kısa süreli belleğe geri getirilir ve tepki üreticiye gönderilir. Öğrenen çevresinde performansını gösterir ve tüm bu süreçler yürütücü kontrol (bilişbilgisi) tarafından kontrol edilir (Senemoğlu, 2007: 267-268).

Bilgi depolarından biri olan duyuusal kayıt, çok kısa bir süre için uyarıların tam bir kopyasını tutar (Selçuk, 2007: 184). Bazı yazarlara göre, bilginin kalış süresi yarım saniyeden daha azdır. Bazı yazarlar ise bilginin, duyuusal kayıta bir ile dört saniye arasında kaldığını düşünmektedirler. Bilginin duyuusal kayıta kalış süresi çok sınırlı olmakla birlikte, duyuusal kayıtın kapasitesi sınırsızdır ve her duyu için ayrı bir deposu olduğu düşünülmektedir. Duyusal kayıta gelen sınırsız uyarıcıdan sadece dikkat edilen sınırlı sayıdaki bilgi kısa süreli belleğe aktarılabilir (Senemoğlu, 2007: 269-270). Uyarıcıların hangilerinin kısa süreli belleğe aktarılacağı konusunda dikkat önemli bir fonksiyonu yerine getirir (Dembo, 1988: 324; Aktaran: Öztürk, 1995: 22). Dikkat edilmeyen uyarıcılar ise kısa süreli belleğe aktarılmadan kaybolur.

Bir diğer bilgi deposu olan kısa süreli belleğin, birbirleriyle ilişkili iki temel fonksiyonu vardır. Birinci işlevi, sınırlı miktardaki bilgiyi sınırlı bir zaman süresi içinde geçici olarak depolamasıdır. Bu işlevinden dolayı kısa süreli bellek adını almaktadır. Kısa süreli belleğin ikinci önemli işlevi ise, zihinsel işlemleri yapmaktır. Bu nedenle kısa süreli bellek işleyen bellek olarak da adlandırılmaktadır. Kısa süreli belleğin iki tür sınırlılığı vardır. Birincisi kapasite azlığıdır. Yetişkinin kısa süreli belleği beş ile dokuz birim arasında değişebilen bilgi miktarının depolayabilmektedir. Kısa süreli belleğin bir diğer sınırlılığı da bilginin burada kalış süresinin çok kısa olmasıdır. Yetişkinde bu süre 20 saniye civarındadır. Bir yetişkinde kısa süreli bellek beş ile dokuz birimlik bilgiyi, zihinsel tekrar yapılmadıkça ancak en fazla 20 saniye depolayabilmektedir. Birinci sınırlılık olan kapasite azlığını artırmak için bilginin gruplanması yoluyla birimin kapsamı genişletilip, birim sayısı azaltılarak en düşük düzeye indirilebilir (Senemoğlu, 2007: 271-272). Süre sınırlılığını gidermek için ise yineleme yapılması gerekmektedir (Özer, 2001: 164).

Gagne ve Glaser (1987) kısa süreli belleğin öğrenme sürecindeki işlevlerini şöyle sıralamaktadırlar (Erden ve Akman, 1998: 149).

1. Duyusal kayda gelen yeni bilgi ile uzun süreli bellekte depolu bulunan eski bilgileri karşılaştırma ve eşleştirme.
2. Uzun süreli bellekteki örgütlenmiş bilgilerle, yeni gelen bilgileri bütünleştirme.
3. Yeni gelen bilgilerin tekrar yoluyla kısa süreli bellekte kalmasını sağlama.
4. Uzun süreli bellekteki bilgileri etkin hale getirerek örgütlenme ve davranış haline dönüştürme.

Sonuç olarak, işleyen belleğe gelen bilgi, ya zihinsel yineleme yoluyla bir süre hatırd tutularak davranış olarak ortaya çıkar, ya yirmi saniye içinde tamamen unutulur, ya da zihinsel yineleme ve kodlama yapılarak uzun süreli belleğe gönderilir (Güven, 2004: 9).

Uzun süreli bellek, yeni gelen bilgilerin eskilerle örgütlenerek saklandığı daimi depodur ve kapasitesi sınırsız olarak kabul edilir (Selçuk, 2007: 195). Uzun süreli belleğin anlamsal bellek, anısal bellek ve işlemsel bellek olmak üzere üç temel bölümden ya da üç ayrı bellekten oluştuğu söylenebilir. Anlamsal bellekte genel

bilgiler, dil bilgisi, kavramlar, olgular, kurallar ve genellemeler gibi okulda öğrenilenler tutulur. Anlamsal bellekte bilgiler önerme, imgeler ve şema biçiminde saklanır (Özer, 2001: 164). Anısal bellek, kişisel yaşantılarımızın depolandığı bölmedir. Anısal bellekteki bilgi, ne zaman oluştuğu, nerede meydana geldiğine göre organize edilmiş imajlar halinde depolanır. İşlemsel bellek ise, herhangi bir şeyin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgilerin, işlemlerin depolandığı bellektir (Senemoğlu, 2007: 278-286).

Bilgiyi işleme modelinin ikinci temel ögesi bilişsel süreçlerdir. Bilişsel süreçler, bilginin duyuşsal bellek, işleyen bellek ve uzun süreli bellek arasında aktarılmasını sağlayan zihinsel etkinliklerdir. Bunlar dikkat, algı, yineleme, kodlama ve geri getirme olarak sıralanabilir (Özer, 2001: 166). Bilginin duyuşsal kayıttan kısa süreli belleğe geçişinde dikkat ve algı, kısa süreli bellekte depolamada yineleme, uzun süreli belleğe transfer etmede kodlama, uzun süreli bellekten çağırmada geri getirme süreçleri işe koşulur.

Dikkat, bireyin çevreden gelen uyarıcılara bilinçli olarak yoğunlaşması sürecidir (Özer, 2001:166). Çevremizde çok uyarıcı olmasına ve hatta duyuşsal kayıttan kapasitesinin bunların tümünü alabilecek büyüklükte olmasına rağmen sadece dikkat ettiğimiz, bizim için önemli olan bilgiyi öğreniriz. Duyuşsal kayıttan bilgiyi işleme dikkat ile başlar (Senemoğlu, 2007: 287). Duyuşsal kayıta gelen çok sayıda uyarıcı arasından ancak dikkat edilenler işlemeye alınabilir.

Duyuşsal kayıta gelen belli uyarıcılara dikkat ettiğimizde algılama süreci başlar. Algılama, duyuşsal bilginin anlamlandırılması, yorumlanması sürecidir. Kısa süreli belleğe giren bilgi, duyuşsal kayda gelen çevresel uyarıcılardan, öğrenenin sadece algılayabildiği bilgilerdir. Bu nedenle algılama öğrenmede özel bir öneme sahiptir (Senemoğlu, 2007: 292-293). Hangi uyarıların öğrenen tarafından seçileceğini algılanan uyarı ile ilgili etkenler ve algılayan bireyle ilgili etkenler belirler. Algılanan uyarı ile ilgili etkenler; uyarıcının değişkenliği, tekrarlanması, büyüklüğü, şiddeti, parlaklığı ve zıtlığı gibi özellikleridir. Algılayan bireyle ilgili etkenler ise; öğrenenin beklentileri, ilgileri ve inançlarıdır (Selçuk, 2007: 188-189).

Yineleme, kısa süreli belleğe gelen ham bilginin, daha uzun süre bu bellekte kalmasını sağlamak amacıyla yapılan etkinliktir. Bilginin depolanması için, bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarılması gereklidir. Bu amaçla, bilginin

uzun süreli bellekte kalma süresini uzatmakta yararlanan koruyucu yineme ve ya genişletici yineme işlemleri kullanılabilir. Bilginin birkaç kez yinelenmesi hatırlanmasını kolaylaştırmaktadır (Güven, 2004: 10).

Kodlama kısa süreli bellekteki bilginin uzun süreli bellekte depolanabilmesi için yapılan işlemidir. Bunun için yeni gelen bilginin uzun süreli bellekteki mevcut bilgilerle ilişkilendirilmesi gerekir (Özer, 2001: 169; Senemoğlu, 2007: 297-298).

Geri getirme, bilginin uzun süreli bellekten bulunarak açığa çıkarılması sürecidir. Bilginin uzun süreli belleğe yerleştirilmesi için yapılan kodlama ile bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme arasında sıkı bir ilişki vardır. Bilgi etkili bir şekilde kodlanmadığı takdirde kolayca geri getirilemez. Geri getirmenin temel ilkesi etkili kodlamadır (Senemoğlu, 2007: 323-325).

Bilgiyi işleme modelinin üçüncü temel ögesi olan bilişbilgisi, bilginin dışardan alınıp davranış olarak gösterilinceye kadar geçen tüm bilişsel süreçleri denetler ve yönlendirir (Özer, 2001:172; Senemoğlu, 2007: 335). Yürütücü kontrol süreci (bilişbilgisi) hem bilişsel becerileri hem de güdüsel süreçleri kontrol eder. Öğrenenin hedefe ulaşmasında izlediği yolu organize etmesini yani bilişsel süreçleri ve öğrenenin hedefe yoğunlaşmasını yani güdüsel süreçleri kontrol eder ve düzenler (McKeachie, 2002; Aktaran: Bayındır, 2006: 185). Bellek sisteminde yönetici kontrol süreçleri “bilişsel stratejiler” in kullanımını yönetme yoluyla bu fonksiyonu yerine getirirler (Öztürk, 1995: 27). Kontrol süreci olarak bilişsel stratejiler öğrenme sürecinin herhangi bir bölümünü veya bütünü etkiler. Öğrencilerin, bilişsel stratejileri kazandıkları zaman onları öğrenme sürecinde etkili olarak kullanacağı söylenebilir. Bu stratejiler, uzun süreli bellekteki yetenekler olarak kazanıldığı ve hatırlandığı ölçüde öğrencinin bilişsel performansına önemli katkı sağlayabilir (Gagne ve Glaser, 1987: 66; Aktaran: Öztürk, 1995: 27).

Bilgi işleme kuramı, öğrenmenin açıklanması açısından çok önemli bir kuramdır. Bilgi işleme kuramının eğitim alanına getirdiği en önemli katkılardan biri öğrenme stratejileridir. Bilgi işleme kuramına göre birey, yeni bir bilgiyi kazanmak, yani uzun süreli belleğe kodlama yapabilmek için farklı yöntemler ya da stratejiler kullanır. Bilişbilgisi yeterince gelişmiş birey neyi, nasıl, hangi hızla öğrenebileceğini doğru olarak kestirebilir ve kendisi için en uygun öğrenme stratejilerini seçip işe

koşabilir (Güven, 2004: 12). Yani yürütücü kontrol sisteminin (bilişbilgisi) etkili olarak işe koşulabilmesi için öğrenme stratejilerinin öğretilmesi gerekmektedir.

Öğrenme Stratejileri

Bilişsel öğrenme kuramları, öğrenen kişinin, öğrenme sorumluluğunu yüklenmesi ve öğrenmeye etkin olarak katılması gereği üzerinde durmaktadır. Bu nedenle bu alandaki çalışmalar, son yıllarda öğrenme stratejileri üzerinde yoğunlaşmıştır (Sübaşı, 2000).

Bilişsel psikolojinin bir ürünü olan strateji kavramı genel olarak bir kişinin bir göreve yaklaşımını, akademik ya da sosyal bir problemi bağımsız olarak nasıl çözdüğünü tanımlamak için kullanılır (Lenz, 1992). Öğrenme stratejileri ise alanyazında çoğunlukla bilişsel stratejiler olarak adlandırılmaktadır. Öğrenme stratejilerinin önemine ve yararlılığına ilişkin bir görüş birliği olmakla birlikte, belirgin bir tanımlama ve sınıflama için aynı şeyi söylemek oldukça güçtür. Bu nedenle öğrenme stratejileri ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır (Güven, 2004: 45).

Öğrenme stratejileri bireyin öğrenirken kullandığı ve onun kodlama sürecini etkileyen davranış ve düşüncelerdir (Weinstein, 1986; Aktaran: Sünbül, 1998: 18). Deshler ve Lenz (1989) ise, öğrenme stratejilerini bir görevle ilgili performansını sergilemede ve değerlendirmede öğrenciye yol gösteren bilişsel ve davranışsal öğeler olarak tanımlamaktadırlar (Lenz, 1992). Bu tanımlardan öğrenme stratejilerinin öğrenenin öğrenirken ne düşünmesi ve ne yapması gerektiğini ortaya koyan teknikler olduğu görülmektedir.

Herhangi bir öğrenme stratejisinin öğrenenin motivasyonunu ve duyuşsal durumunu etkileyebileceğini, önceki bilgileri ile yeni bilgiyi bütünleştirmesine ve örgütlemesine yardım edebileceğini belirten Weinstein ve Mayer'e (1986) göre öğrenme stratejileri, öğrencilerin öğrenme anında gösterdikleri bilgiyi edinme, belleğe depolama ve gerektiğinde ona yeniden ulaşma süreçlerini etkilemesi beklenen davranış ya da düşüncelerdir. Örneğin öğrenen bir öğrenme durumunda kaygılarından kurtulmak için kendisiyle olumlu konuşmalar yapabilir, zihinsel imgeler oluşturabilir, okuduğu bir metni özetleyebilir ya da not alabilir. Tüm bu etkinlikler öğrenme stratejilerine örnektir.

Tanımların ortak özelliği ise hepsinin temelinde bilgiyi işleme modelindeki süreçlerin işleyişi olduğu görülmektedir (Tay, 2002: 15). Böyle düşünüldüğünde

öğrenme stratejilerini, bireyin bilgiyi; duyuşsal kayıttan kısa süreli belleğe aktarmasını, kısa süreli belleğe gelen bilgiyi etkili olarak işlenmesini, kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe transferini, uzun süreli bellekten geri getirilmesini kolaylaştıran yollardır.

Bilişsel psikologlar stratejileri bilişsel stratejiler ve yürütücü biliş stratejileri olmak üzere ikiye ayırırlar. Bilişsel stratejiler bilginin işlenmesi ile ilgilidir. Yürütücü biliş stratejileri ise bilişsel stratejilerin seçilmesi, kullanılması ve izlenmesi ile ilgilidir (Lenz, 1992).

Öğrenme Stratejilerinin Sınıflandırılması

Öğrenme stratejileri ile ilgili olarak çok çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Bu sınıflamaların hepsinin bilgiyi işleme modeline göre yapılmasına rağmen öğrenme stratejilerinin sınıflandırılmasında bir görüş birliği olduğunu söylemek oldukça güçtür. Burada öncelikle ulaşılabilen çeşitli sınıflamalara daha sonra yaygın olarak kullanılan Weinstein ve Mayer'in (1986) sınıflamasına yer verilecektir.

Marton ve diğ. (1970) yaptıkları bir çalışmada öğrencilere yazılı metinlere nasıl çalıştıklarına ilişkin sorular sormuşlardır. Öğrencilerden alınan cevaplar sonunda yüzeysel çalışma ve derinlemesine çalışma olmak üzere iki yol ortaya çıkmıştır. Bir metni derinlemesine çalışan öğrencilerin metindeki içeriğin temel ilkelerini yakalamaya ve her bölümün ana fikrini bulmaya uğraştıkları, yüzeysel çalışanların ise metnin baştan sona kadar tümünü okudukları ve mümkün olduğu kadar tüm metni hatırlamaya çalıştıkları belirtilmiştir. Bu çalışmayı temel alan Hartley (1998) öğrenme stratejilerini yüzeysel öğrenme stratejileri ve derinlemesine öğrenme stratejileri şeklinde sınıflandırmıştır.

O'Malley ve diğ. (1985) öğrenme stratejilerini; bilişötesi stratejiler, bilişsel stratejiler ve sosyal – duyuşsal stratejiler olmak üzere üç ana grupta toplamışlardır. Her bir grubu kendi içinde kategorilere ayırmışlardır. Bunlar;

- Biliş ötesi stratejiler: ön örgütleyiciler, doğrudan dikkat, seçici dikkat, kendini yönlendirme, ön hazırlık, kendini izleme, kendini değerlendirme.
- Bilişsel stratejiler: tekrar, gruplandırma, not alma, çıkarımda bulunma, tekrar birleştirme, imgeleme, sunma, yapısalılaştırma, anlamlandırma, transfer etme, sonuç çıkarma.

- Sosyo-duyuşsal stratejiler: işbirliği yapma, açığa çıkarmak için sorular sorma.

Bu sınıflamaya göre, bilişsel stratejiler doğrudan öğrencinin öğrenmesiyle ilgilidir. Bilişötesi stratejiler ise bilginin alınmasından, uzun süreli belleğe depolanması ve gerektiğinde geri getirilmesi ve performans olarak sergilenmesine kadar tüm süreçleri kontrol eder ve düzenler. Bilişötesi stratejilerin kullanılması bilişsel stratejilerin kullanımıyla gerçekleşir.

Levin (1986) ise öğrenme stratejileri ile ilgili olarak üçlü bir sınıflama yapmıştır. Bunlar anlama, hatırlama ve uygulama stratejileridir. Levin'e (1986) göre, bilişsel stratejiler öğrencinin neyi öğrenmesi ve nasıl öğrenmesi gerektiğini, bilişbilgisi ise ne zaman ve neden öğrenmesi gerektiğini kapsar. Bilişbilgisi bilişsel stratejilerin seçimi ve seçilen stratejilerin etkililiğinin kontrol edilmesi ile ilgilidir.

Pressley ve Harris (1990), öğrenme stratejilerini altı grupta incelemişlerdir. Bu sınıflamanın diğerlerinden farkı oldukça özel davranışları içermesidir. İlkokul düzeyindeki öğrenciler için oluşturulan sınıflama şu şekildedir:

1. Özetleme
2. İmgeleme
3. Hikaye çözümlemesi
4. Önceki bilgileri harekete geçirme
5. Soru oluşturma
6. Soru – cevap

Oxford (1990), doğrudan ve dolaylı öğrenme stratejileri olmak üzere öğrenme stratejilerini iki geniş kategoride sınıflamıştır. Seksen öğrenme stratejisini içeren bu taksonomide doğrudan ve dolaylı öğrenme stratejileri kendi içerisinde alt kategorilere ayrılmıştır ve her bir özel strateji kendi içerisinde birtakım zihinsel işlevleri yerine getirir. Doğrudan öğrenme stratejileri doğrudan öğrenmeyle ilişkilidir ve üç gruba ayrılır. Bunlar bellek, biliş ve telafi stratejileridir. Oxford'a (1990) göre, doğrudan öğrenme stratejileri öğrenciler tarafından en çok kullanılan stratejilerdir. Dolaylı öğrenme stratejileri ise doğrudan öğrenmeyle ilişkili değildir, öğrencinin hedeflerine ulaşmasında ve öğrenme durumunu düzenlemesinde ona yardımcı olur. Dolaylı öğrenme stratejileri de üç kategoriye ayrılmıştır. Bunlar bilişötesi stratejiler, duyuşsal stratejiler ve sosyal stratejilerdir (Aktaran: Sünbül, 1998: 25-27).

Warr ve Downing (2000) çalışmalarında, Watt ve Allan'ın öğrenme stratejileri ile ilgili yaptıkları sınıflamayı almışlardır. Watt ve Allan öğrenme stratejilerini üç grupta toplamışlardır. Bu stratejiler şöyle açıklanabilir; (Güven, 2004: 52)

- Bilişsel öğrenme stratejileri: Yineleme, örgütleme ve anlamlandırma
- Davranışsal öğrenme stratejileri: Kişiler arası yardım anlayışı, yazılı materyallerden yararlanma ve uygulama yapma
- Öz düzenleyici öğrenme stratejileri: Duygusal denetim, güdüsel ve anlamamanın izlenmesi

Senemoğlu (2007: 560) öğrenme stratejilerini, bilgiyi işlem kuramında açıklanan bilişsel ve yürütücü biliş süreçlerine göre ele alıp incelemiştir. Bu stratejiler dikkat stratejileri, kısa süreli bellekte depolamayı artıran stratejiler, anlamlandırmayı (kodlama) artıran stratejiler, geri getirmeyi (hatırlamayı) artıran stratejiler ve yürütücü biliş (izleme) stratejileridir.

Öztürk (1995) yapılan sınıflamaların her birinde ihmal edilen belirli noktalar olduğunu, bilişsel sistemdeki bilgi akışı dikkate alınarak eklektik bir yaklaşımla bu eksiklikleri tamamlayacak şekilde bir öğrenme stratejileri modelinin şu şekilde oluşturulabileceğini belirtmiştir:

- Dikkat stratejisi
- Tekrar stratejisi
- Anlamlandırma stratejisi
- Zihne yerleştirme stratejisi
- Hatırlama stratejisi
- Bilişi yönetme stratejisi
- Duyuşsal strateji

Günümüzde yaygın olarak kullanılan, ayrıntılı ve birçok araştırmaya temel oluşturan sınıflama Weinstein ve Mayer (1986) tarafından yapılmıştır (Öztürk, 1995; Görgeç, 1997; Çiftçi, 1998; Sünbül, 1998; Özer, 2002; Yıldız, 2003; Güven, 2004; Belet, 2005; Güven, 2008). Weinstein ve Mayer (1986) stratejileri temel ve karmaşık olmak üzere iki grupta ele almışlar ve her bir öğrenme stratejisi grubunu örnek öğrenme durumları ile tanımlamışlardır. Bu sınıflama şu şekildedir:

- Temel yineleme stratejileri

- Karmaşık yineleme stratejileri
- Temel anlamlandırma stratejileri
- Karmaşık anlamlandırma stratejileri
- Temel örgütlenme stratejileri
- Karmaşık örgütlenme stratejileri
- Anlamayı izleme stratejileri
- Duyuşsal stratejiler

Bu sınıflama kimi araştırmacılar tarafından temel ve karmaşık stratejiler birleştirilerek ele alınmıştır (Demirel, 1993; Özer, 1998; Güven, 2004; Güven, 2008). Temel ve karmaşık stratejiler birleştirildiğinde öğrenme stratejilerinin beş grup altında toplandığı kabul edilebilir (Özer, 2002: 20; Güven, 2008). Buna göre, öğrenme stratejileri şu adlarla sınıflandırılmıştır:

- Yineleme stratejileri
- Anlamlandırma stratejileri
- Örgütlenme stratejileri
- Anlamayı izleme stratejileri
- Duyuşsal stratejiler

Bu programda yukarıda verilen sınıflamada yer alan ilk üç strateji grubu temele alınmıştır. Bunun nedeni çalışmada anlamayı izleme ve duyuşsal stratejilerin öğretiminin yapılmamasıdır. Erden ve Akman (1998: 155) öğrenme stratejilerinin tekrar, anlamlandırma ve örgütlenme stratejileri olmak üzere üçlü sınıflandırılabilceğini belirtmektedirler. Öğrenme stratejileri ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda bu üç öğeli sınıflamanın temele alındığı görülmektedir (Sünbül, 1998; Yıldız, 2003; Bozkurt, 2007). Bu nedenle burada sadece yineleme, anlamlandırma, örgütlenme stratejileri hakkında bilgi verilecektir. Bu ana grup içerisinde yer alan stratejilerden sadece öğretimi yapılanlar ele alınacaktır.

Yineleme Stratejileri

Yineleme stratejileri bilginin kısa süreli bellekte tutulma süresini artırır ve uzun süre hatırlanmasını sağlar (Harris, 1991; Öztürk, 1995: 33; Erden ve Akman, 1998: 162; Özer, 2002). Sesli okuma, aynen yineleme, liste ezberleme, aynen yazma, altını çizme yineleme stratejileridir (Weinstein ve Mayer, 1986: 317-318; Sünbül, 1998:

29; Özer, 2002: 20). Yineleme stratejileri genellikle temel öğrenmeler için kullanılır. Örneğin İngilizce sözcüklerin söylenişlerini ya da yazılışlarını, Avrupa ülkelerinin başkentlerinin adlarını, bir şiiri öğrenmek isteyen bir öğrenci yineleme stratejilerini kullanır (Özer, 1998: 154).

Weinstein ve Mayer (1986) temel ve karmaşık olmak üzere iki tür yinelemeden bahsetmişlerdir. Temel yinelemede basitçe yineleme söz konusudur. Yani metin ya da öğrenme materyali olduğu gibi yinelenir. Karmaşık yinelemede birey belirli ölçüde kendisi de anlamlar katar. Temel yineleme stratejilerinin yanında daha karmaşık materyalleri hatırlamak için karmaşık yineleme yapılması zorunludur. Karmaşık yinelemenin seçme ve edinme olmak üzere iki önemli işlevi vardır (Weinstein ve Mayer, 1986: 318). Seçme özelliği ile öğrenciler öğrenme gerecindeki önemli öğeleri dikkat ederek seçebilirler. Edinme özelliği ile de, öğrenciler yeterince yineleme yaparak o öğeleri ezberleyebilirler, kazanabilirler. Ancak, bu tür öğrenmelerde yeni bilgilerle önceden öğrenilmişler arasında ilişki kurma söz konusu olmadığından, bu stratejilerle kalıcı öğrenmeler sağlamak güçtür. Yineleme stratejileri, en çok, öğrenilecek gerecin daha ileriki çalışmalar için kısa süreli belleğe geçmesini sağlar (Özer, 1998: 155).

Araştırma sonuçlarına göre, 6-7 yaşındaki çocuklar yineleme stratejileri kendilerine öğretildiğinde bu stratejileri kullanabilirler. Ancak altıncı sınıftan küçük çocuklar yineleme stratejisini kullanırken örneğin altını çizmede metnin önemli yerlerini bulmada güçlük yaşamaktadırlar. 11-12 yaşındaki çocuklar bu stratejileri bağımsız olarak kullanabilirler (Weinstein ve Mayer, 1986: 317-318).

Bu programda yineleme stratejileri kapsamında altını çizme, metin kenarına not alma ve zihinsel tekrar stratejilerinin öğretimi yapılmıştır.

Anahtar sözcüklerin ya da temel fikirlerin altını çizme öğrencinin dikkatini öğrenilecek bilgi üstünde yoğunlaştırma yollarından biridir. Altını çizme, öğrencinin metindeki anahtar sözcükler ve önemli bilgi üstünde dikkatini yoğunlaştırarak metni daha hızlı ve etkili olarak tekrar edebilmesini ve kendisinde varolan bilgi ile yeni bilgi arasında ilişki kurmasını sağlar. Altını çizme stratejisinin etkili olarak kullanılabilmesi için, önemli bilginin önemsiz bilgiden ayırt edilmesi gereklidir (Senemoğlu, 2007: 560). Öğrenciler altını çizme stratejisi uygularken üç farklı işlemi

yerine getirirler: 1. Metindeki cümlelerden önemli olanlara karar verme, 2. Önemli öğeler üzerinde odaklanma, 3. Önemli öğeyi öğrenme (Öztürk, 1995: 33).

Yinelemeyi sağlayan bir diğer strateji de metin kenarına not almaktır. Metin kenarına alınan notlar ya da konulan işaretler öğrencinin dikkatini belirli noktalara yoğunlaştırmasını, önemli bilgi üstünde odaklaşmasını ve daha hızlı biçimde tekrar etmesini sağlar. Metnin kenarına yazılan açıklama ve işaretler, öğrenci için bir bakıma ikinci okumada paragrafla ilgili bir organize edici bilgi niteliği de taşır. Yuvarlak içine alınan bilinmeyen sözcükler, önemli fikri belirtmek üzere satırın yanına konan yıldızlar, anlaşılmayan ya da tutarlı olmayan cümlelerin ya da paragrafın yanına konan soru işaretleri, paragrafın yanına soru olarak sorulabileceğini belirtmek üzere konan işaretler, paragrafı özetleyen cümleyi gösteren işaretler, benzerlik ve farklılıkları gösteren notlar metin kenarına alınan notlara örnektir (Senemoğlu, 2007: 561).

Bu programda, yineleme stratejileri kapsamında, öğretimi yapılan bir diğer strateji de zihinsel tekrar stratejileridir. Zihinsel tekrar stratejileri, bilgiyi sesli ya da sessiz olarak aynen tekrar etme stratejileridir. Ders işlenirken öğretmenin önemli dediği bilginin hemen zihinde tekrar edilmesi, metnin olduğu gibi birkaç kez okunması, okunan bir metinde önemli görülen cümlelerin hemen tekrar edilmesi, okurken önemli isimlerin, tarihlerin, yerlerin üst üste birkaç kez tekrar edilmesi, yeni bir kelime öğrenilirken kelime ve anlamının tekrar edilmesi, okuduktan sonra metnin anlatılması zihinsel tekrar stratejilerine örnek verilebilir.

Anlamlandırma Stratejileri

Bu stratejinin temelinde öğrencinin karşılaştığı bilgiyi aynen alması ya da zihnine yerleştirmesinin ötesinde belleğinde var olan önceden öğrenmiş olduğu bilgilerle bütünleştirerek anlamlar katması ve bu şekilde zihnine yerleştirmesi durumu vardır (Sünbül, 1998: 31). Yeni bilgi uzun süreli bellekte yer alan önceki bilgilerle ilişkilendirilerek anlamlandırılır (Weinstein ve Mayer, 1986: 318). Anlamlandırma stratejisinin etkili olarak kullanılabilmesi ön bilgilerin harekete geçirilmesine bağlıdır. Bu nedenle yeni bir konu öğretilirken konu ile ilgili ön bilgilerin harekete geçirilmesi öğrencilerin anlamlandırma stratejilerini kullanabilmeleri açısından önemlidir.

Simpson vd. (1994) anlamlandırma stratejisiyle ilgili yazmış oldukları bir makalede, bu stratejinin taktikleri ve öğrenme etkinlikleri olarak; metne çalışırken zihinsel imgelerden yararlanma, yeni bilgi ve uyarıcıları daha önceden öğrenilmiş olanlarla ilişkilendirme ve yorumlama, metni ve öğrenme görevini kendi cümleleriyle özetleme ve materyal üzerinde yorumlayarak not alma gibi özellikler sayılmıştır (Sünbül, 1998: 31). Öztürk (1995: 36) ise, imge oluşturma, öğrenilen konunun ana fikrini ortaya koyma, özet çıkarma, metni yorumlayarak kendi cümleleriyle not alma, sorular oluşturma ve mevcut sorulara cevap verme, mevcut bilgiyi harekete geçirme, geri getirmeyi kolaylaştıracak hatırlatıcılar kullanmayı anlamlandırma stratejisinin kapsadığı başlıca taktikler olduğunu belirtmiştir. Burada görüldüğü gibi bir strateji grubunun içinde yer alan taktikler konusunda yazarlar arasında çok küçük farklılıklara rastlanmaktadır. Zihinsel imge oluşturma, özetleme ve kendi cümleleriyle not alma birçok çalışmada (Weinstein ve Mayer, 1986; Öztürk, 1995: 36; Özer, 1998: 155-156) anlamlandırma stratejileri kapsamında ele alınmıştır.

Weinstein ve Mayer (1986: 318) anlamlandırma stratejilerini de temel ve karmaşık olmak üzere iki grupta ele almışlardır. Zihinsel imgeler oluşturma ve cümlede kullanma temel anlamlandırma stratejisine örnek olarak verilebilir. Bir metni anlamını bozmadan kendi kelimeleriyle anlatma, özetleme, benzetimler yapma, metin hakkında sorular oluşturma ve bu soruları cevaplama, kendinden bir şeyler katarak not alma karmaşık anlamlandırma stratejilerine örnektir.

Bu programda anlamlandırma stratejileri kapsamında gruplama, not alma ve özetleme stratejilerinin öğretimi yapılmıştır.

Gruplama kısa süreli belleğin, alabileceği bilgi miktarının sınırlılığını en aza indirmek için kullanılan stratejidir. Hayvanların bir listesini öğrenmek durumunda olan bir öğrenci, hayvanları kategorilere ayırarak bilgiyi organize edip öğrenebilir. Hayvanların listesini memeliler, kuşlar, sürüngenler, böcekler olarak ayırarak öğrenebilir (Senemoğlu, 2007: 563). Gruplama stratejisine örnek olarak, metinde geçen bilgileri ortak özelliklerine göre sınıflama, olayları oluş sırasını dikkate alarak gruplama, bir dizi kelimenin öğrenilmesi gerektiğinde aynı harfle başlayan kelimeleri gruplama, sıralı bilginin baş harflerinden cümleler oluşturma, öğrenilmesi gereken sıralı bilginin ilk harflerinden anlamlı ve anlamsız sözcükler oluşturma, önemli bilginin ilk harflerinden kısaltmalar oluşturma taktikleri verilebilir.

Not alma, okunulan bir metinde hedeflerle bağlantılı olarak önemli fikirlerin başka bir kâğıt üzerine kaydedilmesidir (Öztürk, 1995: 38). Not alma, öğrenciyi birçok açıdan öğrenme süreci içinde tutan ve akademik başarısını etkileyen yorucu ve dikkat gerektiren bir süreçtir (Carter ve diğ., 2002: 206; Aktaran: Belet, 2005: 31). Öğrencinin not alma stratejisini kullanması, hem dikkatini önemli bilgi üzerine yoğunlaştırmasını, hem de eski ve yeni bilgiler arasında ilişki kurmasını ve bilgiyi kendisi için en anlamlı olacak biçimde yeniden örgütlemesini gerektirmekte ve sağlamaktadır. Sonuç olarak not alma, hem dikkat, hem ekleme, hem de örgütleme stratejisi olarak kullanılabilir (Senemoğlu, 2007: 565). Farklı şekillerde not alma stratejisi uygulanabilir. Öğrenci, öğretmenin söylediği ya da kitapta yazılı olan önemli fikirleri tanıyıp kendine özgü ifade edebilir, tablo çizip içine önemli bilgiyi not edebilir ya da konunun ana hatlarını çıkarıp içine bilgiyi yerleştirebilir.

Öğrencilerin okuduklarını anlamalarına yardım eden önemli bir strateji de özetlemedir (Brown vd., 1983: 968). Özetleme, öğrencinin, bilgiyi anlamlandırmasına ve uzun süreli belleğe anlamlı olarak yerleştirmesine yardım etmektedir. Çünkü özetleme öğrenciyi; anlamak için okumaya, önemli fikirleri ayırt etmeye, bilgiyi kendi sözcükleri ile ifade etmeye yönlendirmektedir (Senemoğlu, 2007: 567).

Örgütleme Stratejileri

Örgütleme stratejileri, öğrenilecek bilgilerin yeniden düzenlenip yapılandırılarak öğrenilmesini sağlayan stratejilerdir. Anlamlandırma stratejilerinde olduğu gibi bu stratejilerle öğrenmede de bilgileri anlamlandırmaya önem verilir. Bu nedenle, örgütleme stratejileri anlamlandırma stratejileri ile birlikte kullanılır (Özer, 1998: 157). Örgütleme stratejileri karmaşık bilgilerin yeniden düzenlenmesini, metindeki bilgilerin ortak özelliklerine göre gruplanmasını, kelimelerin anlam bütünlüğü içinde sıralanmasını içerir (Weinstein ve Mayer, 1986: 317). Çizelge, tablo ve matrisler kullanma, hiyerarşik yapılar oluşturma, konunun ana hatlarını oluşturma, grafik ve modeller örgütleme yollarıdır (Senemoğlu, 2007: 305-308).

Özer'e (1998: 157) göre, temel öğrenmelerde yaygın olarak kullanılan örgütleme stratejisi kümelenmedir. Kümelenme, öğrenilmesi ya da hatırlanması

amaçlanan bilgi birimlerinin ortak özellikleri göz önünde bulundurularak gruplara ayrılmasıdır. Bu strateji, özellikle liste öğrenmeleri için etkilidir. Karmaşık öğrenmelerde kullanılan başlıca örgütlenme stratejileri ise ana çizgileri çıkarma, bilgi şeması oluşturma ve çizelgeleştirmedir. Bu stratejilerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi için öğrencinin önce elindeki materyali çok iyi bir şekilde gözden geçirmesi, yapısını kavraması ve daha sonra da kendi öğrenme stratejisini işe koşarak anlamlı düzenleme ve kümeleri oluşturmaları gerekir. Bu yönüyle bu strateji çoğu zaman tekrar ve gözden geçirme aktivitelerinin başlangıçta çok iyi yapılmasını gerektirir (Sünbül, 1998: 35).

Sherrie ve Simpson'a (1991) göre en fazla kullanılan örgütlenme stratejilerinden biri kavram haritalarıdır (Sünbül, 1998: 33). Bu çalışmada örgütlenme stratejileri kapsamında kavram haritalarının öğretimi yapılmıştır.

Kavram haritaları bir öğrenme stratejisi olarak ilk kez Novak tarafından 1980'lerde geliştirilmiştir. Kavram haritaları Ausubel'in öğrenme kuramından doğmuştur. Ausubel'e göre öğrenmeyi etkileyen en önemli etken öğrenen kişinin ne bildiğidir. Ona göre anlamlı öğrenme; bireyler, bilinçli ve açık bir biçimde yeni bilgiyi daha önceden edindiği ilgili kavramlarla açık ve bilinçli biçimde ilişkilendirdiğinde gerçekleşir (Leung, 2002; Aktaran: Belet, 2005: 38).

Kavram haritası, kavramlar, alt kavramlar ve kavramlar arası ilişkileri düzenleyen ve sunan bir araçtır (Novak ve Canas, 2007: 29). Farklı disiplinlerde kavram haritalarının etkili biçimde kullanılabileceği araştırma sonuçlarıyla desteklenmiştir (Acat, 2003: 172). Araştırma bulgularına göre kavram haritaları, kavramsal bilginin değerlendirilmesinde, öğrencinin problem çözme becerisini geliştirmede, kendi kendine öğrenmede, eksik kavramsallaştırmaların belirlenmesinde etkilidir (McAleese, 1999: 351-360). Novak ve Gowin (1984) bilgileri organize hale getirmede, kavramlarla ilgili yanlış anlamaları gidermede kavram haritalarının kullanılabileceğini belirtmektedirler. Ayrıca Acat'a (2003) göre kavram haritaları okuduğunu anlama ve yazma becerilerinin geliştirilmesinde etkili olabilir.

Bilgiyi İşleme Kuramı ve Öğrenme Stratejileri

Davranışçı yaklaşımdan son derece farklı bir bakış açısına sahip olan bilişsel yaklaşım, öğrenme sırasında bilginin nasıl alındığı, bellekte nasıl işlendiği ve

yapılandırıldığı üzerinde durmaktadır (Sünbül, 1998: 12). Bilgiyi işleme kuramına göre, birey bilgiyi dışardan alır, işler, depolar ve gerektiğinde geri getirir. Ancak birey birtakım işlemler yaparsa dış çevreden gelen uyarıcılardan kendisi için önemli olanını seçebilir, işleyebilir ve depolayabilir. Bu birtakım işlemler öğrenme stratejileridir. Bilginin dışarıdan alınması, işlenmesi, depolanması ve gerektiğinde geri getirilmesi sürecinin etkiliği bireyin kullandığı öğrenme stratejilerine bağlıdır. Weinstein ve Mayer'e (1986) göre öğrencinin öğrenme sürecinde kullanabileceği pek çok öğrenme stratejisi vardır. Bu stratejiler, önemli fikirlerin altını çizme ya da benzetim yapma gibi pek çok bilişsel süreçleri içerir. Bu stratejiler bilgiyi işleme kuramındaki dikkat, kodlama ve hatırlama süreçlerini etkiler. Ayrıca bilişbilgisi yeterince gelişmiş birey neyi, nasıl, hangi hızla öğrenebileceğini doğru olarak kestirebilir ve kendisi için en uygun öğrenme stratejilerini seçip işe koşabilir (Güven, 2004: 12).

Bilgiyi işleme modelinin ikinci temel ögesi bilişsel süreçlerdir. Bilişsel süreçler, bilginin duyuşal bellek, işleyen bellek ve uzun süreli bellek arasında aktarılmasını sağlayan zihinsel etkinliklerdir. Bunlar dikkat, algı, yineme, kodlama ve geri getirme olarak sıralanabilir (Özer, 2001: 166). Öğrenme stratejileri bilişsel süreçleri etkiler ve destekler. Bu durumu aşağıdaki tabloda gösterebiliriz.

Tablo : Bilişsel Süreçler ve Bilişsel Stratejiler

Bilişsel Süreçler	Bilişsel Stratejiler
Dikkat – Algı	Altını çizme, metin kenarına not alma
Yineme	Zihinsel tekrar
Kodlama	Gruplama, not alma, özetleme, kavram haritaları
Geri Getirme	Bellek destekleyiciler

Tabloda bilişsel süreçleri destekleyen bazı öğrenme stratejilerine yer verilmiştir. Buna göre bir metni okurken altını çizen ya da metin kenarına notlar alan bir birey daha sonra bu materyali eline aldığı anda direk işaretli yerlere dikkatini yoğunlaştıracaktır. Böylelikle dışarıdaki bilgiyi daha kolay ve etkili olarak duyuşal kayıttan kısa süreli belleğine aktarabilecektir. Aynı şekilde, yapacağı zihinsel tekrar, kısa süreli belleğine gelen bilginin burada daha uzun süre kalmasını sağlayacaktır. Not alması ya da özetlemesi durumunda etkili kodlamalar yapabilecektir. Görüldüğü

gibi öğrenme stratejileri bilişsel süreçlerin etkililiğini artırmaktadır. Bilgi akışını istenilen nitelikte düzenleyebilmek için öğrenme stratejilerinin kullanılması gerekmektedir. Öğrenme stratejilerini kullanan öğrenciler bilişsel süreçleri daha etkili düzenleyebilecekler ve etkili öğrenmeyi gerçekleştirebileceklerdir.

Bilgiyi işleme modeline göre öğrenme zihinsel süreçlerdeki bilgi akışı yoluyla elde edilir. Bu süreçte bilginin seçilmesi, işlenmesi, depolanması ve ihtiyaç duyulduğunda geri getirilmesi ana işlevleri temsil eder. Bu işlevlerin etkili bir şekilde yerine getirilebilmesi için “dikkat, tekrar, anlamlandırma, zihne yerleştirme, hatırlama, bilişi yönetme ve duyuşsal stratejilerin bilinmesi ve uygun bir şekilde kullanılması gerekir. Aksi takdirde öğrenme bilinçli olarak gerçekleşmez ve tesadüflere kalır (Öztürk, 1995: 10).

Weinstein ve Mayer’e (1986:315) göre, etkili öğrenebilmeleri, hatırlayabilmeleri ve kendilerini güdüleyebilmeleri için öğrencilere öğrenme stratejileri öğretilmelidir. Öğrenme stratejileri ile bir öğrenci, öğrenmelerini kendisi planlayıp yürütebilir, öğrenmelerini daha kolay ve kalıcı biçimde gerçekleştirebilir (Özer, 2002: 19).

Öğrencinin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlamak, etkili öğrenmesini gerçekleştirmek ve sonunda başarısını artırmak için öğrenme stratejileri ve bu stratejilerin nasıl kullanılacağı onlara öğretilmelidir. Yapılan çalışmalarda bu gerekliliği ortaya koyar. Farklı konu alanlarında ve öğrenme düzeylerinde yapılan araştırmalarda başarılı öğrenenlerin başarısız öğrenenlere göre daha fazla öğrenme stratejisi kullandıkları saptanmıştır (Özkal ve Çetingöz, 2006: 260). Vermunt’ a (1996) göre, öğrencilerin arasındaki bireysel farklılıkların en önemli nedeni uygun öğrenme stratejisini seçerek kullanabilme dereceleri. Değişik eğitim basamaklarındaki okul öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar öğrencilerin öğrenme stratejilerini öğrenme gereksinimi içinde olduklarını ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin tamamı öğrenme stratejilerinin okullarda öğretilmesinin gerekliliğine, çok büyük bir bölümünün de bunun oldukça gerekli olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir (Özer, 2002: 21-27).

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi öğretmenlerin görevi, bilgiyi öğrenciler için anlamlı hale getirmek ve onların etkili kodlama yollarını

kullanmalarını sağlayarak bilgiyi uzun süreli belleklerine yerleştirmelerine yardım etmektir (Senemoğlu, 2007: 577). Yani onlara öğrenme stratejilerini öğretmektir.

Öğrenme Stratejilerinin Öğretimi

Öğrenciler kendilerine öğretilmediği için yani bilgi sahibi olmadıkları için öğrenme stratejilerini kullanmamaktadırlar (Pressley ve Harris, 1990). Öğrenme stratejilerinin etkili olarak kullanımı, öğrenme stratejileri hakkındaki şu bilgileri öğrenmeyi gerektirir: (Senemoğlu, 2007: 577)

- Öğrenciler öğrenme stratejilerinin türleri, tanımları, birbirleriyle benzerlikleri, birbirlerinden farklılıkları nelerdir, gibi konularda bilgilendirilmelidir. Örneğin; öğrenciler not alma ve altını çizme stratejilerinin ne demek olduğu, öğrencinin öğrenmesine ne tür katkıları olduğu, aralarındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğu hakkında bilgiye sahip olmalı ki öğrenme stratejilerini etkili olarak kullanabilsinler.
- İkinci olarak öğrenciler, öğrenme stratejilerinin nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirilmelidirler. Örneğin; matris halinde not alma ve altını çizme nasıl kullanılmalıdır. Not alınacak matris nasıl hazırlanmalıdır? Altını çizerken nelerin altını çizmeliyiz? vb. soruları cevapladıktan sonra öğrenciler, öğrenme stratejilerini etkili olarak kullanabilirler.
- Üçüncü olarak da öğrenciler, belirli stratejileri ne zaman ve niçin kullanmaları gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir. Örneğin; matris halinde not alma, hangi durumda ve niçin altını çizmeden daha etkili olarak öğrenmeyi sağlayabilir? Öğrencilerin bu soruların cevaplarını öğrenmeleri gerekir.

Öğrenme stratejilerinin öğretiminin nasıl yapılacağı konusunda alanyazında farklı yaklaşımlar önerilmektedir. Ancak bu yaklaşımlar temel özellikleri aynı olmakla birlikte farklı adlandırılmıştır. Senemoğlu'na (2007: 578-580) göre öğrenme stratejilerinin öğretiminde yapılan çalışmalarda iki temel yaklaşım kullanılmıştır:

1. Doğrudan öğretim yaklaşımı: Herhangi bir konu alanındaki bilginin öğretiminde olduğu gibi tüm öğretme stratejilerinin, öğrenme stratejilerinin öğretiminde kullanılabildiği yaklaşım.

2. Karşılıklı öğretim: Öğrenme stratejilerinin öğretiminde özellikle de okuduğunu anlama stratejilerinin öğretiminde doğrudan öğretim modeline alternatif olarak kullanılan yaklaşım.

Lenz'e (1992) göre, öğrenme stratejilerinin öğretiminde doğrudan ve dolaylı öğretim olmak üzere iki yaklaşım vardır. Doğrudan öğretimde strateji öğrenciye tanıtılır, nasıl uygulandığı gösterilir, dönüt verilir. Dolaylı öğretimde ise model alma esastır.

Öğrenme stratejilerinin öğrencilere öğretiminde kullanılan öğretim yaklaşımları ile ilgili olarak bir başka sınıflama da Özer (2004) tarafından yapılmıştır. Özer (2004), strateji öğretiminde kullanılan yaklaşımları bağımsız öğretim yaklaşımı ve bütünleştirilmiş öğretim yaklaşımı olarak adlandırmıştır. Bağımsız Öğretim yaklaşımında, öğrenme stratejileri öğrencilere derslerin öğretim programlarının dışında, özel olarak düzenlenen programlar ya da etkinliklerle doğrudan öğretilir. Bağımsız öğretim yaklaşımı ile yapılan strateji öğretimi, derslere ilişkin öğretim programlarından ayrı, ancak onlara ek ve destek olarak gerçekleştirilir. Bağımsız öğretim yaklaşımında; öğrencilerin gereksinimleri doğrultusunda, ders dışında düzenlenen ve genellikle bir saatlik seminerler biçiminde gerçekleştirilen kısa süreli öğretim, genellikle okulun eğitim programındaki derslerin yanında bağımsız bir ders biçiminde düzenlenen uzun süreli öğretim ve bir derse ilişkin öğrenme güçlüklerinin giderilmesine yardımcı olacak ve dersten ayrı bir etkinlik olarak düzenlenen destekleyici öğretim olmak üzere üç ayrı biçimde uygulanır. Bütünleştirilmiş öğretim ise, özellikle özetleme, soru sorma, açıklığa kavuşturma ve tahmin etme gibi temel stratejilerin öğretiminde etkilidir. Özer (2004), bağımsız öğretimin doğrudan öğretim, bütünleştirilmiş öğretimin ise yönlendirmeli öğretim olarak da nitelendirilebileceğini belirtmiştir.

Chamot (1999) göre, öğrenme stratejileri, öğrencilerin ihtiyaçları ve diğer olanaklar doğrultusunda bağımsız ya da bütünleştirilmiş yaklaşımlardan biri ya da her ikisi de kullanılarak öğretilir. Her iki yaklaşımda bilgilendirme, öğretme, örnek uygulama yapma, değerlendirme ve uygulamaya geçirme aşamalarından oluşur.

Sonuç olarak öğrenme stratejilerinin öğretiminde kullanılan yaklaşımların sınıflandırılmasında iki temel ölçüt olduğu görülmektedir. Birincisi öğretimin eğitim programından bağımsız ya da içerikle birlikte yapılıp yapılmadığına göre sınıflamadır. İkincisi öğretimin içeriğine göre yapılan sınıflamadır. Burada dikkati çeken bir diğer nokta ise özelliklerinin aynı olmasına rağmen yaklaşımların farklı

adlandırılmasıdır. Öğretim ister okulda uygulanan eğitim programlarından bağımsız isterse içerikle yürütülsün doğrudan ya da karşılıklı öğretme yaklaşımlarından biri kullanılabilir. Aşağıda önce hangi yaklaşım kullanılırsa kullanılsın strateji öğretiminde dikkat edilmesi gereken noktalar daha sonra ise doğrudan öğretim ve karşılıklı öğretme ile ilgili bilgiler sunulacaktır.

Öğretmenlere öğrenme stratejilerinin öğretimiyle ilgili önerilerde bulunan Rafoth ve Leal, doğru strateji öğretiminde yedi önemli kuralın yerine getirilmesi gerektiğini belirtmekte ve bu yedi kuralı (MIRRORS), kolayca hatırlayabilmek için bir akronim biçiminde, yani cümlelerin baş harflerinin birleştirilmesiyle, sunmaktadırlar. Bu kurallar şöyledir (Talü, 1997: 29) :

M: Stratejilerin modelini belirleyin, öğrencilere nasıl yürütüleceğini açıklayın

I: Öğrencileri bu stratejileri ne zaman ve nasıl kullanacakları konusunda bilgilendirin

R: Öğrenciye stratejiyi kullanmalarını hatırlatın

R: Stratejiyi tekrar edin (alıştırma, alıştırma, alıştırma)

O: Sürekli dönütler yoluyla stratejinin kullanışlılığını belirleyin

R: Stratejiyi kullanımının bir sonucu olarak öğrenci performansını yeniden değerlendirin

S: Stratejinin geliştirilmesine önem verin

Lenz (1992) ise, strateji öğretiminde öğretmenlere öğretim sürecinde öğrencileri güdüleyecek olumlu konuşmalar yapmalarını, öğrencilerin bulunduğu düzeyin 2-3 sınıf altındaki konu alanlarından örnekler vermelerini (çünkü öğretimde önemli olan başarıma duygusudur) önermektedir. Ayrıca strateji öğretiminde ortalama altı hafta olarak planlanan sürenin yetersiz olduğunu belirtmektedir.

Chamot'a (1999) göre strateji öğretimi derslerle bütünleştirilmeli, ayrı bir ders olarak düşünülmemeli ve yıl boyunca devam etmelidir. Her uygulamadan sonra öğrencilere muhakkak dönüt verilmelidir. Strateji öğretiminde seçilen materyaller ne çok zor olmalı ne de çok kolay olmalıdır. Çünkü materyal zor olursa strateji işlemez, kolay olursa da öğrenci strateji kullanmaya ihtiyaç duymaz.

Stratejiler zihinsel süreçler olduğu ve çok azı gözlenebilir olduğu için öğretmenler stratejileri mümkün olduğu kadar somutlaştırmalıdır. Örneğin okurken çıkarımlar yapma stratejisi gözlenemez ve öğrenciler bu tür stratejileri

kullanırken bazı zorluklarla karşı karşıya gelebilirler. Aşağıdaki öneriler strateji öğretimini daha somut yapmak için planlamada öğretmenlere yardımcı olabilir: (Chamot vd., 1990: 5)

1. Her bir stratejiye isim verin ve sürekli olarak stratejiyi o isimle adlandırın.
2. Stratejinin amacını ve ne zaman kullanılacağını açıklayın.
3. Stratejinin tanımlarının yer aldığı bilgilendirici bir poster hazırlayıp sınıfa asın.
4. Stratejinin isminin ve nasıl kullanılabileceğinin yer aldığı materyaller hazırlayın.

Strateji öğretiminde en önemli faktör öğretmenin sesli düşünerek model olmasıdır. Strateji kullanırken zihninde olup bitenleri yüksek sesle düşünerek öğrencilere duyurmalıdır.

Doğrudan Öğretim Yaklaşımı

Öğrenme stratejilerinin ne olduğunun ve nasıl kullanılması gerektiğinin öğretiminde kullanılan doğrudan öğretim yaklaşımının öğretme basamakları şöyledir: (Senemoğlu, 2007: 578-579)

Basamak 1: Dersin hedeflerini açıklama ve öğrencileri öğrenmeye hazır hale getirme. Öğrencilerin dikkatini öğrenilecek konu üstüne çekme ve dersin hedeflerini açıklamada, öğrenme stratejilerini öğrendikleri takdirde daha kolay ve etkili olarak öğrenebileceklerini, daha iyi performans gösterip yüksek notlar alacaklarını somut örneklerle gösterme.

Basamak 2: Belirli bir stratejiyi açıklayıp gösterme. Sözel açıklama ve gösterme yoluyla stratejiyi öğretme. Öğrencinin strateji ile ilgili önceki bilgileri ile yeni bilgilerini ilişkilendirme ve stratejinin nasıl işlendiğini, öğrencilere gösterme. Özellikle yüksek sesle düşünerek, stratejiyi kullandığımızda öğrenme için zihnimizde ne olup bittiğini, ne gibi bilişsel süreçlerin harekete geçtiğini, ne gibi işlemlerin olduğunu öğrencilere açıklama.

Basamak 3: Öğrencilere, öğretmenin rehberliğinde alıştırma fırsatları sağlama. Anında dönüt almaları için, stratejiyi daha iyi kullanan öğrenciler arkadaşlarına rehberlik edebilirler. Ancak, bu rehberliğinde öğretmen denetiminde olması gerekir.

Basamak 4: Öğrencilerin stratejiyi anlayıp anlamadıklarını kontrol etme ve dönüt verme.

Basamak 5: Öğrencilerin alıştırma yapmalarını durdurup, stratejiyi kullanırken ne tür problemlerle karşılaştıklarını belirleme. Öğrencilerin stratejiyi kullanırken zihinlerinde ne olup bittiği hakkında sesli düşüncelerini sağlama ve yaptıkları ile ilgili dönüt verme. Strateji ile ilgili tartışmayı sürdürme.

Basamak 6: Bağımsız alıştırma ve transfer yapmalarını sağlama. Stratejiyi bağımsız olarak kullanmaları için fırsatlar verme ve daha sonra alıştırma ödevlerini ne derecede başardıklarını birlikte değerlendirme. Sonuçları hakkında bilgi vererek eksikliklerini tamamlamaları, yanlışlarını düzeltmeleri için gerekli ipuçlarını sağlama.

Benzer bir şekilde Lenz (1992) doğrudan öğretim yaklaşımıyla strateji öğretiminde aşağıdaki basamakları önermektedir:

1. Stratejilerin belirlenmesi
2. Ön bilgilerin kazandırılması
3. Stratejinin planlanması
4. Yapararak gösterme
5. Öğrencilerin stratejiyi uygulaması
6. Dönüt verme

Lenz' e (1992) göre çoğu strateji öğretim programlarında doğrudan öğretim yaklaşımı uygulanmaktadır. Bununla birlikte doğrudan öğretimde öğrencilerin yeterince güdülenemediğini ve öğrenilenleri genelleylemediklerini belirtmektedir. Kaufman ve Randlett (1983) yaptıkları çalışma sonunda, yüksek düzeyde düşünme becerileri için doğrudan öğretimin yetersizliğini belirtmişlerdir (Öztürk, 1995: 45).

Karşılıklı Öğretme Yaklaşımı

Yönlendirmeli öğretim de denilen bu yaklaşım öğretmenin öğretme-öğrenme sürecinde sunuş yapmasından çok model olmasını gerektirir. Özellikle, özetleme, soru sorma, açıklığa kavuşturma ve tahmin etme gibi temel kavrama stratejilerinin öğretiminde etkili olan bu yaklaşımda öğretmen sesli düşünerek sorular sorar, açıklamalar yapar, tahminlerde bulunur ve stratejiyi uygulayarak öğrencilere öğretir. Başka bir deyişle, öğretmen bir öğrenme stratejisini tüm özelliklerine bağlı kalarak olması gerektiği biçimde uygular (Özer, 2001). Öğretmen özetleme, soru sorma, açıklığa kavuşturma ve tahmin etme stratejilerini model olarak gösterdikten sonra bu kez öğrenciler, öğretmenin rolünü alır ve kendileri stratejiyi kullanarak arkadaşlarına

model olurlar. Bu yaklaşımı kullanırken öğrencilerin küçük gruplara ayrılmasının sağlanması ve grup içinde her bir öğrencinin öğretmen rolünü alması daha etkili bir yol olabilir. Öğrenciler stratejiyi, sesli düşünerek uygularken gerek öğretmenlerinden gerekse diğer arkadaşlarından dönüt alarak desteklenmeli, stratejiyi öğrenmeye teşvik edilmelidir (Senemoğlu, 2007: 580).

6. Kurullar

Güneysınır ilçesinde ilköğretim ve liselerde sınav başarısının artırılmasına yönelik olarak hazırlanan bu programın (stratejik planın) uygulanmasından akademisyen ve kurullar sorumludur. Akademisyen ve kurulların sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir:

Akademisyen

Projenin uygulanmasından,

Öğrenme stratejileri öğretiminin nasıl yapılacağı konusunda, proje kapsamında görevlendirilecek öğretmenlerin bilgilendirilmesinden,

Kurullara, öğretmenlere projenin uygulanması konusunda her türlü akademik danışmanlık yapmaktan,

Projenin değerlendirilmesinden sorumludur.

İlçe Kurulu

İlçe kurulu; ilçe milli eğitim müdürü, ilgili şube müdürü ve okul müdürlerinden oluşur.

İlçe kurulu,

Projenin uygulanmasından,

Görev alacak öğretmenlerin seçiminden,

Etkinliklerin uygulanabilmesi için gerekli her türlü ortamı oluşturmaktan sorumludur.

Okul Kurulu

Okul kurulu; okul müdürü, ilgili müdür yardımcısı ve strateji öğretimi için görevlendirilen (her okulda görevlendirilmiş bir öğretmen olacaktır) öğretmenden oluşur.

Okul kurulu,

Kendi öğrencilerine strateji öğretiminin yapılmasından,

Etkinliklerin uygulanabilmesi için gerekli her türlü ortamı oluşturmaktan sorumludur.

7. Çalışma Grubu

Bu programın (stratejik planın) çalışma grubu Güneysınır İlçesi'ndeki ilköğretim okullarının altıncı, liselerin 9. sınıf öğrencileri ve strateji öğretimi yapacak öğretmenlerden oluşmaktadır.

Strateji öğretimi 2023 yılına kadar her yıl ilköğretim okullarının altıncı sınıflarına, liselerin dokuzuncu sınıflarına yapılacaktır. Her öğretim yılının başında, Güneysınır İlçesi'ndeki tüm ilköğretim okulları ve liselerde, altıncı ve dokuzuncu sınıflarda strateji öğretimi yapılacaktır. Sadece 2011-2012 öğretim yılında strateji öğretimi ikinci dönemin başında yapılacaktır. (projenin 2012 yılında başlaması nedeniyle, bu yıl ki öğrencilere strateji öğretimi yapabilmek için)

Her okulda strateji öğretimi yapacak bir öğretmen görevlendirilecektir. Öğretmenin görevlendirilmesi ilgili kurullar tarafından yapılacaktır. Görevlendirmede Türkçe öğretmeni öncelikli tercih edilecektir. Gerekli durumlarda Sosyal Bilgiler öğretmeni ve Rehber öğretmen öncelikli olmak üzere diğer branşlardan da görevlendirme yapılabilecektir. Strateji öğretimi 2023 yılına kadar süreceğinden, her yıl yeni öğretmenlerin görevlendirilmesi gerekebilecektir. Her yıl yeni görevlendirilen öğretmene strateji eğitiminin nasıl yapılacağı konusunda bilgilendirmeden akademisyen sorumludur.

8. Strateji Öğretim Çalışmaları

Bu stratejik plan kapsamında yapılacak olan strateji öğretimi, 2023 yılına kadar her öğretim yılının birinci döneminin başında (sadece 2011-2012 öğretim yılında olmak üzere ikinci dönemin başında), haftada 2 saat olmak üzere, toplam 15 haftada gerçekleştirilecektir.

Bu araştırmada kullanılan öğretim yaklaşımı doğrudan öğretimdir. Araştırmanın amaçları dikkate alındığında doğrudan öğretim yaklaşımının daha uygun olacağı düşünülmüştür. Doğrudan öğretim yaklaşımı, öğrenme stratejilerinin ne olduğu ve nasıl kullanılması gerektiğinin öğretilmesinde etkilidir (Weinstein

vd.,1988; Aktaran : Belet, 2005: 29). Bununla birlikte çoğu strateji öğretim programlarında doğrudan öğretim yaklaşımı izlenmektedir (Lenz, 1992).

Strateji öğretimi, aşağıda gösterilen uygulama yönergesi ve ekte sunulan uygulama planları doğrultusunda yürütülecektir. Uygulama yönergesi doğrudan öğretimin basamaklarına göre oluşturulmuş, uygulama planları da bu yönergeye göre hazırlanmıştır. Öğrencilere öğrenme stratejileri ile ilgili bilgi verilecek, hazırlanmış yazılı materyallerle örnek uygulamalar yaptırılarak öğrenme stratejilerinin nasıl kullanılacağı gösterilecektir.

Tablo: STRATEJİ ÖĞRETİMİ UYGULAMA YÖNERGESİ

Basamak 1	Dersin hedeflerini açıklama Öğrencileri öğrenmeye hazır hale getirme Öğrenme stratejilerini öğrendikleri takdirde daha kolay ve etkili olarak öğrenebileceklerini, daha iyi performans gösterip yüksek notlar alacaklarını somut örneklerle açıklama
Basamak 2	Belirli bir stratejiyi açıklayıp gösterme Sözel açıklamalar ve gösterme yoluyla stratejiyi öğretme Öğrencinin stratejiyle ilgili önceki bilgileri ile yeni bilgilerini ilişkilendirme Yüksek sesle düşünerek, stratejiyi kullandığımızda zihnimizde ne olup bittiğini, ne gibi bilişsel süreçlerin harekete geçtiğini, ne gibi işlemlerin olduğunu öğrencilere açıklama
Basamak 3	Öğrencilere alıştırmaya fırsatları sağlama Anında dönüt verme
Basamak 4	Öğrencilerin stratejileri anlayıp anlamadıklarını kontrol etme Dönüt verme
Basamak 5	Öğrencilerin strateji kullanırken ne gibi problemlerle karşılaştıklarını belirleme Öğrencilerin stratejiyi kullanırken zihinlerinde ne olup bittiği hakkında sesli düşünmelerini sağlama Dönüt verme
Basamak 6	Alıştırma ödevlerini değerlendirme Bağımsız alıştırmaya ve transfer yapmalarını sağlama

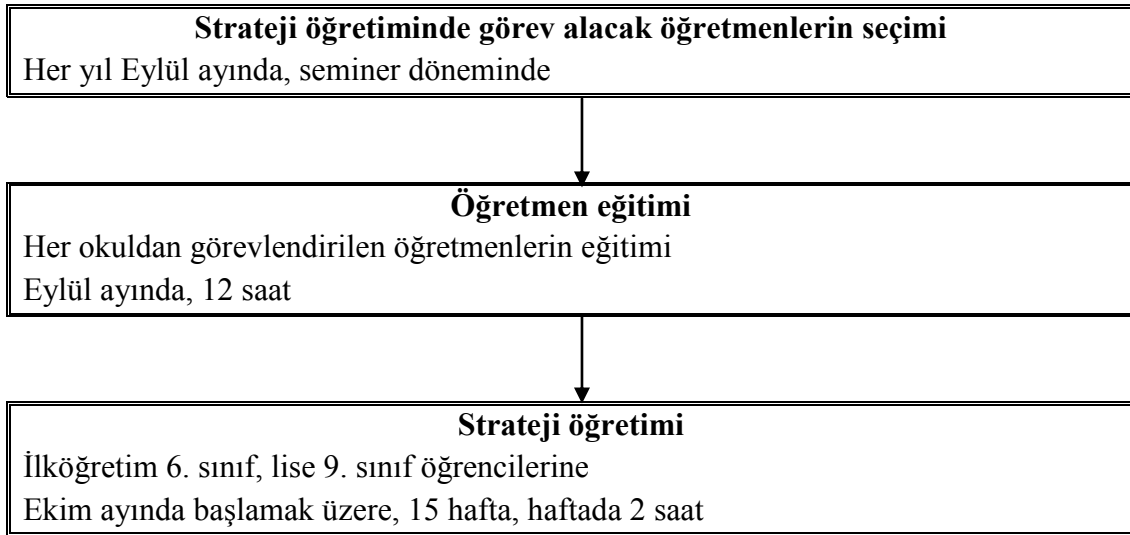
Öğretimi yapılacak stratejiler ve süreleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo: Öğretimi Yapılan Stratejiler ve Süreleri

Stratejiler	Süre
Altını Çizme	40+40
Metin Kenarına Not Alma	40+40
Zihinsel Tekrar	40+40
Gruplama	40+40
Not Alma	40+40+40+40+40+40
Özetleme	40+40+40+40+40+40
Kavram Haritaları	40+40+40+40+40+40+ 40+40
Kafiye Oluşturma	40+40

2023 yılına kadar yapılacak olan strateji öğretiminin akış süreci aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Şekil: Uygulama Süreci

9. Değerlendirme

Bu programın etkililiğini ortaya koymak için birtakım ölçme araçlarından elde edilecek veriler kullanılacaktır. Bunlardan biri “Öğrenme Stratejileri Belirleme Ölçeği”dir. Öğrenme stratejileri belirleme ölçeği öğretim başlamadan önce, öğretim sonunda ve öğretim bittikten sonra düzenli aralıklarla uygulanacaktır. Bu şekilde öğrencilerin öğrenme stratejileri bilgi ve becerilerinin gelişip gelişmediği izlenecektir.

Bir diğer veri toplama aracı da görüşme formudur. Öğretmen ve öğrencilerle görüşmeler yapılacaktır. Bu görüşmelerde öğretmenlerin uygulamanın etkililiği, daha

etkili olması için yapılabilecekler, karşılaşılan güçlükler ve getirebilecekleri önerilere ilişkin düşünceleri alınacaktır. Ayrıca öğretmenlerden süreçte öğrencilerinin bu stratejileri uygulamalarına ilişkin gözlemlerine yönelik düşünceler de alınacaktır.

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonunda öğrencilerin;

- Ders çalışırken stratejileri uygulayıp uygulamadıkları,
- Öğrenmelerini kolaylaştıran stratejilerin olup olmadığı,
- Hangi konuları hangi stratejilerle daha iyi öğrendikleri,
- Onlar için etkili olamayan stratejilerin olup olmadığı

belirlenmeye çalışılacaktır.

EK: STRATEJİ ÖĞRETİM PLANLARI

UYGULAMA PLANI 1: ALTINI ÇİZME STRATEJİSİ

Tarih:

Süre : 40+40

Basamak 1:

Sevgili çocuklar bugün sizlerle okuduğumuz bir metindeki önemli bilgiyi ayırt etmemizi sağlayan bir strateji öğreneceğiz. Bu stratejinin adı “Altını Çizme”.

Bu dersin sonunda altını çizme stratejisini öğrenecek ve bir metni okurken kullanabileceksiniz. Bu stratejiyi kullanırsak okuduğumuz bir metni hızlı bir şekilde tekrar edebilir, daha kolay ve etkili olarak öğrenebiliriz. Sonuç olarak daha iyi performans gösterip yüksek notlar alabiliriz.

Altını çizme dikkatimizi öğrenilecek bilgi üstüne yoğunlaştırma yollarından biridir.

Altını çizme stratejisi bize şu faydaları sağlar:

1. Metindeki anahtar sözcükler ve önemli bilgi üstünde dikkatimizin yoğunlaşmasını sağlar.
2. Metni daha çabuk ve verimli olarak tekrar ederiz.

Basamak 2:

Çocuklar, bu stratejiyi etkili olarak kullanabilmek için, önemli bilgiyi önemsiz bilgiden ayırt etmemiz gerekir. Bunu yapabilmek için öncelikle metnin resmini, başlığını varsa alt başlıklarını hızlı bir şekilde gözden geçirmeliyiz. Bu işlem metnin nelerden bahsedeceğini tahmin etmemizi sağladığından önemli fikirleri belirlemede bize yardımcı olur. Bunu yaptıktan sonra sırasıyla aşağıdaki işlemleri yapacağız:

1. Metindeki cümlelerden hangilerinin önemli hangilerinin önemsiz olduğuna karar verelim.
2. Önemli öğeler üzerinde dikkatimizi yoğunlaştıralım.

3. Önemli öğeleri öğrenelim.

Altını çizme stratejisini kullanırken çok sayıda cümle değil, önemli cümlelerin altını çizelim.

Şimdi bana dikkat edin. Aşağıdaki metni okurken altını çizme stratejisini kullanacağım.

“ Paranın eski adı sikkedir. Parayı ilk bulanlar Lidyalılar olmuştur. Bundan önce insanlar alışveriş yaparken para yerine eşya kullanıyorlardı. Bir mal alınca yerine başka bir mal vermek zorunluluktu. Ancak para bulunduktan sonra alışverişte para kullanılmaya başlandı. Paranın bulunması ve yaygınlaşması ile birlikte hükümdarlar tarafından para basmak egemenliğin en önemli sembollerinden biri oldu. Sikkeler ön yüz ve arka yüz olmak üzere iki bölümden oluşur. Ön yüzünde hükümdar resimleri, çeşitli şekiller, tuğralar bulunur. Arka yüzünde ise işaretler, basıldığı yer, tarih ve çeşitli unvanlar bulunur.

Evet birinci cümle önemli bir bilgi olabilir. İkinci cümle önemli bir bilgi. “bundan önce insanlar alışveriş yaparken para yerine eşya kullanıyorlardı” bu cümle altını çizmemi gerektiren bir cümleye benzemiyor. Sonraki cümlede öyle. Bir de şu cümleye bakalım: “paranın bulunması ve yaygınlaşması ile birlikte hükümdarlar tarafından para basmak egemenliğin en önemli sembollerinden biri oldu” evet bu cümlede önemli. Evet diğer cümlelere bakıyorum. Bu cümlelerde altını çizmemi gerektirmiyor.

Şimdi önemli olarak belirlediğim yerlerin altını çiziyorum.

“ Paranın eski adı sikkedir. Parayı ilk bulanlar Lidyalılar olmuştur. Bundan önce insanlar alışveriş yaparken para yerine eşya kullanıyorlardı. Bir mal alınca yerine başka bir mal vermek zorunluluktu. Ancak para bulunduktan sonra alışverişte para kullanılmaya başlandı. Paranın bulunması ve yaygınlaşması ile birlikte hükümdarlar tarafından para basmak egemenliğin en önemli sembollerinden biri oldu. Sikkeler ön yüz ve arka yüz olmak üzere iki bölümden oluşur. Ön yüzünde hükümdar resimleri, çeşitli şekiller, tuğralar bulunur. Arka yüzünde ise işaretler, basıldığı yer, tarih ve çeşitli unvanlar bulunur.

Şimdi önemli öğeler üzerinde dikkatimi yoğunlaştırıyorum ve önemli öğeleri öğreniyorum. Evet neymiş; paranın eski adı sikke, para Lidyalılar tarafından bulunmuş, hükümdarlar tarafından para basmak egemenliğin en önemli sembollerinden biri olmuş.

Basamak 3:

Şimdi sıra sizde. Size Vatandaşlık Görevleri başlıklı bir metin dağıtacağım. Bu metni okuyun ve altını çizme stratejisini kullanın.(Etkinlik 1)

Öğrenciler işlemi yaparken gerektiğinde anında dönüt verme.

Basamak 4:

Öğrencilerin stratejiyi anlayıp anlamadıkları kontrol etme, anında dönüt verme.

Basamak 5:

Stratejiyi kullanırken ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

Bu stratejiyi kullanırken zihninizde ne olup bitti? Bize kim söylemek ister?
(Sesli düşünmelerini sağlama)

Anında dönüt verme.

Basamak 6:

Şimdi size “Bilimin Işığı” adlı bir metin veriyorum. Metni altını çizme stratejisini kullanarak okuyun. (Etkinlik 2)

Bu metni öğretmeninizin size evde okumanız için ödev olarak verdiğini düşünün. Eğer evde bu metni okurken altını çizme stratejisini kullanırsanız, bu metinden öğrenmeniz gerekenleri daha kolay öğrenebileceksiniz. Daha sonra sınavlara çalışırken hızlı bir şekilde tekrar edeceksiniz.

(Öğrenci etkinliklerinin değerlendirilmesi)

Etkinlik 1

Yönerge: Aşağıdaki metni okurken “altını çizme” stratejisini kullanınız.

VATANDAŞLIK GÖREVLERİ

Demokrasıyla yönetilen ülkemizde, kişilerin hak ve özgürlükleri ile sorumlulukları vardır. Devlet, bu hak ve özgürlükleri yasalarla güvence altına alarak vatandaşlarının huzurlu yaşamasını sağlar. Vatandaşlar da sorumluluk ve görevlerini yerine getirerek devletin gelişip güçlenmesine katkıda bulunurlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan her vatandaşın belli görev ve hakları vardır. Bunlardan biri, seçme ve seçilme hakkıdır. Yasal bir engeli olmayan her vatandaş, seçme ve seçilme hakkını kullanmalıdır. Bu, demokrasinin gereğidir.

Her vatandaş, vergi vermekle yükümlüdür. Devlet; okul, hastahane, yol, köprü yaptırma; su getirme, ulaşım araçları sağlama gibi hizmetleri, bu vergilerle karşılamaktadır.

Askerlik yapmak da bir vatandaşlık görevidir. Türk askeri sınırlarımızı beklemekte, iç düzenimizin korunmasına yardım etmektedir.

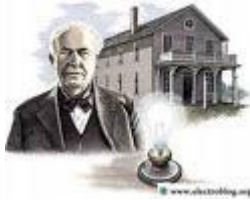
Bir diğer vatandaşlık görevi de yasalara ve kurallara saygılı olmaktır. Yasalar ve kurallar, bir arada, birbirimize zarar vermeden yaşamamızı sağlamak için konulmuştur.

Atatürk, vatandaşlık görevlerine önem vermiştir. Bu nedenle, cumhuriyet yönetimiyle vatandaşlık görevlerimiz yeniden düzenlenmiştir. Bizler de bu görevleri isteyerek yapmalıyız. Çünkü vatandaşlık görevleri yerine getirilen uygar ve gelişmiş ülkelerde, kişiler mutlu ve huzurlu yaşarlar. Gereksinimlerini daha kolay karşılarlar.

Rasim BAKIRICIOĞLU

Etkinlik 2

Yönerge: Aşağıdaki metni okurken “altını çizme” stratejisini kullanınız.

BİLİMİN IŞIĞI

Geliştirdiği elektrik ampulüyle dünyayı aydınlatmayı, Amerikalı Edison başardı.

Çocukluğunda yeni uygulanmakta olan elektrik telgrafı dikkatini çok çekiyordu. Edison evinde küçük laboratuvarını kurdu. Buraya gerekli araç gereci almak için gazete ve yiyecek satmaya başladı. Sıkıntılı günler geçiren Edison, laboratuvarında bir takım deneyler yaparak kendini geliştirmeye çalıştı. Çalışmaları sırasında telgraf mesajlarını kaydeden bir makine geliştirdi. Edison’un laboratuvarı bundan sonra da birçok çalışmaya tanık oldu.

Bir mühendis arkadaşıyla birlikte ABD’deki ilk elektrik mühendisliği şirketini kurdu. Kendi buluşu olan elektrik kayıt makinelerinin kazancıyla büyük atölyesini açtı.

Bu çalışkan bilim adamı, laboratuvarında telefon üzerine çalışmaya başladı. Telefon üzerindeki çalışmalarını sürdürürken Graham Bell de telefonu bulmuştu. Bunun ardından Edison, gramofonu buldu.

İlgisini elektrik ampulü üzerine yoğunlaştıran Edison, havası boşaltılmış ortamda ışık yayan ve düşük akımla beslenen ampulü yapmayı başardı. Edison bu buluşuyla yirminci yüzyılın, elektrik yüzyılı olmasında büyük rol oynamıştır. Cam ampulün bulunuşu evlerde ve işyerlerinde birçok kolaylıklar sağladı.

UYGULAMA PLANI 2: METİN KENARINA NOT ALMA STRATEJİSİ

Tarih:

Süre : 40+40

Basamak 1:

Sevgili çocuklar, bugün ikinci stratejimizi öğreniyoruz. Bu stratejinin adı “Metin Kenarına Not Alma”.

Dersimizin sonunda sizler de bir metni okurken metin kenarına not alma stratejisini uygulayabileceksiniz. Uygulaması eğlenceli bir strateji. Hepinizin bu stratejiyi seveceğinizi düşünüyorum. Metin kenarına not alma stratejisi de daha kolay ve etkili öğrenmemizi sağlayan yollardan biridir.

Bir metni okurken, metin kenarına not alma stratejisini kullanmanın faydaları şunlardır:

1. Metin üzerinde dikkatimizi belirli noktalara yoğunlaştırmamızı sağlar.
2. Metindeki önemli bilgiler üzerine odaklaşmamızı sağlar.
3. Metni daha hızlı bir şekilde tekrar etmemizi sağlar.
4. Metni ikinci defa okuduğumuzda bize yol gösterir.

Basamak 2:

Sevgili çocuklar, metin kenarına not alma stratejisi, daha önce öğrenmiş olduğumuz altını çizme stratejine çok benzer. Her ikisinde de önemli bilgiyi seçme ve önemli bilginin üzerine odaklanma var. Altını çizme stratejisinde sadece metindeki önemli bilginin altını çiziyorduk. Metin kenarına not alma stratejisinde ise metin kenarına notlar alıyoruz, sorularımız varsa yazıyoruz, farklı şekiller, semboller kullanıyoruz vb.

1. Metinde anlamını bilmediğimiz sözcükleri yuvarlak içine alabiliriz.(Siz metinde anlamını bilmediğiniz sözcüğü belirtmek için farklı şekillerde kullanabilirsiniz.)

2. Metinde önemli bilginin başına yıldız koyabiliriz. (siz farklı şekiller kullanabilirsiniz)

3. Bir paragraftaki cümleyi anlamadığımız zaman cümlemin yanına soru işareti koyabiliriz. Ya da paragrafın tamamını anlamadığımız zaman paragrafın yanına soru işareti koyabiliriz.

4. Paragrafla ilgili bir sorumuz varsa soruyu paragrafın yanına yazabiliriz.

5. Paragrafı özetleyen cümleyi gösteren işaretler koyabiliriz.

6. Benzerlik ve farklılıkları gösteren notlar alabiliriz.

7. Sınavda soru olarak sorulabileceğini tahmin ettiğimiz soruları metnin kenarına yazabiliriz.

8. Nedenleri sonuçları numaralandırarak listeleyebiliriz.

Örnekler

1. Bir metni okurken anlamını bilmediğimiz sözcükleri yuvarlak içine alma.

.....Mültecilerin bazıları tehlikeli casuslar listesindeydi.....

2. Metindeki önemli bilginin başına yıldız koyma

.....Fatih döneminde devlet adamı yetiştirmek amacıyla Topkapı Sarayı'nda açılan okul Enderun'dur.....

3. Bir paragraftaki cümleyi anlamadığımız zaman cümlelerin yanına soru işareti koyma. Ya da paragrafın tamamını anlamadığımız zaman paragrafın yanına soru işareti koyma.

.....??...Sıfatların karşılaştırma dereceleri vardır. Bunlar kimi edatlarla
(aslan kadar kuvvetli) ya da kendilerinden önce gelen kimi belirteçlerle
(daha güzel) yapılır.??.....

Sıfatlar ek fiille kullanıldığında yüklem görevindedir (Kedi siyahtır. Hava güzel). Niteleme sıfatları bir fiilden önce kullanıldıklarında belirteç işlevindedir (Güzel konuşuyor). Belgeç olarak bir ad öbeği oluşturan sıfat, belirttiği adın anlamını da yüklenerek bir ad işlevinde kullanılabildiği gibi (Bugün ben bir güzel gördüm), iyelik ekiyle ve çoğul ekiyle birlikte ad işlevinde kullanılabilir (Güzeli çirkinden ayırmak).

4. Paragrafla ilgili bir sorumuz varsa soruyu paragrafın yanına yazma.

fin yanına yazma.
melatonin nedir?

Uyku, bedenimizin büyüyüp gelişmesi ve kendini yenilemesi için gereken temel bir olaydır. Bu nedenle her gün uyumamız gerekir. Uyku saatlerimiz melatonin adı verilen bir kimyasal madde tarafından kontrol edilir. Melatonin gece karanlıkta salgılanır ve uykuya geçmemizi sağlar.

→ gündüz salgılanmıyor mu?

5. Paragrafı özetleyen cümleyi gösteren işaretler koyma.

Uyku, bedenimizin büyüyüp gelişmesi ve kendini yenilemesi için gereken temel bir olaydır. Bu nedenle her gün uyumamız gerekir. (Uyku saatlerimiz melatonin adı verilen bir kimyasal madde tarafından kontrol edilir. Melatonin gece karanlıkta salgılanır ve uykuya geçmemizi sağlar.)

6. Benzerlik ve farklılıkları gösteren notlar alma.

Asıl sayı sıfatı olan "bir" ile belgisiz sıfat olan "bir" karıştırılabilir. "bir" kelimesi "tek" kelimesinin karşılığı ise asıl sayı sıfatıdır. Değilse belgisiz sıfattır: Bir çiçekle yaz olmaz cümlesindeki "bir" sözcüğü asıl sayı sıfatıdır. Onu bir akşam vakti gördüm cümlesindeki "bir" sözcüğü belgisiz sıfattır.

7. Sınavda soru olarak sorulabileceğini tahmin ettiğimiz soruları metnin kenarına yazma.

Belirtme Sıfatları varlıkların özelliklerini türlü yönlerden belirten sözcüklerdir. Bu sıfatlar, işaret sıfatları, sayı sıfatları, belgisiz sıfatlar, soru sıfatları, unvan sıfatları olarak beş' ayrılır. Sıfat cümlede çeşitli işlevler üstlenebilir.

8. Nedenleri sonuçları numaralandırarak listeleme.

gürültü ses kirliliğidir.

Okul, toplu taşıma araçları, sokaklar, iş yerleri gibi ortak kullanım alanlarında gürültü fazla olur. Kalabalık şehirlerde gittikçe artan gürültüyü de ses kirliliği olarak adlandırırız. Ses kirliliği; çevre kirliliğine neden olur. Okulda öğrencilerin iş yerinde çalışanların başarısını olumsuz etkiler, verimi düşürür. İnsanlar da baş ağrısı, baş dönmesi, stres, ülser, yüksek kan basıncına neden olabilir. Ayrıca gürültülü yerlerde bulunan insanlarda, kulak zarı zedelendiği için geçici ve sürekli işitme kaybı oluşabilir. Bazı hayvanların (kuşlar gibi) ürkerek kaçmasına, başka yerlere gitmelerine neden olur.

Ses kirliliği:
Çevre kirliliğine neden olur
başarıyı olumsuz etkiler
verimi düşürür
işitme kaybına neden olur
Hayvanları ürkütür, kaçar

Şimdi ben bir metni “metin kenarına not alarak” çalışacağım. Lütfen bana dikkat edin. Bu şekilde çalıştıktan sonra metni daha sonra hızlı bir şekilde tekrar edebileceğim. Neler yaptığıma dikkat edin.

YUNUSLAR

Ben balinaların akrabasıyım. Biz yunuslar balık gibi yaşarız ama balık değiliz. İnsanlar gibi biz de memeliler grubundanız ve sürekli suyun altında yaşayamayız. Arada bir çıkıp nefes almamız gerekir. Ama suyun altında siz insanlardan çok daha fazla kalabiliriz. Örneğin, ben bir kez daldım mı en az beş dakika su altında kalırım. Bazen daha da uzun kalabilirim. Dünya denizlerinde yaşayan tam otuz üç türümüz vardır. Ayrıca nehirlerde yaşayan beş yunus türü vardır. Büyüklüğümüz türümüze göre değişir. Başka bir deyişle boyu bir buçuk metre, ağırlığı ise atmış kilogram civarında küçük kardeşlerimiz olduğu gibi boyu dört metreyi, ağırlığı ise altı yüz elli kilogramı geçen türlerimiz de vardır. Erkek yunuslar, dişi yunuslardan daha iri olur. Ortalama ömrümüz sizin kadar uzun değildir. Yani yirmi beş otuz yıl civarındadır.

Ben balinaların akrabasıyım. Acaba bu cümle ile ne anlatılmak isteniyor. Tam anlayamadım. Yunuslar nasıl balinaların akrabası oluyor. Bunu öğrenmeliyim, öğrenemezsem öğretmenime sorarım.

İkinci cümlede bir farklılıktan bahsediyor. Biz yunuslar balık gibi yaşarız ama balık değiliz diyor. Bu önemli bir bilgi.

Evet bir de bu metinde not etmem gereken bir benzerlik var. İnsanlar gibi balinalarda memeliymiş. Bunu öğreneyim. İyi ama memeli ne demek. Bunu da not edeyim.

Bir de “dünya üzerinde yaşayan otuz üç türümüz var diyor. “Tür” ne demek acaba. “Tür” sözcüğünü yuvarlak içine alayım.

Bu metni özetleyen cümle şu olmalı “Biz yunuslar balık gibi yaşarız ama balık değiliz. İnsanlar gibi biz de memeliler grubundanız ve sürekli suyun altında yaşayamayız.” Evet bu iki cümleyi de parantez içine alayım.

?? Ben balinaların akrabasıyım. (yunuslar balık değil
Biz yunuslar balık gibi yaşarız ama balık değiliz.
İnsanlar gibi biz de memeliler grubundanız ve sürekli suyun altında yaşayamayız.)
Arada bir çıkıp nefes almamız gerekir. Ama suyun altında siz insanlardan çok daha
fazla kalabiliriz. Örneğin, ben bir kez daldım mı en az beş dakika su altında kalırım.
Bazen daha da uzun kalabilirim. Dünya denizlerinde yaşayan tam otuz üç türümüz
vardır. Ayrıca nehirlerde yaşayan beş yunus türü vardır. Büyüklüğümüz türümüze göre tür?
değişir. Başka bir deyişle boyu bir buçuk metre, ağırlığı ise altmış kilogram civarında
küçük kardeşlerimiz olduğu gibi boyu dört metreyi, ağırlığı ise altı yüz elli kilogramı
geçen türlerimiz de vardır. Erkek yunuslar, dişi yunuslardan daha iri olur. Ortalama
ömrümüz sizin kadar uzun değildir. Yani yirmi beş otuz yıl civarındadır.
yunuslar insanlar gibi memeli
memeli ne demek?

Basamak 3:

Şimdi sıra sizde. Size dağıtacağım metni “metin kenarına not alma” stratejisini kullanarak çalışın.(Etkinlik 1)

Öğrenciler işlemi yaparken gerektiğinde anında dönüt verme.

Basamak 4:

Öğrencilerin stratejiyi anlayıp anlamadıklarını kontrol etme, anında dönüt verme.

Basamak 5:

Stratejiyi kullanırken ne gibi zorluklarla karşılaştınız.

Bu stratejiyi kullanırken zihninizde ne olup bitti? Kim söylemek ister? (Sesli düşüncelerini sağlama)

Anında dönüt verme.

Basamak 6:

Şimdi size “Venüs Güneş’in Önünden Geçti” başlıklı bir metin veriyorum. Metni “metin kenarına not alma” stratejisini kullanarak çalışın. (Etkinlik 2).

Bu metni öğretmeninizin size evde okumanız için ödev verdiğini düşünün.

Öğrenci etkinliklerinin değerlendirilmesi.

Şimdi size vereceğim “Eş Anımlı Kelimeler” çalışma yaprağını evde çalışın. Çalışırken metin kenarına not alma stratejisini uygulayın. Yarın kontrol edeceğim. (Etkinlik 3)

Etkinlik 1

Yönerge: Aşağıdaki metni okurken metin kenarına not alma stratejisini uygulayınız.

BARIŞA GİDEN YOL

Örf ve adetler insanlar arasında düzeni sağlamak için oluşturulmuştur. Huzur içinde yaşamamız, bu değerlere karşılıklı saygı göstermemize ve hoşgörülle bakmamıza bağlıdır.

Her ulusun kendine özgü gelenekleri, yaşam biçimleri ve inançları vardır. Örneğin Hindistan’da inek, insanlar için kutsal bir hayvandır. Ona saygı gösterilir. Biz de inek sıradan bir hayvan olarak kabul edilir.

Başkalarının düşüncelerine, geleneklerine ve dinlerine saygı göstermeliyiz. Çünkü barış ve huzurun temelinde hoşgörü ve saygı vardır. İnsanlar birbirlerinin düşünce, gelenek ve inançlarına saygı göstermemeleri savaşılar dahi neden olabilmektedir. Bunu çok iyi bilen Atatürk de “Yurtta barış, dünyada barış” görüşünü ilke edinmişti. İç ve dış savaşları önlemenin yolunun hoşgörüden geçtiğine inanmıştı. Her insanın istediği gibi düşünme ve inanma özgürlüğünün olduğunu dile getirmişti.

Hoşgörü olmadan arkadaşlık, dostluk ve barıştan söz etmek mümkün değildir. Unutmamalıyız ki hoşgörülü olmak, kazanabileceğimiz en güzel davranışlardan biridir. Bu davranışı kazanırsak arkadaşlarımızla ve çevremizle daha iyi ilişkiler kurarız. Daha anlayışlı olur, arkadaşlarımızı daha çok severiz. Böylece aileden başlayarak tüm insanları severiz. Bu da dünyada barışın korunmasını sağlar.

Etkinlik 2

Yönerge: Aşağıdaki metni okurken metin kenarına not alma stratejisini uygulayınız.

VENÜS, GÜNEŞ'İN ÖNÜNDEN GEÇTİ

Venüs, 122 yıl aradan sonra Güneş'in önünden tekrar geçti. Türkiye'den de izlenebilen Venüs'ün geçişi, 08.13'te başladı. Venüs, Güneş'in önünden 6 saat 12 dakikada geçti. Ancak, bu olay beş buçuk saat gözlenebildi. Gözlemevleri bu ilginç gökyüzü olayını izlettirmek amacıyla kapılarını 08.00-14.00 saatleri arasında halka açtı. Projeksiyon sistemi ile gözlenebilen Venüs'ün geçişi ilköğretim okulu ve fen liseleri öğrencilerinin çok ilgisini çekti. Gözlemevi görevlileri geçiş hakkında açıklamalar yaptı ve soruları cevapladılar.

Venüs, Merkür'den sonra Güneş'e en yakın ikinci gezegen olup kütlesi dünyaya yakın büyüklüktedir. Venüs, Güneş doğarken ve gün batımında Güneş'e en yakın konumdadır. Bu konumdayken Dünya'dan çıplak gözle rahatlıkla görülebilir. Güneş ve Ay'dan sonraki en parlak gök cismi Venüs'tür. Halk tarafından Çoban Yıldızı olarak da bilinir.

Bu gezegenin ilginç ve farklı yanları da vardır. Örneğin; Venüs'ün Güneş etrafındaki dönme hızı, kendi eksen etrafındaki dönme hızından fazladır. Bu özellik, Venüs'ün bir gününün bir yılından daha uzun olmasına yol açar.

Venüs'ün Güneş etrafındaki dönme süresi 224 gün, kendi etrafında dönme süresi 243 gündür. Ayrıca Venüs diğer gezegenlerin tersi yönde dönmektedir. Diğer gezegenler saat yönünde dönerken, Venüs saatin tersi yönünde ve çok yavaş bir şekilde dönmektedir.

Atmosferindeki koşullar nedeniyle asit yağmurlarının çok sık görüldüğü Venüs'te Dünya üzerindeki hiçbir canlının yaşabilmesi mümkün değildir. Güneş'e 108 milyon kilometre uzaklıktaki Venüs'te sıcaklığın 325 santigrat derecenin üzerinde olduğu tahmin ediliyor.

Etkinlik 3

Yönerge: Aşağıdaki metni okurken metin kenarına not alma stratejisini uygulayınız.

EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) KELİMELELER

PABUÇ

İSKARPİN

AYAKKABI

“İskarpın, pabuç, ayakkabı” eş anlamlı kelimelerdir. Yazılışları farklı olduğu halde, anlamları aynı veya birbirine çok yakın olan kelimeler eş anlamlı kelimelerdir.

pabuç: Farsça’dan dilimize geçmiş bir kelimedir. Ayak örten anlamındadır. Dilimizdeki karşılığı ayakkabıdır.

iskarpın: Ökçeli ayakkabı. İtalyanca’dan dilimize geçmiştir.

ayakkabı : Özellikle sokakta ayağı korumak için giyilen ve altı kösele, lastik gibi dayanıklı maddelerden yapılan ayak giyeceği.

Şimdi bu kelimeleri cümlelerde kullanalım:

“Bozuk ve taşlı yollarda yürürken, **papuçlarının** altı delindi.”

“Bozuk ve taşlı yollardan gelirken **iskarpinin** ökçesi aşındı.”

“Bozuk ve taşlı yollardan gelirken **ayakkabımın** altı eskidi.

Eş anlamlı kelimelerde ince anlam ayrımları bulunduğunu unutmamak gerekir. Bu kelimelerin nerelerde, ne gibi amaçla kullanılacağını ancak zihin etkinlikleri gösterir.

Yukarıdaki örnekler ince anlam ayrılıkları olan eş anlamlı kelimelerdendir. Anlam ayrılığı olmayan eş anlamlı kelimelere de bir örnek verelim.

Muşmula, döngel, beşbıyık.

Bu örnekte ince anlam ayrılıkları yoktur. “Muşmula, döngel, beşbıyık” kelimelerinin üçünün de anlamı aynıdır.

Eş anlamlı kelimelere örnekler:

ad : isim

görev : vazife

barınak : sığınak

cömert : eli açık

cins : tür

cihan : dünya

destek : dayanak

doğa : tabiat

Türkçe Dil Bilgisi Dil Yeteneği, 1995, Hasan Şimşek, Şimşek Yayınları’dan alınmıştır.

UYGULAMA PLANI 3: GRUPLAMA STRATEJİSİ

Tarih:

Süre : 40+40

Basamak 1:

Sevgili çocuklar bu dersimizde yeni bir strateji daha öğreneceğiz. Bu stratejinin adı “gruplama”. Bu dersin sonunda gruplama stratejisinin ne olduğunu ve nasıl kullanılabileceğini öğreneceksiniz. Sizlerde evde ders çalışırken bu stratejiyi kullanabileceksiniz.

Şimdi size bir telefon numarası söyleyeceğim. Aklınızda tutmaya çalışın. Herkes beni iyi dinlesin. Söylüyorum.

2430366

(biraz bekledikten sonra)

Evet hadi bakalım söylediğim telefon numarasını arkadaşlarınıza bakmadan defterinize yazın.

Niçin yazamadık?

Çünkü biz belli büyüklükteki bilgiyi zihnimizde tutabiliriz. Örneğin bu telefon numarasındaki her bir rakam bir birimdir. Dolayısıyla bu telefon numarası 7 birimdir. Biz bu numarayı gruplayarak birim sayısını azaltabiliriz. Birim sayısını azaltınca da bilgiyi öğrenmemiz kolaylaşır. Bu numarayı 243-03-66 şeklinde gruplayarak 3 birime düşürebiliriz. Böylece bilgi zihnimizde kalır.

Bu önemli bir bilgi değildi. Ancak biz ders çalışırken ya da öğretmenimiz ders anlatırken pek çok önemli bilgi ile karşılaşırız. Karşılaştığımız bu bilgileri gruplayarak daha kolay ve etkili öğrenebiliriz.

Basamak 2:

Ali'yi annesi markete göndersin ve ondan yumurta, elma, zeytin, salça, peynir, portakal, bal, sıvı yağ, mandalina, tuz almasını istesin. Diyelim ki Ali'nin bunları yazabilecek imkanı yok.

Sizce Ali ne yapabilir?

Ali bunları ortak özelliklerine göre gruplayabilir ve bu şekilde alması gerekenleri hatırlayabilir. Ali bu listeyi kahvaltıda yediklerimiz, annemin yemek yaparken kullandığı malzemeler, meyveler şeklinde gruplayabilir.

Kahvaltıda yediklerimiz	Annemin yemek yaparken Kullandığı malzemeler	Meyveler
Yumurta Zeytin Peynir Bal	Sıvı yağ Salça Tuz	Elma Portakal Mandalina

Gördüğünüz gibi bilgileri ortak özelliklerine göre gruplayarak kolayca hatırlayabiliriz.

Sevgili çocuklar gruplama stratejisini kullanırken birtakım işlemler yapabiliriz. Şimdi bu işlemlerin neler olduğunu size açıklayacağım. Lütfen beni dikkatle dinleyin. Neler yaptığıma ve stratejiyi kullanırken neler düşündüğüme çok dikkat edin.

Gruplama stratejisini kullanırken aşağıdaki işlemleri yapabiliriz:

1. Öğretmenimizin anlattığı ya da metinde geçen bilgileri ortak özelliklerine göre sınıflama:

Şimdi ben ders çalışıyorum. Aşağıdaki metni okuyorum.

“ Odamın küçük penceresinden dışarıyı izliyordum. Yağmur yağıyor. Bir tuhafım bugün. Sevinç, üzüntü, mutluluk gibi birbiriyle çelişen duyguları aynı anda yaşıyorum.

Yoksulluk içinde yaşayan dost bakışlı insanları düşünüyorum. Çalışkan, dürüst, şerefli ve kahraman insanlarım benim.....”

Metinde geçen adları öğrenmek istiyorum.Evet bu metinde somut ve soyut adlar var. Ben metinde geçen adları somut ve soyut adlar olarak gruplarsam metinde geçen adları daha kolay öğrenebilirim.

Metinde geçen somut adlar: oda, pencere, insan

Metinde geçen soyut adlar: sevinç, üzüntü, mutluluk, çalışkan, dürüst, şerefli, kahraman

2. Olayları oluş sırasını dikkate alarak gruplama:

Bir metni okuduktan sonra olayları oluş sırasına göre hatırlayabiliriz.

Aşağıdaki metni olayları oluş sırasına göre gruplayarak çalışacağım.

TELEFONLA KONUŞURKEN

(Telefon, günlük yaşamımızın ayrılmaz bir parçası oldu artık. Ancak telefonla konuşmayı hala bilmiyoruz. Telefonu kullanırken önemsiz gibi görünen bazı ayrıntılara dikkat etmek gerekiyor. İşte sizin için birkaç küçük uyarı.)

Telefonla konuşurken gülümseyin. Arayan kişi, keyifsiz veya üzgün olduğunuzu sesinizden anlar. Gülümseyerek konuşursanız sesiniz de neşeli çıkacaktır. Çalan telefonu açtığınızda “Buyrun” veya “Buyrun efendim” demek, kuru bir “alo”dan daha hoş gelir kulağa.

Telefon defterinizi yanınızda bulundurun. Arkadaşlarınızı ararken numarayı ezbere çevirmek yerine deftere bakıp öyle çevirin. Polis, yangın, ambulans gibi önemli telefon numaralarını telefonun çok yakınında bir yere, açıkça görülecek biçimde yapıştırın. Acil durumda telaşla defter karıştırarak zaman yitirmemiş olursunuz.

Uzun bir konuşma yapmanız veya birkaç arkadaşınızı aramanız gerekiyorsa önce evdekilere bir sorun. Önemli bir telefon bekleyen veya bir yeri araması gereken

olabilir. Onların işi bittikten sonra telefonu kullanın. Bu düşünceli davranışınız nedeniyle, aile bireylerinin hiçbiri uzun konuşmanıza pek o kadar kızmayacaktır. Gece saat ondan sonra çok önemli bir şey olmadıkça, kimseyi aramayın.

Çok çok gerekli değilse, başkalarının evinden telefon etmeyin. Telefon etmeniz gerekiyorsa izin isteyin ve konuşmayı kısa kesin.

(Öğretmen metni okur ve sesli düşünmeye başlar)

Evet bu metinden telefon kullanırken nelere dikkat etmem gerektiğini öğreneceğim. Gruplama yaparsam kolay ve etkili öğrenebilirim. Telefon kullanırken dikkat etmem gerekenleri “telefonda konuşmaya başlamadan önce dikkat etmem gerekenler”, “konuşurken dikkat etmem gerekenler” ve “her zaman dikkat etmem gerekenler” şeklinde gruplayabilirim.

Evet telefonla konuşmaya başlamadan önce nelere dikkat etmem gerekiyordu. Metne bir bakayım. Numarayı ezbere çevirmek yerine deftere bakıp çevirmeliydim. Uzun bir konuşma yapacaksam ya da birden fazla kişiyi arayacaksam evdekilere önemli bir telefon bekleyip beklemediklerini soracaktım. Evet bunları tabloma yazayım.

Konuşurken nelere dikkat etmem gerekiyordu. Metne tekrar bakıyorum. Gülümseyerek konuşma. Evet bunu da tabloma yazıyorum.

Her zaman dikkat etmem gerekenler nelerdi. Metne bakıyorum. Önemli telefon numaralarını telefonun çok yakınında bir yere yapıştırmalıyım. Gece saat ondan sonra kimseyi aramamalıyım ve çok çok acil değilse başkalarının evinden telefon etmemeliyim. Bunları da tabloma yazıyorum.

Telefonda konuşmaya başlamadan önce dikkat etmem gerekenler	Konuşurken dikkat etmem gerekenler	Her zaman dikkat etmem gerekenler
- Numarayı ezbere çevirmek yerine deftere bakıp çevir. -Önemli telefon numaralarını telefonun çok yakınında bir yere yapıştır. -Uzun bir konuşma yapacaksam ya da birden fazla kişiyi arayacaksam evdekilere önemli bir telefon bekleyip beklemediklerini sor.	-Gülümseyerek konuş.	-Önemli telefon numaralarını telefonun çok yakınında bir yere yapıştır. -Gece saat ondan sonra kimseyi arama. - Çok çok acil değilse başkalarının evinden telefon etme.

Şimdi öğrenmem gerekenleri “telefonda konuşmaya başlamadan önce dikkat etmem gerekenler”, “konuşurken dikkat etmem gerekenler” ve “her zaman dikkat etmem gerekenler” şeklinde düşünerek kolayca hatırlayabilirim.

3. Bir dizi kelimeyi öğrenmemiz gerektiğinde aynı harfle başlayan kelimeleri gruplama:

Soru zamirleri, isimlerin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir. “ne, neye, kim, kimi, kaç, kaç, hangisi..” gibi soru sözcükleridir.

Soru zamirlerini öğrenmek için şöyle bir gruplama yapabilirim.

N ile başlayanlar:

Ne

Neye

K ile başlayanlar:

Kim

Kimi

Kaç

Kaç

H ile başlayanlar

Hangisi

4. Çalışırken öğrenmemiz gereken sıralı bilginin baş harfleriyle cümleler oluşturma:

Örnek 1:

“ Dilimizde sekiz tane ünlü harf vardır. Sekiz ünlünün dördü kalın, dördü incedir.

Kalın ünlüler;

*A

*İ

*O

*U

İnce ünlüler;

*E

*İ

*Ö

*Ü

Evet kalın ünlüleri öğrenmek için şöyle bir cümle kurayım.

Aydın **İ**lık **O**dada **U**yudu.

İnce ünlüleri öğrenebilmek için şöyle bir cümle oluşturalım.

Elif **İ**nce **Ö**rtüyü **Ü**tüledi.

5. Çalışırken öğrenmemiz gereken sıralı bilginin ilk harflerinden anlamlı ve anlamsız sözcükler oluşturma:

“Türkçe’imizde iki sesli harf yan yana bulunmaz. Sesli harfle biten bir kelimeden sonra; sesli harfle başlayan bir ek geldiğinde kelime ile ek arasına **n,s,ş,y** harflerinden biri girer. Bu kurala kaynaştırma kuralı, harflere de kaynaştırma harfleri denir.”

Bu paragrafta kaynaştırma harflerinin hangileri olduğu var. Evet kaynaştırma harflerini öğrenmeliyim. Önemli bir bilgi. Kaynaştırma harflerinin yer aldığı bir sözcük oluşturursam kolayca hatırlayabilirim.

“YAŞASIN”

Evet bu güzel oldu. Bundan sonra kaynaştırma harflerini hatırlamam gerektiğinde “yaşasın” sözcüğünden kaynaştırma harflerinin “y,ş,s,n” olduğunu hatırlayabileceğim.

6. Önemli bilginin ilk harflerinden kısaltmalar oluşturma

Bazen de önemli bilginin ilk harflerinden kısaltmalar oluşturabiliriz.

Sıfat ismi niteler.

“SİN” gibi.

Basamak 3:

Şimdi sıra sizde. Size bir çalışma kağıda dağıtıyorum. Bu çalışma kağıdında yer alan açıklamalara dikkat ederek gruplama stratejilerini uygulayınız. (Etkinlik 1)

(Öğrenciler işlemi yaparken gerektiğinde anında dönüt verme)

Basamak 4:

Öğrencilerin stratejiyi anlayıp anlamadıklarını kontrol etme, anında dönüt verme.

Basamak 5:

Stratejiyi kullanırken ne gibi zorluklarla karşılaştınız. ?

Bu stratejiyi kullanırken zihninizde ne olup bitti? Bize kim söylemek ister?
(Sesli düşünmelerini sağlama)

(Anında dönüt verme)

Basamak 6:

Öğrenci etkinliklerinin değerlendirme.

Etkinlik 1:

Yönerge: Çalışma kağıdında size verilen açıklamalara dikkat ederek gruplama stratejilerini uygulayınız.

GRUPLAMA STRATEJİSİNİ KULLANIRKEN YAPABİLECEĞİMİZ İŞLEMLER

1. Olayları oluş sırasını dikkate alarak gruplayabiliriz.

Aşağıdaki metni okuyunuz. Okuduktan sonra metinde anlatılanları oluş sırasını dikkate alarak hatırlamaya çalışınız.

“ Kavak ağacı, bir sabah birtakım insanların eğilip kalkıp yerleri ölçtüklerini gördü. Aralarında konuşuyorlardı: “Makine dairesi şurada olacak, laboratuvar beri yanda kurulacak, maliyet fiyatı çok düşük burada...”

Kavak, gerisini dinlemedi. Bu duyduğu sözlere çok üzülmüştü. Demek burada fabrika kuracaklardı. Demek ki bu cennet kıyıları makine uğultusuna, kurum kokusuna boğacaklardı. Fabrika pislikleriyle denizi kirleteceklerdi.”

2. Bir dizi kelimeyi öğrenmemiz gerektiğinde aynı harfle başlayan kelimeleri gruplayabiliriz.

Aşağıdaki metni okuyunuz. Öğrenmeleriniz gereken kelimeleri aynı harfle başlayanlar şeklinde gruplayınız.

“ Türkçe olmayan bazı sözcüklerde ünsüz yumuşaması görülmez.”

Süt : Sütümü içtim.

Top: Topum patladı.

Set : Bahçedeki seti yıkmışlar.

Saç : Saçımı taradım.

3. Çalışırken öğrenmemiz gereken sıralı bilginin baş harfleriyle cümleler oluşturabiliriz.

Aşağıdaki metni okuyunuz. Öğrenmemiz gereken önemli bilgiyi bulunuz. Sıralı bilginin ilk harfleriyle bir cümle oluşturunuz.

“ Sonu **p,ç,t,k** sert ünsüzleriyle biten sözcükler, bir ünlüyle başlayan ek aldıklarında bir değişme olur: **p,ç,t,k** ünsüzleri yumuşar. **p=b, ç=c, t=d, k=g veya ğ olur.**

Örneğin;

* çorap – çorabı * cevap – cevabı * pirinç – pirinci * dalgıç – dalgıcı
* tat – tadı * dert – derdi * kabak – kabağı * kelebek – kelebeği

Buna sert ünsüzlerin yumuşaması denir.

4. Çalışırken öğrenmemiz gereken sıralı bilginin ilk harflerinden anlamlı veya anlamsız sözcükler oluşturabiliriz.

Aşağıdaki metni okuyunuz. Öğrenmeniz gereken önemli bilgiyi bulunuz. Sıralı bilginin ilk harfleriyle anlamlı veya anlamsız sözcükler oluşturunuz.

Kelimeler, cümleyi meydana getirirken çeşitli görevlere girerler.

“Babam işe erken gitti.” cümlesinde kullanılan kelimelerin görevlerini inceleyelim:

“**Gitti**” kelimesi, cümlede bir eylemi bildirmektedir.

“**Babam**” eylemi yapandır.

“**İşe**” eylemin yöneldiği yeri göstermektedir.

“**Erken**” sözcüğü ise, eylemin zamanını belirtmektedir.

Kelimelerin veya kelime gruplarının cümlede üstlendikleri görev biçimlerine “**öge**” denir.

Cümlede üç çeşit öge bulunur:

1. Yüklem
2. Özne
3. Tümleçler

Aşağıdaki metni okuyunuz. Öğrenmeniz gereken önemli bilgiyi bulunuz. Sıralı bilginin ilk harfleriyle anlamlı veya anlamsız sözcükler oluşturunuz.

“ Cümlelerde yüklem bildirdiği hareketi yapan kelime veya kelimeler vardır. Bunlar cümlelerindeki görevlerinden dolayı özne adını alırlar. Cümledeki özneyi bulmak için yükleme “**kim, kimler, ne, neler**” sorularından biri sorulur. Aldığımız cevaplar bize özneyi bildirir.”

Aşağıdaki metni okuyunuz. Öğrenmeniz gereken önemli bilgiyi bulunuz. Sıralı bilginin ilk harfleriyle anlamlı veya anlamsız sözcükler oluşturunuz.

Sayı sıfatları, varlıkların sayılarını, sıralarını, eşit bölümlerini, parçalarını belirtirler. Görevleri bakımından beşe ayrılırlar:

1. Asıl sayı sıfatları
2. Kesir sayı sıfatları
3. Sıra sayı sıfatları
4. Üleştirme sayı sıfatları
5. Topluluk sayı sıfatları

UYGULAMA PLANI 4: ZİHİNSEL TEKRAR STRATEJİSİ

Tarih:

Süre : 40+40

Basamak 1:

Sevgili çocuklar önceki derslerimizde altını çizme ve metin kenarına not alma stratejilerini öğrendik. Bugün yeni bir strateji daha öğreneceğiz. Bu stratejinin adı zihinsel tekrar.

Zihinsel tekrar stratejileri, bilgiyi aynen tekrar etme stratejileridir. Öğretmenimizi dinlerken, kitap okurken karşılaştığımız yeni bir bilgi ya da önemli bir bilgi zihninizde çok kısa durur. Biz bilgiyi sesli ya da sessiz olarak sürekli tekrar edersek bilginin zihninizde kalma süresini artırabiliriz. Yeterince tekrar ederek öğrenmeyi gerçekleştirebiliriz. Böylece öğrenmemiz gerekenleri kolay ve etkili olarak öğrenebiliriz.

Zihinsel tekrar stratejisini sizler zaten kullanıyorsunuz. Ama bugün daha etkili bir şekilde nasıl kullanılabileceğini öğreneceğiz.

Basamak 2:

Şimdi size bir cümle söyleyeceğim:

“5 Kasım 1934’te kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi.” Evet hep birlikte 20’ye kadar sayalım. Az önce söylediğim cümleyi hatırladığınız kadarıyla defterinize yazın. Ama arkadaşlarınıza bakmayın.

Neden tam olarak yazamadık. Çünkü bilgi zihninizde çok kısa süre durur. O zaman ne yapacağız? Öğretmen önemli bir bilgi söylediğinde ya da evde çalışırken önemli bir bilgi ile karşılaştığımızda, bilgiyi zihninizde sesli ya da sessiz olarak sürekli tekrar edeceğiz. Şimdi size tekrar etmenin yollarını öğreteceğim.

Sevgili çocuklar zihinsel tekrar stratejisini kullanırken birtakım işlemler yapabiliriz. Şimdi bu işlemlerin neler olduğunu size açıklayacağım. Lütfen beni dikkatle dinleyin. Neler yaptığıma ve stratejiyi kullanırken neler düşündüğüme çok dikkat edin.

Zihinsel tekrar stratejisini kullanırken aşağıdaki işlemleri yapabiliriz:

1. Ders işlenirken öğretmenimizin önemli dediği bilgiyi hemen zihninizde tekrar etme.

2. Metni olduğu gibi birkaç kez okuma.

3. Okuduğumuz metinde önemli gördüğümüz cümleleri sesli ya da sessiz olarak hemen tekrar etme.

Örnek:

Şimdi ben evdeyim. Ders çalışıyorum ve aşağıdaki metni okuyorum. Metindeki önemli gördüğüm cümleyi sesli ya da sessiz olarak hemen tekrar edeceğim.

Mektup, dilekçe, rapor, tutanak gibi yazılarda, sayfanın sağ üst köşesine ya da sağ alt köşesine yazılan tarihlerde ay adı büyük harfle başlar. 30 Nisan 2008, 11 Kasım 2008 gibi.

Belli bir tarihi gösteren ay gün adları nerede olursa olsun büyük harfle başlar: 24 Kasım 2008 Pazartesi gibi.

Ay ve gün adları, yanlarında sayı olmadan kullanılınca küçük harfle başlar.

Size ancak cuma günü geliriz.

Ankara'ya ekimde gideceğiz gibi.

Metni okuyorum. Okurken önemli gördüğüm bilgiyi tekrar edeceğim.

Evet şunlar önemli: Tarihlerde ay adı büyük harfle başlar. (tekrar)

Gün ve ay adları belli bir tarihi gösteriyorsa büyük harfle başlar. (tekrar)

4. Okurken önemli isimleri, tarihleri, yerleri hemen üst üste birkaç kez tekrar etme.

“ Atatürk, 1934 yılının kasım ayının başında Ankara Kız Lisesine gitti. Sınıflardan birine girdi ve öğrencilere sorular sordu. Bir ara Müjgan adlı bir öğrenci ayağa kalktı:

- Paşam, dedi. Kadınların niçin seçim hakkı yok? Niçin milletvekili olamıyorlar?

Atatürk:

- Vatandaşın başlıca hakkı ve ödevi nedir, diye sordu.

Öğrenci:

- En büyük hak seçim, en büyük ödev askerliktir.

Atatürk:

- Peki size seçim hakkını verelim; ama askerlikte yapacaksınız.

Genç öğretmen hemen cevap verdi:

- Eğer beklenen bu ise biraz geç kalmış olmuyor musunuz?

Ulus Meydanı’ndaki mermi taşıyan kadın, benim anamdır.

Atatürk genç öğrencinin verdiği bu cevap karşısında çok duygulanmıştı. O güne kadar yapmış olduğu çalışmalara hız vererek bu kanunun bir an önce çıkması için gerekli tüm önlemleri aldı. 5 Kasım 1934’te seçme ve seçilme hakkı kadınlara tanındı.”

Evet bu metinde 5 Kasım 1934 önemli bir tarih.

5 Kasım 1934 kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. (tekrar)

5. Yeni bir kelimeyi öğrenirken kelimeyi ve anlamını sesli veya sessiz olarak tekrar etme.

“ Ertesi sabah kocaman bir çadırda açtım gözlerimi. Benim gibi daha birçok çocuk vardı. Beyaz giyimli hemşireler koşup duruyorlardı çevremizde.

Az ileride konuşulanlara kulak verdim:

“Kasabanın tüm evleri yıkıldı.” diyordu bir kişi.

Birisi ona karşılık veriyordu: “Kızılay yardımımıza koştu. Evlerin yerini çadırlar aldı şimdi. Yoksa bu kış gününde sokakta kalmıştık...”

Bu metinde “kulak vermek” deyiminin anlamını bilmiyorum. Bu deyim anlamını öğreneyim.

Kulak vermek: dinlemek (tekrar)

6. Metni okuduktan sonra kendi kendimize anlatma.

“ Onun ismini birçoğumuz duymuşuzdur. Konya denince, aklımıza ilk olarak o ve türbesi gelir. Bir de şekeri... Türbesine gidenimiz olduğu gibi, televizyonlardan, kartpostallardan ve kitaplardan fotoğrafını göreniniz olmuştur. Sakın Nasrettin Hoca'dan bahsettiğimiz sanılmasın. Büyük düşünürlerimizden olan Mevlana Celaleddin-i Rumi'den söz ediyoruz.

1207 yılında Horasan'ın Belh şehrinde doğmuş Mevlana. O öteden beri bilginler yetiştiren bir aileden geliyordu. Babası Horasan'ın en önemli bilginiydi. Oğlu Celaleddin'e daha küçük yaşlarda okuma-yazma öğretmiş, bilgisini oğluna aktarmaya çalışmıştı.

Birgün oturdukları şehri terk ettiler. Oğluyla beraber uzun bir geziye çıktılar. Nişabur, Bağdat, Mekke, Medine, Şam ve Halep'i dolaştıktan sonra Karaman'a geldiler. Mevlana babasının vefatından sonra, “Gez dünyayı gör Konya'yı!” sözüyle anılan Konya'ya yerleşti. Vefatına kadar orada yaşadı.” (metni anlatma)

Basamak 3:

Şimdi size “Kelime Türetme” adlı bir metin veriyorum. Bu metni çalışın. Çalışırken zihinsel tekrar stratejisini kullanın.(Etkinlik 1)

(Öğrenciler işlemi yaparken gerektiğinde dönüt verme)

Basamak 4:

Öğrencilerin stratejiyi anlayıp anlamadıklarını kontrol etme, anında dönüt verme.

Basamak 5:

Stratejiyi kullanırken ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

Bu stratejiyi kullanırken zihninizde ne olup bitti? Bize kim söylemek ister? (Sesli düşüncelerini sağlama)

(Anında dönüt verme)

Basamak 6:

Öğrenci etkinliklerini değerlendirme.

Etkinlik 1

Yönerge: Aşağıdaki metni okurken zihinsel tekrar stratejisini uygulayınız.

KELİME TÜRETME

“Kitap” ek almamış, basit bir kelimedir. Bu kelime “ciltli ve ciltli olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kağıt yaprakların bütünü” anlamına gelir.

Şimdi bu kelimeye bazı ekler getirelim ve anlamında nasıl değişiklik meydana geldiğini belirtelim.

Kitap + çı kitapçı: kitap satan kimse

Kitap + lık kitaplık: kitapların yerleştirildiği raflardan oluşan mobilya, kütüphane.

“Tuz” kelimesi de ek almamış bir kelime olup “kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde” anlamındadır. Bu kelimeye “-li” ve “-siz” eklerini getirelim ve anlamın nasıl değiştiğine bakalım:

Tuz + lu tuzlu: yapılışında tuz bulunan, tuzu olan.

Tuz + suz tuzsuz: tuzu olmayan veya tuzu az olan.

O halde “-ci, -li, -lik, -siz” ekleri için bir kelimeden yeni anlamlı başka kelimeler türeten ekler diyebiliriz.

Aşağıdaki cümlelerde koyu yazılan kelimeler türemiş yapıdır:

Simitçi geçerse bana da haber verin.

Sinirli tavırları hepimizi çok üzdü.

Dostluk ve **kardeşlik** duygularıyla birbirlerine sarıldılar.

Vakitli vakitsiz bizi telefonla arar, **rahatsız** ederdi.

Mutlu Yayıncılık, İlköğretim 4. Sınıf Konu Anlatımlı Soru Bankası’ndan alınmıştır.

UYGULAMA PLANI 5: NOT ALMA

Tarih:

Süre : 40+40+40+40+40+40

Basamak 1:

Sevgili çocuklar bugün sizlere okuduklarımızı daha iyi anlamamızı sağlayacak, hatırlamamızı kolaylaştıracak yeni bir yol öğreteceğim. Bu yolun adı “Not Alma.” Not alma; okuduğumuz, dinlediğimiz bir konunun ana noktalarını belirleyerek bu ana noktaları kağıda aktarmadır.

Not alma stratejisini kendi kendinize ders çalışırken rahatlıkla kullanabileceksiniz. Ayrıca aldığımız notlar daha sonra kullanılmak üzere bir kaynak oluşturur. Sınavlara çalışırken bu notlardan faydalanırız.

Bugün bana dikkat eder, nasıl not alınacağını öğrenirseniz öğretmeninizi dinlerken ve evde ders çalışırken not alabileceksiniz bu da sizlerin başarısını artıracak.

Basamak 2:

Sevgili çocuklar, şimdi sizlere not alma stratejisi ile ilgili bir bilgilendirme kağıdı dağıtıyorum.(Ek 1) Lütfen dikkatlice okuyalım.

Şimdi ben evde ders çalışıyorum. Çalışacağım metni not alarak çalışacağım. Lütfen beni dikkatle izleyin. Neler yaptığımı, neler düşündüğüme çok dikkat edin.

DEYİMLER

Deyimler kalıplaşmış dil öğeleridir. Yani biçimsel özellikleri donmuştur, değiştirilemez. Deyimdeki bir sözcüğün yerine anlamdaşı, o deyimde kullanılamaz. “Tut kelin perçeminden” deyiminde “tut” yerine anlamdaşı olan “yakala” kullanılamaz. Deyim “yakala kelin perçeminden” biçiminde kullanılamaz.

Öte yandan deyimde sözcüklerin yeri değiştirilemez. Yine bu deyim “kelin perçeminden tut” biçimini de sokulamaz.

Bu özelliklerinden ötürü deyimler “kalıplaşmış sözler” olarak nitelenir.

Deyimler, kısa ve özlü anlatım öğeleridir. Her deyim bir kavramı etkili biçimde belirtir.

dil dökmek: inandırmaya çalışmak

ayıkla pirincin taşını: içinden çıkılması olanaksız bir durum

gözden düşmek: saygınlığını, değerini yitirmek

boyunun ölçüsünü almak: acı bir deneyle gücünü, yeteneğini anlamak

Bu deyimlerde yer alan sözcüklerle deyimlerin anlamlarını karşılaştırsak, deyimde yer alan sözcüklerin apayrı bir anlam belirttiğini görürüz. Deyimin anlamı ile deyimde yer alan sözcüklerin kendi anlamları arasında ilk bakışta bir ilgi görülemez.

Evet şimdi bu metni not alarak çalışacağım.

Metni okuyorum.

Öncelikle şunu hatırlamalıyım. Not almak, metinde yazan her şeyi yazmak değildi. Öncelikle metinde geçen önemli bilgiyi seçeceğim ve bu bilgileri kendi cümlelerimle yazacağım.

Evet deyimler kalıplaşmış öğelerdir. Biçimsel özellikleri donmuştur, değiştirilemez. Bu önemli bir bilgi. Deyimdeki bir sözcüğün yerine anlamdaşı kullanılamaz ve deyimdeki sözcüklerin yerleri değiştirilemez. Bunlar da önemli bilgiler. Bu özelliklerin hepsi deyimlerin kalıplaşmış sözler olması ile ilgili özellikler. Deyimdeki sözcükler kendi anlamlarından apayrı bir anlam belirtir. Bu da önemli.

Şimdi deyimler kalıplaşmış sözlerdir ifadesiyle ne anlatılmak istendiğini kendi ifadelerimle yazarsam iyi olacak.

Bir de şuna dikkat etmeliydim. Not alınacak kağıdın çevresine daha sonra eksiklikleri tamamlamak ve sorular sormak için boşluklar bırakmalıyım. Evet bu

metinde örnek verilen “tut kelin perçeminden” deyiminin anlamını bilmiyorum. Bunu not alayım. Öğretmenime sorarım.

Not aldığım kağıdın sağ köşesine tarih atıp altını çizeceğim. Çizginin altına da dersin adını yazacağım.

Notlarımı aldıktan sonra gözden geçirmeliyim.

...../10/2008

Türkçe

DEYİMLER

Deyimler kalıplaşmış sözlerdir.

Neden kalıplaşmış sözlerdir diyoruz.

1. Deyimdeki bir sözcüğün yerine anlamdaşı kullanılamaz.

2. Deyimdeki sözcüklerin yerleri değiştirilemez.

Deyimdeki sözcükler kendi anlamlarından ayrı bir anlam belirtir.

Soru:

Tut kelin perçeminden deyiminin anlamı?

Sevgili çocuklar, şimdi size bir not alma kağıdı dağıtıyorum. (Ek 2) Lütfen inceleyin. Not alacağımız kağıtları bu şekilde hazırlayalım. Sayfanın sağ yarısına notlarımızı alacağız. Sol yarısını ise düzeltmeler, yorumlar, örnekler ve sorularımız için kullanalım.

Ayrıca not alırken çalıştığımız metnin ana hatlarını yazarak ya da tablo kullanarak da not alabiliriz. Bunlarla ilgili örnekler de yapacağız.

Basamak 3:

Şimdi size “Atatürk ve Güzel Sanatlar” adlı bir metin veriyorum. (Etkinlik 1)
Bu metni not alarak çalışın.

Anında dönüt verme.

Basamak 4:

Öğrencilerin stratejiyi anlayıp anlamadıklarını kontrol etme.

Dönüt verme.

Basamak 5:

Stratejiyi kullanırken ne gibi zorluklarla karşılaştınız.

Bu stratejiyi kullanırken zihninizde ne olup bitti? Bize kim söylemek ister?
(Sesli düşünmelerini sağlama)

Anında dönüt verme.

Basamak 6:

Etkinlik 2,3,4,5,6'nın yapılması

Etkinliklerin değerlendirilmesi.

Ek 1: Not Alma Stratejisi Bilgilendirme Kağıdı

NOT ALMA STRATEJİSİ

Tanım : Not alma; okuduğumuz, dinlediğimiz bir konunun ana noktalarını belirleyerek bu ana noktaları kağıda aktarmadır.

Ders Çalışırken ya da öğretmenimizi dinlerken not almanın faydaları nelerdir?

- 1.Not alma bilgiyi anlamamıza yardım eder, hatırlamamızı kolaylaştırır, unutmayı önler.
- 2.Alınan notlar daha sonra kullanılmak üzere bir kaynak oluşturur, sınavlara çalışırken bu notlardan faydalanırız.
- 3.Okuduklarımızı daha iyi anlamamıza yardım eder.
- 4.Evde kendi kendimize ders çalışırken not alma stratejisini rahatlıkla kullanabiliriz.
- 5.Not alma daha sonra yapacağımız çalışmaları kolaylaştırır. Sınavlara hazırlanırken notlarımızdan faydalanmak bize zaman kazandırır. Bilgiyi gözden geçirme ve tekrar etmemizi hızlandırır.

Not alırken nelere dikkat etmeliyiz?

- 1.Not alma, öğretmenin ağzından çıkan her şeyi ya da kitapta yazan her şeyi kaydetme değildir. Derste ve evde çalışırken not almak öğretmenin söylediklerinin aynısını ya da kitapta geçenleri aynen yazmak değildir.
- 2.Öncelikle önemli ve önemsiz bilgiyi ayırt edip önemli bilgiyi kendi cümlelerimizle yazmalıyız. Not alırken kendi ifadelerimizle not almalıyız.
- 3.Not alırken kelimeleri uzun uzun yazmak yerine kısaltmalar kullanabiliriz. Örneğin “öğretmen” kelimesi yerine “öğrt.” gibi.

4.Not alınacak kağıdın çevresinde daha sonra eksiklikleri tamamlamak ve sorular sormak için boşluklar bırakmalıyız.

5.Derste not alınacak kağıdın sağ köşesine tarih atıp tarihin altını çizebiliriz. Çizginin altına da dersin adını yazabiliriz.

6.Alınan notları en kısa zamanda gözden geçirmeliyiz.

Ek 2: Not Alma Kağıdı

...../10/2008

Türkçe

Etkinlik 1:

Yönerge : Aşağıdaki “Atatürk ve Güzel Sanatlar” adlı metni okuyunuz ve önemli gördüğünüz kısımları kendi cümlelerinizle not alınız.

ATATÜRK ve GÜZEL SANATLAR

Milletimiz sanata önem veren bir millettir. Yüzyıllar önce kendimize özgü karagöz, orta oyunu, meddahlık gibi geleneksel gösteri sanatları yarattık.

Karagöz, geleneksel oyun türlerinden biridir.

Oyunda geçen kişilerin renkli resimlerinin gölgeleri, ışık yardımıyla perde üstüne düşürülür. Bir karagöz oyununda on kişi de rol alsa, hepsini **Hayali** denen karagöz oynatıcısı konuşturur. Karagöz oyunları taklitli, güldürücüdür.

Orta oyunu bir halk tiyatrosudur. Seyircilerin ortasında oynanır. Oynanan oyunlar, karagöz de olduğu gibi güldürücü ve taklitlidir.

Meddahlık bir kişinin sergilediği gösteri türüdür. Meddah denilen kimse, halkın arasında güldürücü öyküler anlatır.

Karagöz, orta oyunu, meddahlık gibi eski geleneksel Türk tiyatrosunun yerini çağdaş tiyatro almıştır.

Atatürk sanatsever bir devlet adamıydı. Türkiye’de tiyatro, opera ve balenin gelişmesine önderlik etti. Devlet Konservatuvarı adıyla tiyatro ve müzik sanatçısı yetiştiren kurumu kurdu. Tiyatro açtırdı. Sanatçıları korudu ve teşvik etti. Ankara’da

sahnelenen her oyunu seyretmeye giderek halka örnek oldu. Atatürk, “Türk milletinin tarihi bir özelliği de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir” demiştir. Güzel sanatların insanları olgunlaştıracağını, güzel sanatlarda başarılı olmayan toplumların uygarlık yarışında geri kalacağını belirtmiştir.

İsmail Habip SEVÜK

(Hasan Latif SARIYÜCE, İlköğretim Türkçe 4, A Yayınları 2002’den alınmıştır.)

...../...../2008

Türkçe

ATATÜRK ve GÜZEL SANATLAR

Etkinlik 2:

Yönerge : Aşağıda “HECE” ile ilgili olarak verilen açıklamaları okuyunuz ve önemli gördüğünüz kısımları kendi cümlelerinizle not alınız.

HECE

Ağzımızdan bir solukta çıkarılan ses ya da ses birliğine **hece** denir.

Dilimizde kullandığımız kelimelerin bazıları tek bazıları ise çok hecelidir.

Örnek :

“Ben asil bir milletin evladıyım”. Cümlesini hecelere ayıralım.

“Ben a-sil bir mil-le-tin ev-la-dı-yım.”

Cümlede beş tane kelime var : **“Ben”** kelimesi için ses aygıtımız bir, **“asil”** kelimesi için iki, **“bir”** kelimesi için bir, **“milletin”** kelimesi için üç, **“evladıyım”** kelimesi için dört defa hareket etmiştir.

“Ben asil bir milletin evladıyım”. cümlesinde toplam on bir hece vardır.

Aşağıdaki kelimeleri inceleyelim:

Arkadaşlık ar-ka-daş-lık

Hürriyet hür-ri-yet

Elektrik e-lek-trik

Anıtkabir a-nıt-ka-bir

Televizyon te-le-viz-yon

Başöğretmen baş-öğ-ret-men

Bir kelimenin hecelerini teker teker söylemeye HECELEME denir.

HECE ÇEŞİTLERİ

Türkçe’imizde altı çeşit hece vardır:

1. Yalnız sesli harften oluşan heceler: “**a,e,ı,i,o,ö,u,ü**”
2. Bir sesli bir sessiz harften oluşan heceler: “**at, et, ay, av, al.....**” gibi.
3. Bir sessiz bir sesli harften oluşan heceler: “**bu, şu, ka....**” gibi.
4. Bir sessiz, bir sesli ve bir sessiz harften oluşan heceler: “**baş, kaş, taş, yaş, kül, kol, bel**” gibi.
5. Bir sesli ve iki sessiz harften oluşan heceler: “**üst, alt, ilk**” gibi.
6. Bir sessiz, bir sesli ve iki sessiz harften oluşan heceler : “**Türk, kürk, yurt, dört, dert**” gibi.

Sesli harfle biten hecelere **açık hece**, sessiz harfle biten hecelere **kapalı hece** denir.

O, bu, şu açık hecelerdir.

Tat, al, üst kapalı hecelerdir.

HECENİN ÖZELLİKLERİ

1. Sesli harflerin hepsi birer hecedir : “**a,e,ı,i,o,ö,u,ü**”
2. Sesli harf olmadan hece olmaz.
3. Bir hecede en çok “**dört harf**” bulunur. “**Türk, kürk, yurt...**”
4. Türkçe’de “**iki sessiz harfle**” başlayan hece yoktur. Kurala uymayan “**tren, plan, fren**” gibi kelimeler dilimize yabancı dillerden girmiştir.
5. Hecedeki sesli harf sayısı “**birden fazla olamaz**”.
6. Heceler, satır sonlarında bozulmadan “**kısa çizgi**” (-) ile ayrılırlar. Satır sonunda kelime bölünürken hece seslerden ayrılarak bölünmez.

ÖRNEK:

“Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.”

YANLIŞ

“Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.”
Arif Nihat ASYA

DOĞRU

.../.../2008

Türkçe

HECE

Etkinlik 3:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuyunuz. Size verilen not alma kağıdındaki başlıkları dikkate alarak not alınız.

DİNLEMESİNİ BİLİYOR MUYUZ?

Hemen her gün yaptığımız işlerden biri de dinlemektir. Bir düşününüz. Hiç olmazsa günde üç dört saatimizi buna ayırırız. Evde annemizi, babamızı, okulda öğretmenimizi ve arkadaşlarımızı dinleriz. Salonlara gider, konserleri, konferansları dinleriz. Radyoyu açar, haberleri, bizi ilgilendiren konuşmaları dinleriz. Kısaca, dinleme, günlük hayatımızda önemli bir yer tutar.

Dinleme de okuma gibidir. Nasıl okuyarak başkalarının düşüncelerini, duygularını öğreniyorsak, aynı şeyi dinleyerek de yaparız. Konuşulanlar üzerinde düşünür, anlatılanları kavramaya çalışırız. Bu bakımdan, dinleme, öğrenme yollarının başında gelir.

İyi bir dinleyici olmak için birtakım alışkanlıklar gerekir. Bu alışkanlıkları edinmedikçe dinlediklerimizden iyice yararlanamayız. Bazıları vardır; gözlerini konuşana diker, sessizce oturur. “İşte iyi bir dinleyici” dersiniz. Ama gözleri konuşanda, akılları ve dikkatleri başka yerdeyse, bunlar iyi dinleyici değildirler. İyi bir dinleyici gözleriyle değil sorularla dinler; yani, konuşulan konu üzerinde kafasında uyanan sorulara cevaplar arar. Dinlediklerini bu sorularla değerlendirir.

Bazı dinleyiciler de konuşmayla değil de, konuşmayı yapanla ilgilenirler. Konuşanın elbisesine, saçlarını tarayıp taramadığına, el ve yüz hareketlerine bakarlar. Bunlar da iyi dinleyici değildir. Konuşanın giyinişi, kılık kıyafeti iyi bir dinleyiciyi ilgilendirmez. Onu ilgilendiren, konuşanın anlattıkları, o konu üzerinde düşündükleridir.

İyi bir dinleyici sabırlıdır. Konuşanı sonuna kadar izler. Konuşanla aynı düşüncede olmayabilir. Ama hiçbir zaman onun sözünü kesmez. Eğer soracakları varsa, bunları konuşma bittikten sonra sorar.

Dinlediklerini değerlendirme, iyi bir dinleyicinin yapması gereken en önemli iştir. Örneğin; konuşanın amacı nedir? Öğüt mü veriyor, yoksa belli bir konuda birtakım gerçekleri mi açıklıyor. Bunu yaparken heyecanlı mıdır? Düşünceleri değiştirip olduğundan fazla büyütüyor mu? Söyledikleri yeni şeyler midir? Bu ve bunlara benzer sorularla dinlediğini değerlendirme, iyi bir dinleyicinin yapacağı işlerdendir.

Emin ÖZDEMİR

Türkçemi İlerletiyorum

(İlköğretim Türkçe 5, Aliyar KARACA – Ahmet KAPULU, Koza Yayınları, 1987”den alınmıştır.)

.../.../2008

Türkçe

DİNLEMESİNİ BİLİYOR MUYUZ?

İyi Bir Dinleyicinin Özellikleri

Kötü Bir Dinleyicinin Özellikleri

Etkinlik 4:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuyunuz. Size verilen not alma kağıdındaki başlıkları dikkate alarak not alınız.

CÜMLENİN ÖĞELERİNDEN YÜKLEM ve ÖZNE

Kelimeler, cümleyi meydana getirirken çeşitli görevlere girerler.

“Babam işe erken gitti.” cümlesinde kullanılan kelimelerin görevlerini inceleyelim:

“Gitti” kelimesi, cümlede bir eylemi bildirmektedir.

“Babam” eylemi yapandır.

“İşe” eylemin yöneldiği yeri göstermektedir.

“Erken” sözcüğü ise, eylemin zamanını belirtmektedir.

Kelimelerin veya kelime gruplarının cümlede üstlendikleri görev biçimlerine **“öge”** denir.

Cümlede üç çeşit öge bulunur:

1. **Yüklem**

2. **Özne**

3. **Tümleçler**

Cümlede iş, hareket, oluş bildiren kelimeye **yüklem** denir.

“Kümemiz ünite raporlarını hazırladı.” cümlesinde **“hazırladı”** kelimesi yüklemidir.

“Caddeden okula doğru koştum.” cümlesinde **“koştum”** kelimesi yüklemidir. Yükleme **“eylem”** de deriz.

Yüklemler, çekimli fiillerden oluşur. Zaman bildirir. Kişi kavramını taşır.

ÖRNEK:

“Evde anneme yardım **ediyorum.**”

“Yarına çok ders **çalışacağım.**”

Yüklemine göre cümleler ikiye ayrılır:

1. Fiil cümlesi**2. İsim cümlesi**

1. Yüklemi çekimli fiil olan cümlelere **fiil cümlesi** denir. Yukarıdaki örnek cümleler birer **fiil cümlesidir.**

2. Yüklemi ad soyundan (ad, sıfat, zamir ve benzeri gibi fiil dışındaki sözcüklerden) olan cümlelere de **isim cümlesi** denir.

İsim cümleleri eylemlerin dışındaki kelimelerin sonlarına (**-dır, -idi, -imiş....**) ekleri getirilerek yapılır. Böylece çekimlenebilmeleri ve cümlede yüklem olmaları sağlanır. Bu isim soyundan kelimelere eklenen (**-dır, -idi, -imiş...**) eklerine **ek fiil** denir.

ÖRNEK:

“İstanbul Türkiye’nin en kalabalık şehridir.”

“Serdar’ın yeni önlüğü mavidir.”

“Çantanın içindeki kalem benimmiş.”

Cümlelerde yüklem bildirdiği hareketi yapan kelime veya kelimeler vardır. Bunlar cümledeki görevlerinden dolayı **ÖZNE** adını alırlar. Cümledeki özneyi bulmak için yükleme “**kim, kimler, ne, neler**” sorularından biri sorulur. Aldığımız cevap bize özneyi bildirir.

Hoca efendi fena halde şaşaladı. (şaşaladı yüklem)

Kim şaşaladı?

Hoca Efendi.

Hoca Efendi : **Özne**

Çocuklar okuldan çıktılar. (çıktılar yüklem)

Kimler çıktılar?

Çocuklar.

Çocuklar : **Özne**

Kitap çocuğun elinden yere düştü. (düştü yüklem)

Ne düştü?

Kitap

Kitap : **Özne**

Çocukların yiyecekleri yokmuş. (yokmuş yüklem)

Çocukların **neleri** yokmuş?

Çocukların yiyecekleri.

Çocukların yiyecekleri : **Özne**

Öznesi açıkça belli olmayan cümleler de vardır. Bu cümlelerin özneleri yüklemdeki şahıs ekinde gizlidirler. Bu tür öznelere **gizli özne** denir.

“Dün akşam eve erken geldim.” cümlesinde gelenin kim olduğunu anlamak için yükleme bakarız. Çünkü cümlede özne ayrı bir kelime olarak kullanılmamıştır. Burada “geldim” sözcüğünün aldığı kişi eki (-m), özneyi belirtmektedir. Bu cümlede gelme eylemini yapan özne “**ben**” dir.

(Hasan Şimşek, İlköğretim 5 Türkçe Dil Bilgisi Yeteneği, 1995, Bayrak Yayıncılık” tan alınmıştır.)

.../.../2008

Türkçe

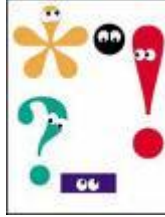
**CÜMLENİN ÖĞELERİNDEN YÜKLEM ve
ÖZNE**

Yüklem

Özne

Etkinlik 5:

Yönerge: Bu metni okuyunuz. Okurken size verilen not alma kağıdındaki tabloyu dikkate alarak notlar alınız.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

(NOKTA, VİRGÜL, SORU İŞARETİ, ÜNLEM)

“**Noktalama**” sözcüğü ile yazılı anlatımda, anlamayı kolaylaştıran işaretler kullanılması anlatılır. Noktalama işaretleri sözcüklerden ayrı, sözcüklerin yazılışını değiştirmeyen, sözcük aralarına konan işaretlerdir.

NOKTA İŞARETİNİN KULLANILIŞI

1. Tamamlanmış her cümlenin sonuna nokta konur.

Örnek: Çalışıyorum.

Siz daha hızlı yürüyorsunuz.

Daha yolumuz çok uzun.

2. Kısaltmalardan sonra konur.

Örnek: Prof. Dr. İlhan Yener, P.T.T. , T.C (kolaylık sağlamak için kısaltmalarda büyük harften sonra konan nokta kullanılmayabilir: PTT, TC, TCDD....)

3. Sıra gösteren sayılardan sonra konur.

Örnek: 1. (birinci), 16. (on altıncı) gibi.

4. Belli bir günü gösteren tarihlerin yazımında, gün, ay, yıl sayılarının arasına konur: 22.10.2008, 04.12.2008 gibi.

5. Saati gösteren sayılarda birimler arasına konur. Saat 18.36 gibi.

6. Sayı basamaklarının arasına konur.

Örnek: 22.836

VİRGÜL İŞARETİ ve KULLANILIŞI

1. Cümlede, eş görevli sözcükleri, sözcük öbeklerini ve sıralı cümleleri ayırmada kullanılır.

ÖRNEK:

Eş görevli sözcükler arasında virgül kullanımına örnek:

İnsan doğar, büyür, ölür.

İnsan, bu çalışkan, bu uysal, bu temiz yürekli kişi karşısında saygı duyuyor.

Sıralı cümleler arasında virgül kullanımına örnek:

Birden yerinden kalktı, ceketini giydi, sokağa fırladı.

2. Özne ile yüklem arasında çok sözcük varsa ya da özne vurgulu söylensin isteniyorsa özneden sonra virgül konur.

Örnek:

Doğan, çoktan beri görmediği dedesinin kucağına atılmak, ona sarılmak istiyordu.

3. Cümlede vurgulu biçimde belirtilmek istenen öğeden sonra konur.

Örnek:

Ben size, sevineceğiniz haberler getirdim.

4. Seslenmelerden sonra konur.

Örnek: Anneciğim, Değerli Arkadaşım, Çocuklar gibi

5. Sayıların ondalık kısımlarını ayırmada kullanılır.

Örnek: 7,75

SORU İŞARETİ VE KULLANILIŞI

1. Soru soran cümlelerden ya da sözcüklerden sonra konur.
2. Verilen bir bilginin şüpheli olduğunu belirtmek için kullanılır.

ÖRNEK:

Bildiğimize göre Karacaoğlan 17. yüzyılda (?) yaşamıştır.

ÜNLEM İŞARETİ ve KULLANILIŞI

1. Ünlem bildiren sözcüklerden sonra kullanılır.

ÖRNEK:

Ayy! Ey Türk Gençliği! Ana!

2. Yazıda, söylenen sözlere inanılmadığını, bazı övücü sözlerin alay olsun diye kullanıldığını göstermek için parantez içinde ünlem işareti kullanılır.

ÖRNEK:

Aslan yavrusuyla oynayan iki yaşında harika (!) çocuklar gördüm.

Burada kibrit çöpünden gemi yapan usta (!) çocuklar vardı.

(Halil Özdaş, Güzel Konuşma ve Yazma, Ankara, Yıldırım Yayınları” dan alınmıştır.)

.../.../2008

Türkçe

NOKTALAMA İŞARETLERİ

(NOKTA, VİRGÜL, SORU İŞARETİ, ÜNLEM)

Noktalama İşaretleri	Kullanıldığı Yerler	Örnek
Nokta		
Virgül		
Soru İşareti		
Ünlem		

Etkinlik 6:

Yönerge: Bu metni okuyunuz. Okurken size verilen not alma kağıdındaki tabloyu dikkate alarak notlar alınız.

YAZI TÜRLERİ (FABL, FIKRA, DİLEKÇE)

Fabl

Fabl türü, insan davranışlarını eleştirmek, insanlara ders vermek için yararlanılan bir türdür. Kısa, manzum öykü biçiminde yazılanları daha çok hoşagitmektedir.

Fabl türünü öteki yazı türlerinden ayıran temel özellik, insan dışı varlıkların, hayvanların ve başka şeylerin insan kişiliği içinde düşünülmesi, canlandırılmasıdır. Bir fabl olayının kişileri hayvanlar ya da insan ve hayvanlar ya da insan, hayvan ve başka varlıklar olabilir. Bu yönüyle fabl türü masala benzer.

Bazı hayvanlar, insanlarla aralarındaki benzerlik ilgilerinden yararlanılarak, belli kişilik özelliklerinin sembolü olarak fabllerde yer alır. Tilki kurnazlık, aslan güçlülük, karınca çalışkanlık, karga ahmaklık, ağustos böceği havailik sembolüdür. Bunlar ve başka hayvanlar, bu kişilik özelliklerini canlandıracak şekilde fabllerde insan gibi davrandırılır, gerekirse konuşturulur. Fablin yazılış amacı, hayvan dünyası ile ilgili bir gerçeği belirtmek değil, insan dünyası, insan ilişkileri ile ilgili bir gerçeği belirtmektir.

Her fablde insanlar için bir yaşam dersi vardır. Olaydan kahramanlar arasındaki ilişkiden bir öğüt doğar. Bu öğüt, fablın başında ya da sonunda ayrıca belirtilir.

Fıkra

“Fıkra” sözcüğüyle anlatılan iki çeşit yazı türü vardır. Bunlardan biri dilden dile, kulaktan kulağa dolaşan, yeri geldikçe anlatılan, kısa, nükteli öyküdür. Öteki de gazete ve dergilerde yayımlanan, kısa fikir yazısıdır. Burada size fikir yazısı olan fıkra türü anlatılacaktır.

Fıkra, bir gazetenin ya da derginin belli sayfasında ve belli köşesinde, belli bir çerçeve içinde yayımlanır. Genellikle her fıkra yazarının kendisine ayrılmış bir köşesi vardır. Yazarın günlük fıkraları bu köşede yayımlanır.

Fıkra yazarları günlük olaylara bağlıdır; konularını günlük olaylardan seçerler. Gazete ve dergi okuyucularında, yaşadıkları ve haber olarak duydukları, öğrendikleri güncel olaylar, güncel yurt sorunları hakkında fıkra yazarının, okuduğu gazetenin fıkra yazarının görüşlerini öğrenme isteği güçlüdür. Bu nedenle fıkra türü yazılar çok okunur.

Fıkra yazarı, kolay anlaşılan bir anlatımla kişisel görüşlerini açıklar. Konuyla ilgili olarak öne sürdüğü görüşlerin doğruluğunu kanıtlama gereğini çok kere duymaz. Fıkra yazarı, kendine göre doğru olanı savunur. Bu nedenle fıkralar kişisel, öznel yazılardır.

Dilekçe

Dilekçe, kişilerin iş için resmi kuruluşlara yazdığı mektuptur. Dilekçe hangi kuruluşa yazılıyorsa o kuruluşun adı ve bulunduğu yer başa yazılır.

Dilekçenin yazılış amacı bir işin yapılmasını sağlamaktır.

Dilekçe kısa, anlatımı açık ve anlaşılır olmalıdır. Dilekçenin son paragrafında istek, kısa ve açık olarak belirtilir. Dilekçenin son cümlesi “Gereken işlemin yapılmasını arz ederim.” şeklinde olur. Dilekçenin tarihi son satırın altına, sağ tarafa, imzanın üstüne yazılır. Ad, soyad açık olarak yazılır.

Dilekçeye yazılanlar, sayfaya oranlı şekilde yerleştirilmelidir. Altta ya da üstte gereksiz, oransız boşluklar bırakılmamalı, kağıdın sol ve sağ kenarlarında gereken boşluklar bırakılmalıdır.

Dilekçe örneği:

ORGENERAL TURAL İLKÖĞRETİM OKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

KONYA

Okulunuz 3/A sınıfı öğrencisiyim. Belediyeden indirimli el kart alabilmem için öğrenci belgesi gerekmektedir.

Gereken işlemin yapılmasını arz ederim.

Adres:

04.10.2008

Necip Fazıl Mahallesi

Keziban Ayça ÇALIŞKAN

Durugök Sok.

İmza

İnançlı Apt. B Blok

18 / 6

42090 Meram / Konya

.../.../2008

Türkçe

YAZI TÜRLERİ (FABL, FIKRA, DİLEKÇE)

Yazı Türleri	Amacı	Özellikleri

UYGULAMA PLANI 6: ÖZETLEME

Tarih:

Süre : 40+40+40+40+40+40

Basamak 1:

Sevgili çocuklar, bugün de öğrenme için etkili bir yol olan özetleme stratejisini öğreneceğiz. Bu dersin sonunda sizler de çalışırken özetleme stratejisini kullanabileceksiniz.

Özetleme yazılı bir metnin önemli bilgilerinin seçilerek öz bir biçimde kısaltılmasıdır.

Özetlerimizi sınavlara çalışırken kullanabiliriz. Yapmış olduğumuz özetleri daha sonra okuyarak zaman kazanırız. Özet yazma bizi yazılı sınavlara hazırlar. Çünkü, birçok yazılı sınav, özetlerimizdeki bilgileri bilmeyi gerektirir.

Özetlerimizi yazdıktan sonra gözden geçirdiğimizde bilgi eksikliklerimiz ortaya çıkar.

Özetlerimizi arkadaşlarımızla değiştirebiliriz. Böylelikle bilgileri paylaşmış oluruz.

Özetleme de kolay ve etkili öğrenmemizi sağlayan yollardan biridir. Daha önce öğrendiğimiz stratejileri ve bugün öğreneceğimiz özetleme stratejisini çalışırken kullanırsak başarımızın arttığını fark edeceksiniz. Daha iyi performans gösterip yüksek notlar alabileceksiniz.

Basamak 2:

Sevgili çocuklar, şimdi sizlere özetleme stratejisi ile ilgili bir bilgilendirme kağıdı dağıtıyorum. (Ek 1) Lütfen dikkatlice okuyalım. Şimdi ben okuyorum ve açıklamalar yapacağım. Beni iyi dinleyin.

Şimdi ben evde ders çalışıyorum. Çalışacağım metni özetleyerek çalışacağım. Lütfen beni dikkatle izleyin. Neler yaptığıma, neler düşündüğüme çok dikkat edin.

ÖĞRETMENİM, BİLGİ PINARIM

Öğretmenim, bilgi dağıtan bir pınardır. Suyundan içmek isteyen herkese verir. İnsan zekasını büyütür, geliştirir. Öğretmenim, okuma yazma öğretmekle kalmaz. Bizi karanlıktan aydınlığa götürür. Bize bir anne, bir baba olur. Ailenin görevini seve seve üstlenir.

Tüm meslekler arasında en onurlu ve kutsal olanı öğretmenliktir. Çünkü bütün meslek dallarındaki insanları öğretmenlerimiz yetiştirir.

Bir bahçıvan sebzeyle, meyveyle uğraşır. Çoban, hayvanlara özen gösterir. Mimar, binalar kurar. Heykeltıraş, çamura, mermere biçim verir. Ressam, fırçasıyla harikalar yaratır. Ozan, dizelere döker duygularını. Bunların hepsi insanlık için değil mi? Öğretmenim ise, insanları en iyi, en güzel ve en doğru biçimde yetiştirir. En iyiyi, en güzeli ve en doğruyu öğretir. Sevgi dağıtır. İyilik diker, bilgi saçarak öğretmen. Sabır ve özveriyle çimlenir onun diktiği tohumlar. Sonunda çok güzel ve tatlı meyveler oluşturur. Bu eseri görünce tüm yorgunluğu gider öğretmenimin.

Atatürk'ün yurduna, Atatürk'ün armağanını sunar öğretmen. Atatürk, elinde tebeşir, kent kent dolaşıp okuma yazma öğretmiştir Türk ulusuna. Öğretmenlere öncülük etmiş, başöğretmen olmuştur. Öğretmenler onun yolunu izler. Onun amacına ulaştırır bizleri.

En değerli mücevherler bile öğretmenimin yanında hiç kalır. Bizim için bu kadar değerli olan öğretmenlere sonsuz saygı ve bağlılık borçluyuz.

Pınar MIDİK

Milli Eğitim Dergisi

(İlköğretim Türkçe 5, Ali Karaca, Ahmet Kapulu, Koza Yayın Dağıtım, 1987'den alınmıştır.)

Önce metni gözden geçireceğim ve anlayıncaya kadar okuyacağım. Metindeki önemsiz bilgileri eleyeceğim ve önemli olanları listeleyeceğim. Önemli bilgilerin içinden metinde işlenmek istenen anafikri bulacağım. Bu anafikri her paragraftaki önemli fikirlerle birleştirip kendi cümlelerimle yazacağım.

Öncelikle metni gözden geçiriyorum. Başlığına dikkat ediyorum. Başlık: Öğretmenim, Bilgi Pınarım. Demek ki metin öğretmenden bahsediyor. Şimdi metni anlayıncaya kadar okuyacağım.

Şimdi birinci paragrafa bakıyorum. Hangi cümle birinci paragrafı özetleyen bir cümle olabilir. “Öğretmenim okuma yazma öğretmekle kalmaz” cümlesi olabilir mi? Ama bu cümle öğretmenin başka neler yaptığını anlatmıyor. Şu cümleye ne dersiniz: “Bize bir anne, bir baba olur.” Bu cümle daha iyi.

İkinci paragrafta “Tüm meslekler arasında en onurlu ve kutsal olanı öğretmenliktir.” cümlesi paragrafı özetleyen bir cümle.

Üçüncü paragrafa bakıyorum: Bahçıvanın sebzeyle uğraşması, çobanın hayvanlara özen göstermesi, ozanın duygularını dile dökmesi benim için önemli bilgiler değil. Bunları eliyorum. Şu cümlelere ne dersiniz. “Öğretmenim ise, insanları en iyi, en güzel ve en doğru biçimde yetiştirir. En iyiyi, en güzeli ve en doğruyu öğretir. Sevgi dağıtır. İyilik diker, bilgi saçar öğretmen.” Evet bunlar önemli cümleler. Ama “Öğretmenim ise, insanları en iyi, en güzel ve en doğru biçimde yetiştirir.” cümlesi bu paragrafı özetliyor.

Son paragrafın tamamı bizim için önemli. Çünkü bu paragraf aynı zamanda metnin anafikrini içeriyor. Metnin ana fikri şudur: “Öğretmenlerimiz bizim için en değerli varlıklardır. Öğretmenlerimize sonsuz saygı ve bağlılık boçluyuz.”

Metnin ana fikrini de buldum. Şimdi işim çok kolay. Her paragraftaki en önemli cümleyi (yani yardımcı fikirleri) ve ana fikri dikkate alarak metni kendi cümlelerimle özetleyeceğim. Şimdi özetimi yazıyorum.

“Öğretmenlerimiz bizlere sadece okuma yazma, yeni bilgiler öğretmekle kalmaz, bize hem annelik hem de babalık yaparlar. Öğretmenlik onurlu ve

kutsal bir meslektir. Öğretmen insan için uğraşır. İnsanı en iyi, en doğru, en güzel yetiştirmek için çabalar. Bu nedenle öğretmenlerimiz en değerli varlıklarımızdır ve onlara sonsuz saygı borçluyuz.”

Evet gördüğünüz gibi bir metni özetleyerek çalıştım.

Sorusu olan var mı?

Çocuklar şimdi size bir örnek daha göstereceğim. Bir başka metni okuyup özetleyeceğim. Benim yaptığım işlemlere dikkat edin.

EVREN ve DÜNYA’MIZ

Gezeganimiz dünya, bize çok büyük görünür. Oysa, Dünya evrenin çok küçük bir parçasıdır. Evren, milyarlarca yıldız, gezegen ve Ay’ın yanı sıra, çok geniş boşluklardan oluşmaktadır. Evrenin ne kadar büyük olduğunu hiç kimse bilmiyor. Gök bilimciler evrenin hala genişlemekte olduğunu söylüyorlar.

Gök bilimcilere göre evren, bir yerde yoğunlaşıp sıkışmış maddelerin patlaması sonucunda oluşmuştur. Patlama sonucu çevreye yayılan toz ve gaz bulutlarıyla galaksiler meydana gelmiştir. Samanyolu galaksisi içinde bulunan Dünya’nın yaklaşık 4,6 milyar yıl önce oluştuğu sanılmaktadır.

Galaksi, milyarlarca yıldız ve gezegenden oluşan çok büyük bir kümedir. 6 milyarı aşkın galaksi olduğu biliniyor. Samanyolu, bir galaksinin küçük bir parçasıdır. Öyle olduğu halde milyonlarca yıldız ve gezegenden oluşur.

Güneş sistemi ise Samanyolu’nun çok büyük bir parçasıdır. Güneş’in dokuz ana gezegeni vardır. Her bir gezegen kendi yörüngesini izleyerek Güneş’in çevresinde döner.

Dünya, güneş sistemindeki üçüncü büyük gezegendir. Uzaydan bakıldığında sürekli hareket eden bulutlarla örtülü mavi bir gezegen olarak görülür.

Evren öyle büyüktür ki mesafeleri normal ölçülerle ölçmek olanaksızdır. Bunun yerine ışık yılından yararlanılır. Bir ışık yılı, ışığın bir yılda aldığı yoldur. Bu da 9,5 trilyon km tutar.

Fiona WATT

Yaşadığımız Gezegen

Çev: Nazım ÖZÜAYDIN

(Hasan Latif SARIYÜCE, İlköğretim 4 Türkçe Ders Kitabı, A Yayınları, 2002'den alınmıştır.)

Önce metni gözden geçireceğim ve anlayıncaya kadar okuyacağım. Metindeki önemsiz bilgileri eleyeceğim ve önemli olanları listeleyeceğim. Önemli bilgilerin içinden metinde işlenmek istenen anafikri bulacağım. Bu anafikri her paragraftaki önemli fikirlerle birleştirip kendi cümlelerimle yazacağım.

Öncelikle metni gözden geçiriyorum. Başlığına dikkat ediyorum. Başlık: Evren ve Dünya'mız. Demek ki metin dünyamızdan bahsediyor. Şimdi metni anlayıncaya kadar okuyacağım.

Şimdi birinci paragrafa bakıyorum. Hangi cümle birinci paragrafı özetleyen bir cümle olabilir. Birinci paragraf evrenin çok büyük olduğunu, dünyanın ise evrenin küçük bir parçası olduğunu anlatıyor. Yani birinci paragrafı şöyle özetleyebiliriz: "Dünya bize çok büyük görünmesine rağmen ne kadar büyük olduğu bilinmeyen evrenin çok küçük bir parçasıdır."

"Dünya Samanyolu galaksisinin bir parçasıdır ve 4,6 milyar yıl önce oluştuğu sanılmaktadır" cümlesi ikinci paragrafı özetleyen bir cümle.

Üçüncü paragrafı inceliyorum. Hangi cümle paragrafı özetleyen bir cümle olabilir. Şu cümleye ne dersiniz. "Galaksi, milyarlarca yıldız ve gezegenden oluşan

çok büyük bir kümedir” Bu cümle dursun. Şu cümle daha iyi gibi: “Samanyolu, bir galaksinin küçük bir parçasıdır”.

“Güneş sisteminin dokuz ana gezegeni vardır” cümlesi dördüncü paragrafı özetleyen bir cümle.

“Dünya, güneş sistemindeki üçüncü büyük gezegendir” cümlesi beşinci paragrafı özetleyen bir cümle.

“Evreni normal ölçülerle ölçmek olanaksızdır” son paragrafı özetleyen anafikir.

Metindeki her paragrafları özetleyen cümleyi buldum. Şimdi bunları dikkate alarak, anlamlı bir bütünlük içinde, metni kendi cümlelerimle özetleyeceğim. Şimdi özetimi yazıyorum.

Dünya bize çok büyük geliyor ama evrenin küçük bir parçasıdır. Dünya Samanyolu galaksisinin bir parçasıdır. Galaksi, milyarlarca yıldız ve gezegenden oluşur. Güneş sisteminin dokuz ana gezegeni vardır. Dünya üçüncü büyük gezegendir. Evren o kadar büyüktür ki, normal ölçülerle ölçmek imkansızdır.

Evet metni özetleyerek çalıştım. Sorusu olan var mı?

Basamak 3:

Şimdi sizlere bir çalışma kağıdı dağıtıyorum. (Etkinlik 1) Yönergedeki açıklamaları dikkate alarak sizden istenenleri yapın.

Anında dönüt verme.

Basamak 4:

Öğrencilerin stratejiyi anlayıp anlamadıklarını kontrol etme.

Dönüt verme.

Basamak 5:

Stratejiyi kullanırken ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

Bu stratejiyi kullanırken zihninizde ne olup bitti? Bize kim söylemek ister?
(Sesli düşünmelerini sağlama)

Anında dönüt verme.

Basamak 6:

Etkinlik 2,3,4,5'in yapılması.

Öğrenci etkinliklerinin değerlendirilmesi.

Ek 1: Özetleme Stratejisi Bilgilendirme Kağıdı

ÖZETLEME STRATEJİSİ

Tanım: Özetleme yazılı bir metnin önemli bilgilerinin seçilerek öz bir biçimde kısaltılmasıdır.

Özetlemenin Faydaları:

1. Özetleme öğrenme için etkili bir yoldur. Söylemek ve düşünmekten daha etkilidir.
2. Özetlerimizi sınavlara çalışırken kullanabiliriz. Yapmış olduğumuz özetleri daha sonra okuyarak zaman kazanırız. Özet yazma bizi yazılı sınavlara hazırlar. Çünkü, birçok yazılı sınav, özetlerimizdeki bilgileri bilmeyi gerektirir.
3. Özetler bilgi eksikliklerimizi ortaya çıkarır. Özet yazıldığında ya da gözden geçirildiğinde bilmediklerimiz açığa çıkar.
4. Özetlerimizi arkadaşlarımızla değiştirebiliriz. Bu yolla bilgileri paylaşmış oluruz.

Nasıl Özetleme Yapalım

1. Öncelikle metnin başlığına dikkat etmeliyiz. Çünkü başlık metnin en özet bölümüdür. Varsa alt başlıklara da dikkat etmeliyiz.
2. Özetlenecek metni gözden geçirmeliyiz, hızlıca okumalıyız.
3. Daha sonra metni anlayıncaya kadar okumalıyız.
4. Metindeki önemsiz bilgi tanıyıp elemeliyiz.
5. Önemli bilgiler üzerine odaklanmalıyız.
6. Metnin ana fikrini bulmalıyız (her bir paragrafın ana fikrini bularak metnin ana fikrini bulma)

7. Metnin ana fikrini ve yan fikirlerini anlamı bozmadan kısa olarak yazmalıyız.

8. Özeti tekrar okumalıyız ve gözden geçirmeliyiz.

Özetleme Yaparken Nelere Dikkat Edelim

1. Özetleme yaparken kendi cümlelerimizi kullanalım. Cümleleri metinden aynı biçimde almayalım.

2. Özetlemenin bilgilerin bir sıralaması değil, metnin özü olduğunu unutmayalım.

3. Yaptığımız özeti kısa olmasına dikkat edelim, yalnızca önemli bilgileri içerecek kadar özet yazalım.

Özetlemenin Not Almadan Farkı

Not alırken okuduklarımızdan ve dinlediklerimizden önemli bilgiyi kendi cümlelerimizle kısaca yazıyoruz. Özetlemede ise metni öz bir biçimde kısaltıyoruz.

Not almada metni okurken durup önemli bilgiyi not ediyoruz. Özetlemede ise metni iyice okuyup anladıktan sonra metne bakmadan önemli bilgileri kısa bir şekilde yazıyoruz.

Özetlemenin Not Alma ile Benzer Yönleri

Not alma işleminde de özetlemede de önemli bilgiyi kendi cümlelerimizle yazıyoruz.

Etkinlik 1:

Yönerge: Aşağıdaki metni okuyunuz. Metni okuduktan sonra sayfayı ters çevirin. Altı çizili fikirlerle ilgili hatırladıklarınızı özet olarak yazınız. Özetinizi bir telgraf metni gibi düşünün. Her bir cümle 1 TL. Bunun için yazdığınız özet hem ekonomik olmalı hem de önemli bilgiyi içermeli.

ÇEVREMİZ ve BİZ

Kentin ana caddelerinin birinde, önümüzden son model bir araba gidiyordu. Arabadaki dört kişi portakal yerken, soydukları portakal kabuklarını camdan dışarı atıyorlardı.

O araba, büyük olasılıkla sürücü koltuğunda oturana aittir. Öbürleri, arkadaşlarının arabasından yararlanıyorlardı. Bu durum, onları arabayı temiz tutmaya itiyordu. Caddeyi ise, arkadaşlarının ya da yakınlarının malı gibi görmüyorlardı. Böyle olunca, kendilerini caddeyi temiz tutmakla sorumlu saymıyorlardı.

Oysaki, caddeler ya da parklar, insanın kendi arabasından daha çok kendi malıdır. Bir arabayla ya da oturduğunuz evle bağınız her zaman son bulabilir. Parklar, caddeler ve tüm kamusal alanlardan yararlanma süreklidir. İnsanın kendisinden sonraki kuşaklar boyunca da bu sürecektir.

Araba egzozlarından ve ısınmak amacıyla kullanılan kömürden çıkan gazlardan göz gözü göremez durumda. Oysa çok basit önlemlerle soluduğumuz hava

temiz olabilir. Arabalara filtre takılsa, kömür yerine doğal gaz kullanılsa nefes almamız kolaylaşır.

Ya denizlerimiz...Onları şimdiye kadar çöplük olarak kullanmadık mı? Deniz balıklarını yiyecek cesaretimiz kalmadı. Yurdun her köşesini ev gibi benimseyerek, temiz tutmalıyız. Eğer böyle davranmazsak kendimize kötülük etmiş oluruz. Dünyamızda yaşanmayacak duruma gelir.

Etkinlik 2:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuyunuz ve özetleyiniz. **Metni özetlerken şu işlemleri yapalım.**

1.Öncelikle metnin başlığına dikkat edelim. Çünkü başlık metnin en özet bölümüdür. Varsa alt başlıklara da dikkat edelim.

2. Özetlenecek metni gözden geçirelim, hızlıca okuyalım.

3. Daha sonra metni anlayıncaya kadar okuyalım.

4. Metindeki önemsiz bilgi tanıyıp eyleyelim.

5. Önemli bilgiler üzerine odaklanalım.

6. Metnin ana fikrini bulalım.(her bir paragrafın ana fikrini bularak metnin ana fikrini bulma)

7. Metnin ana fikrini ve yan fikirlerini anlamı bozmadan kısa olarak yazalım.

8. Özeti tekrar okuyalım ve gözden geçirelim.

Özetimizi yazarken şunlara dikkat edelim:

* Özetleme yaparken kendi cümlelerimizi kullanalım. Cümleleri metinden aynı biçimde almayalım.

* Özetlemenin bilgilerin bir sıralaması değil, metnin özü olduğunu unutmayalım.

* Yaptığımız özetin kısa olmasına dikkat edelim, yalnızca önemli bilgileri içerecek kadar özet yazalım.

* Özeti bir telgraf metni gibi düşünün. Her bir cümlenin maddi bir değeri var. Her bir cümle 1 YTL. Bunun için yazdığımız özet hem ekonomik olmalı hem de önemli bilgiyi içermeli.

* “Ne” , “Neden”, “Nasıl”, “Ne Zaman” ve “Kim” sorularını sorarak da özetinizi oluşturabilirsiniz.

* Özetiniz bittikten sonra arkadaşınızla değişiniz ve arkadaşınızın özetini okuyunuz.

YURDUMUZ TÜRKİYE

Yurdumuz, dünya üzerinde çok önemli bir konuma sahiptir. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği bir bölgede yer almaktadır. Asya ile Avrupa kıtaları arasında bir köprü oluşturmaktadır.

İstanbul ve Çanakkale boğazları ülkemizde bulunmaktadır. Boğazlar, dünyanın en önemli su yollarından birisidir. Bu önemli yol, Karadeniz’e kıyısı olan ülkelerin açık denizlere çıkmak için kullanmak zorunda oldukları tek ve en kısa yoldur.

Yurdumuz, petrol üreticisi olan Orta Doğu ülkeleri ile komşudur. Bu ülkelerin endüstrileri gelişmemiştir. Gelişmiş Avrupa endüstrisini besleyen en önemli kaynak ise petroldür. Petrol üreticisi ülkelerle Avrupa ülkeleri arasında Türkiye yer almaktadır. Bu durum Türkiye’nin önemini bir kat daha artırmaktadır.

Ülkemiz, Akdeniz, Orta Doğu ve Avrupa uygarlıklarının kesiştiği yerdedir. Bu bölge, dünyadaki güç dengelerini etkileyen en önemli noktalardan birisidir.

Yurdumuz, yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından da oldukça zengindir. Tarım ürünlerinin üretimi bakımından dünyanın önde gelen ülkelerindendir. Ürettiği tarım ürünleri kendi kendine yeten az sayıda ülke vardır. Türkiye de bu ülkelerden birisidir.

Türkiye, Orta Doğu ve Balkanların güçlü bir ülkesidir. 65 milyonu aşan genç ve dinamik bir nüfusu vardır. Bu genç ve dinamik nüfus, Türkiye'nin kalkınmasını sağlayacak en önemli güçtür.

Bütün bu özellikler yüzünden yurdumuzun gelişmesini, güçlenmesini istemeyen pek çok devlet vardır. Bunlara karşı birlik içinde uyanık ve güçlü olmak durumundayız. Ancak, Atatürk'ün “Yurtta barış, dünyada barış” ilkesini de unutmadan, komşularımızla iyi ilişkiler kurmaya çalışmalıyız. Ancak, ulusların ayakta kalabilmek ve sonsuza kadar yaşabilmek için kendi içinde tutarlı, güçlü, ileri ve kalkınmış olmaları gerektiğini de unutmamalıyız.

Etkinlik 3:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuyunuz ve özetleyiniz. **Metni özetlerken şu işlemleri yapalım.**

1. Öncelikle metnin başlığına dikkat edelim. Çünkü başlık metnin en özet bölümüdür. Varsa alt başlıklara da dikkat edelim.
2. Özetlenecek metni gözden geçirelim, hızlıca okuyalım.
3. Daha sonra metni anlayıncaya kadar okuyalım.
4. Metindeki önemsiz bilgi tanıyıp eyleyelim.
5. Önemli bilgiler üzerine odaklanalım.
6. Metnin ana fikrini bulalım.(her bir paragrafın ana fikrini bularak metnin ana fikrini bulma)
7. Metnin ana fikrini ve yan fikirlerini anlamı bozmadan kısa olarak yazalım.
8. Özeti tekrar okuyalım ve gözden geçirelim.

Özetimizi yazarken şunlara dikkat edelim:

* Özetleme yaparken kendi cümlelerimizi kullanalım. Cümleleri metinden aynı biçimde almayalım.

* Özetlemenin bilgilerin bir sıralaması değil, metnin özü olduğunu unutmayalım.

* Yaptığımız özetin kısa olmasına dikkat edelim, yalnızca önemli bilgileri içerecek kadar özet yazalım.

* Özeti bir telgraf metni gibi düşünün. Her bir cümlenin maddi bir değeri var. Her bir cümle 1 YTL. Bunun için yazdığımız özet hem ekonomik olmalı hem de önemli bilgiyi içermeli.

* “Ne” , “Neden”, “Nasıl”, “Ne Zaman” ve “Kim” sorularını sorarak da özetinizi oluşturabilirsiniz.

* Özetiniz bittikten sonra arkadaşınızla değişiniz ve arkadaşınızın özetini okuyunuz.

ANAYASAMIZDA TEMEL HAKLAR ve HÜRRİYETLER

Ülkemizde her vatandaşın kanunlarla korunmuş, hakları ve hürriyetleri vardır. Bunlar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda tek tek belirlenmiştir ve güvence altına alınmıştır. Vatandaşlar, bu haklarını ve hürriyetlerini, sorumluluk bilinciyle kullanırlar. Kimseye zarar vermezler.

Atatürkçü düşünce, kişi hürriyetlerine büyük önem verir. Herkesin yaşama hakkı vardır. Vatandaşlarımız, kendini geliştirme hakkına sahiptir. Kanunlar karşısında herkes eşittir. Kimsenin özel yaşamına karışılmaz. Herkesin istediği yerde oturma, haberleşme, gezme hürriyeti vardır. Suç işleyenler, ancak mahkemenin vereceği kararlarla tutuklanır ve cezalandırılır.

Herkesin, düşünce ve kanaat hürriyeti vardır. Hangi amaçla olursa olsun, kimseden zorla kanaat ve düşüncelerini açıklaması istenemez. Anayasa ve kanunların izin verdiği ölçüde herkes düşüncelerini özgürce ifade edebilir.

Bütün ulus, din ve vicdan hürriyetine sahiptir. Kimse düşünce ve inançlarından dolayı kınanamaz, suçlanamaz. Herkes ibadetini serbestçe yapar. Hiç kimse, ibadetlere ve dini törenlere katılmaya zorlanamaz.

Herkesin öğrenim hürriyeti vardır. Bilim ve sanat konuları ile dilediği gibi uğraşır. Temel eğitim, kadın-erkek tüm vatandaşlarımız için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Herkes, istediği dalda öğrenimini sürdürür, mesleğini seçer.

Askerlik yapmak, vergi vermek, seçme ve seçilme ödevimizi yerine getirmek, yasalara saygılı olmak temel vatandaşlık görevlerimizdir. Bu görevleri severek ve isteyerek yerine getirmemiz gereklidir. Atatürk, temel hak ve hürriyetler gibi

vatandaşlık görevlerine de büyük bir önem vermiştir. Cumhuriyet yönetimi vatandaşlık görevlerimizi yeniden düzenlemiş ve açık bir biçimde sınırlarını çizmiştir.

Anayasamızın 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevleri açıkça belirtilmiştir. Devletin en temel amacı, ulusumuzun bütünlüğünü, cumhuriyeti ve demokrasiyi korumaktır. Temel hakların ve hürriyetlerin korunmasında en önemli görev devlete düşmektedir.

Atatürk’e göre, devletin temel amacı: “Memleket içinde güvenliği ve adaleti sağlamak ve devam ettirmektir. Böylece vatandaşların her çeşit hürriyeti güven altında bulundurulmuş olacaktır.”

Türk ulusu olarak, tüm hürriyetlerimize sahip çıkmalıyız. Birbirimizi sevmeli ve saymalıyız. Kendimize güvenmeliyiz. Hoşgörülü olarak yaşamayı ilke edinmeliyiz.

Yüksel Ahmet SÖKMENOĞLU

Başaralım Dergisi

(Ahmet KARACA, Ahmet KAPULU, İlköğretim Türkçe 5, Koza Yayın Dağıtım, 1987’den alınmıştır.)

Etkinlik 4:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuyunuz ve özetleyiniz. **Metni özetlerken şu işlemleri yapalım.**

1. Öncelikle metnin başlığına dikkat edelim. Çünkü başlık metnin en özet bölümüdür. Varsa alt başlıklara da dikkat edelim.
2. Özetlenecek metni gözden geçirelim, hızlıca okuyalım.
3. Daha sonra metni anlayıncaya kadar okuyalım.
4. Metindeki önemsiz bilgi tanıyıp eyleyelim.
5. Önemli bilgiler üzerine odaklanalım.
6. Metnin ana fikrini bulalım.(her bir paragrafın ana fikrini bularak metnin ana fikrini bulma)
7. Metnin ana fikrini ve yan fikirlerini anlamı bozmadan kısa olarak yazalım.
8. Özeti tekrar okuyalım ve gözden geçirelim.

Özetimizi yazarken şunlara dikkat edelim:

* Özetleme yaparken kendi cümlelerimizi kullanalım. Cümleleri metinden aynı biçimde almayalım.

* Özetlemenin bilgilerin bir sıralaması değil, metnin özü olduğunu unutmayalım.

* Yaptığımız özetin kısa olmasına dikkat edelim, yalnızca önemli bilgileri içerecek kadar özet yazalım.

* Özeti bir telgraf metni gibi düşünün. Her bir cümlenin maddi bir değeri var. Her bir cümle 1 YTL. Bunun için yazdığımız özet hem ekonomik olmalı hem de önemli bilgiyi içermeli.

* “Ne” , “Neden”, “Nasıl”, “Ne Zaman” ve “Kim” sorularını sorarak da özetinizi oluşturabilirsiniz.

* Özetiniz bittikten sonra arkadaşınızla değişiniz ve arkadaşınızın özetini okuyunuz.

NEDEN UYURUZ?

Daha önce, neden ve ne kadar uyuduğumuzu düşünmüş müydünüz hiç?

Yetişkin bir insan günde yaklaşık sekiz saat uyur. Şöyle de denilebilir: Haftada elli altı, ayda iki yüz kırık ve yılda iki bin dokuz yüz yirmi saatimizi uyuyarak geçiriyoruz. Yetmiş beş yaşındaki bir insan, ömrünün yaklaşık yirmi beş yılını uyuyarak geçirmiştir. Bu durumda yaşamımızın üçte birini hiçbir şey yapmadan mı geçiriyoruz? İlk bakışta öyle gibi görünüyor: Uyuyan kişinin gözleri kapalı, kasları gevşemiş, soluk alış veriş düzenli, ışığa ve sese karşı tepkisi yoktur.

Ancak uyku sırasında beynimizin içinde neler olup bittiğine bakarsak bunun böyle olmadığını anlarız. Beyin, etkin durumdadır.

Uyurken gerçekleşen diğer bir olaysa beynimizdeki bir salgı bezinin, büyüme hormonu salgılamasıdır. Yani, sadece uyurken büyütürüz.

Yaptığımız işler ne olursa olsun, bütün gün zinde kalabilmek için uykumuzu almış olmamız gerekir. Yoksa gün içinde hiç de uygun olmayan zamanlarda, örneğin; sınavdayken uyuklayabiliriz. Bunu önlemek için uykumuzu tam olarak almalıyız.

Etkinlik 5:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuyunuz ve özetleyiniz. **Metni özetlerken şu işlemleri yapalım.**

1. Öncelikle metnin başlığına dikkat edelim. Çünkü başlık metnin en özet bölümüdür. Varsa alt başlıklara da dikkat edelim.
2. Özetlenecek metni gözden geçirelim, hızlıca okuyalım.
3. Daha sonra metni anlayıncaya kadar okuyalım.
4. Metindeki önemsiz bilgi tanıyıp eleyelim.
5. Önemli bilgiler üzerine odaklanalım.
6. Metnin ana fikrini bulalım.(her bir paragrafın ana fikrini bularak metnin ana fikrini bulma)
7. Metnin ana fikrini ve yan fikirlerini anlamı bozmadan kısa olarak yazalım.
8. Özeti tekrar okuyalım ve gözden geçirelim.

Özetimizi yazarken şunlara dikkat edelim:

- * Özetleme yaparken kendi cümlelerimizi kullanalım. Cümleleri metinden aynı biçimde almayalım.
- * Özetlemenin bilgilerin bir sıralaması değil, metnin özü olduğunu unutmayalım.
- * Yaptığımız özeti kısa olmasına dikkat edelim, yalnızca önemli bilgileri içerecek kadar özet yazalım.
- * Özeti bir telgraf metni gibi düşünün. Her bir cümlenin maddi bir değeri var. Her bir cümle 1 YTL. Bunun için yazdığınız özet hem ekonomik olmalı hem de önemli bilgiyi içermeli.
- * “Ne” , “Neden”, “Nasıl”, “Ne Zaman” ve “Kim” sorularını sorarak da özeti oluşturabilirsiniz.
- * Özeti bittikten sonra arkadaşınızla değişiniz ve arkadaşınızın özeti okuyunuz.

ŞARBON AŞISI NASIL BULUNDU?

Bundan yetmiş yıl kadar önce, Fransa’da koyun yetiştiren çiftçilerin bir sıkıntısı vardı. Sürülerle koyunları ölüyordu. Sabahleyin çayıra otlatılmaya çıkarılan bir sürünün akşam olunca yarısı ölü bulunuyordu. Eğer hasta koyunlara bakan çobanın elinde bir sıyrık varsa o da hemen hastalanıp ölüyordu.

Koyunları öldüren bu korkunç hastalık şarbondu. Yıllarca bu hastalıktan birçok koyun ve sığır ölmüştü. Fakat şimdi hastalık daha çabuk bulaşıyordu. Bunun için herkes bu hastalığın önlenmesi gerektiğini düşünüyordu.

Bu sırada Fransa’da L. Pastcur (Pastör) adında bir bilim adamı yaşıyordu. Pastcur (Pastör) yıllardan beri hastalıklar üzerinde incelemeler yapmaktaydı. Bütün hastalıklara mikrop denilen küçük hayvanların ve bitkilerin neden olduğunu düşünüyor, düşüncesin doğruluğunu kanıtlamaya çalışıyor, başarısız olduğunda yılmıyordu.

Pastcur (Pastör), ölen koyunların kanlarını mikroskopla inceledi. Aylarca çalıştıktan sonra, koyunların şarbona yakalanmasına neden olan küçük mikropları buldu. Bunlar bakteri denilen küçük bitkilerdi. Pastcur (Pastör), zayıf şarbon bakterilerini kendi laboratuvarında üretmeyi başardı.

Pastcur (Pastör), ürettiği zayıf mikroplarla hayvanların kimilerini koruyabileceğini düşündü. Bunun için elli koyunun yarısının vücuduna zayıf şarbon mikropları verdi ve birkaç gün bekledi. Sonra elli koyunun hepsine kuvvetli şarbon mikrobunu aşıladı.

Ertesi gün koyunların yarısı ölü olarak bulunurken, zayıf mikrop aşılanmış 25 koyun sakince otlamaktaydı. Bu durumda Pastcur’un (Pastör) deneyi başarı kazanmıştı. Aynı zamanda bu deney pek çok hastalığın mikropardan oluştuğunu gösterdi.

(İbrahim Kıbrıs, Uygulamalı Çocuk Edebiyatı, 2005’ten alınmıştır.

UYGULAMA PLANI 7: KAVRAM HARİTALARI

Tarih:

Süre : 40+40+40+40+40+40+40+40

Basamak 1:

Sevgili çocuklar bugünkü dersimizde bilgiyi sunan ve düzenleyen bir araç olan kavram haritalarını öğreneceğiz.

Kavram haritaları bir konu ile ilgili kavramları ve kavramlar arası ilişkileri grafiksel olarak gösteren şemadır.

Kavram haritaları kendi kendimize öğrenmemizi sağlayan araçlardır. Kavram haritaları bilgileri kolay bir şekilde gözden geçirmemizi sağlar.

Bugün beni iyi dinlerseniz sizlerde ders çalışırken kavram haritalarını kullanabileceksiniz. Böylelikle hızlı bir şekilde öğrenebilecek, kolay bir şekilde hatırlayabileceksiniz. Ayrıca kavram haritaları sınavlara hazırlanırken konuyu tüm boyutları ile görmenizi ve konuyu özetlemenizi sağlar.

Kavram haritaları çalışmalarınızı keyifli hale getirir. Bir konuyu kavram haritası yaparak çalışırken çok zevk alacaksınız.

Basamak 2:

Sevgili çocuklar, şimdi sizlere kavram haritaları ile ilgili bir bilgilendirme kağıdı dağıtıyorum. (Ek 1) Lütfen dikkatlice okuyalım. Şimdi ben okuyorum ve açıklamalar yapacağım. Beni iyi dinleyin.

Şimdi ben evde ders çalışıyorum. Çalışacağım metni kavram haritası oluşturarak çalışacağım. Lütfen beni dikkatle izleyin. Neler yaptığıma, neler düşündüğüme çok dikkat edin.

KALEM

Kurşun kalem, 1790’larda birbirinden habersiz mucitler tarafından Fransa ve Avusturya’da icat edildi. Kurşun kalem yapımı için ağaç kullanılır. Tropik ağaçlar ve kavak ağacı tercih edilir. Bu ağaçlar kalem yapımı için özel olarak budaksız üretilir. Kurşun kalem, gövdesi iki parça olarak yapılır ve içine uç yerleştirildikten sonra kapatılarak yapıştırılır. Kurşun kalemlerin ucu renginden dolayı kurşun zannedilir. Kurşun kalemlerin ucu kil ve kömür tozu karışımıdır. Ayrıca plastik ve metalden de kalem yapılır.

Kalemleri yazmak, boyamak ve çizmek için kullanırız.

Tükenmez, keçeli, kurşun, dolma kalem türleridir.

Şimdi bu metinde anlatılanlarla ilgili bir kavram haritası oluşturacağım. İlk olarak kavramları listeliyorum, özel adları listelemiyorum.

Kavramlar: Kalem, tahta, plastik, metal, yazmak, boyamak, çizmek, tükenmez kalem, keçeli kalem, kurşun kalem, dolma kalem

Sonra en genel kavramı sayfanın başına yazıyorum, en genel kavram en üst düzeyde, eşit genellikteki kavramlar aynı satırda, diğerleri genellik derecelerine göre sıralıyorum.

KALEM

TAHTA PLASTİK METAL

YAZMAK BOYAMAK ÇİZMEK

TÜKENMEZ KEÇELİ KALEM KURŞUN KALEM DOLMA KALEMİ

Daha sonra kavramlar arasındaki ilişkileri listeliyorum.

Kurşunkalem ağaçtan yapılır.

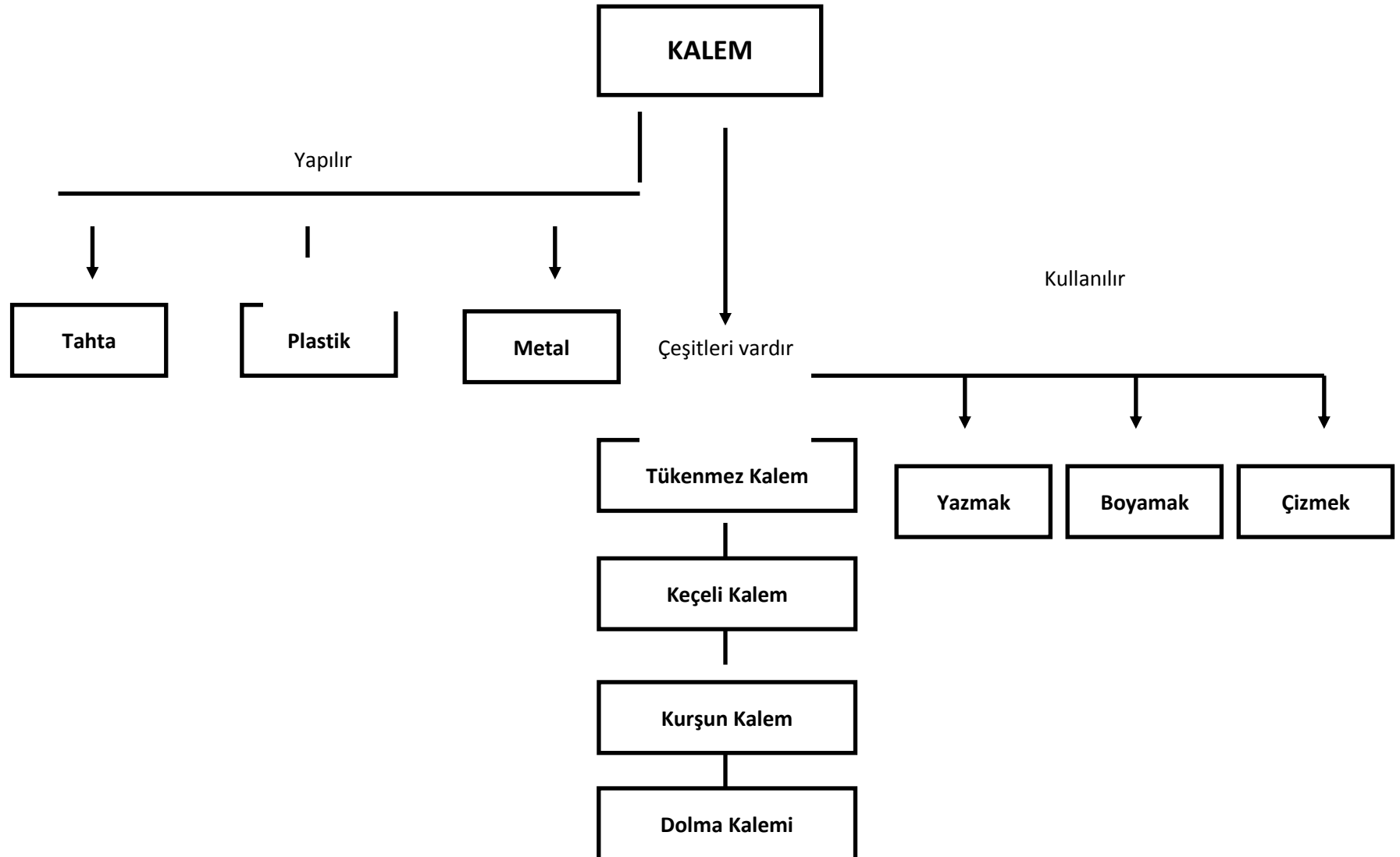
Plastik ve metalden de kalem yapılır.

Kalem türleri tükenmez, keçeli, kurşun, dolma kalemdir.

Daha sonra kavramları kutu içerisine alıyorum, kavramlar arası ilişkiyi belirtmek için iki kutuyu çizgi ile bağlıyorum.

Son olarak ilişkiyi çizgilerin üzerine birkaç kelime ile yazıyorum ve aşağıdaki şekilde kavram haritamı oluşturuyorum

KAVRAM HARİTASI ÖRNEĞİ

(Yukarıdaki Kavram Haritası MEB 2005 Türkçe Taslak Program Kitabından alınmıştır.)

Gördüğünüz gibi metni görsel olarak özetledim. Kavram haritama bakarsam metinde anlatılmak istenenleri görürüm. Metni somutlaştırdım.

Şimdi evde ders çalışıyorum ve aşağıdaki metni kavram haritası oluşturarak çalışacağım.

“ Dünyada bütün insanlar yaşama, eğitim görme hakkına sahiptirler. Bunlar insanların en temel haklarından. Biz çocukların yaşama hakkını engelleyen savaşlardır. Yaşama hakkımızı niçin yapıldığını bilmediğimiz savaşlar nedeniyle kimse bizden almamalı. Bugüne kadar yapılan savaşları çocuklar çıkarmamıştır. Öyleyse savaşlar yüzünden hiçbir şeyden haberi olmayan minik kardeşlerimiz yok olmamalıdır.

Biz çocukların yaşama hakkı kadar, eğitim hakkı da önemlidir. Eğitim görmeyen bir çocuk, işlenmiş bir elmasa benzer. Elmas işlenirse pırlanta haline gelir. Eğitilmiş insan da pırlanta gibidir. Eğitilmiş insanların az olduğu ülkelerde suç oranı yüksektir. Böyle ülkeler ve insanlar uygarlaşmamıştır. Uygarlaşmada eğitim önemlidir ve eğitim için okullara gereksinim vardır. Okullar çoğaltılarak çocukların eğitim görmesi sağlanmalıdır.

İki binli yıllarda, hepimizin dileği barış içinde kardeşçe yaşamaktır. İyi eğitilmiş yarının gençleri olarak biz, tüm dünya çocuklarına dostluk içinde elimizi uzatıyoruz.”

Yalçın Karaca AKYOL

(Ahmet Köycü, Hatice Gümüş, Emine Altun, İlköğretim 4 Türkçe Ders Kitabı, MEB, 1999'dan alınmıştır.)

1. Evet ilk olarak ne yapacaktım? Metni okuyacağım ve metindeki kavramların listesini çıkaracağım.

Metindeki kavramlar: Haklarımız- yaşama-eğitim-savaş-uygarlaşma-gelişme

2.Bu kavramlar arasında aşamalılık olmadığı için kavramları genelden özele sıralamıyorum. Eğer kavramlara arasında aşamalılık olsaydı sıralama yapmam gerekirdi.

3. Şimdi ne yapmalıydım. Evet kavramlar arası ilişkileri yazacaktım. Yazıyorum.

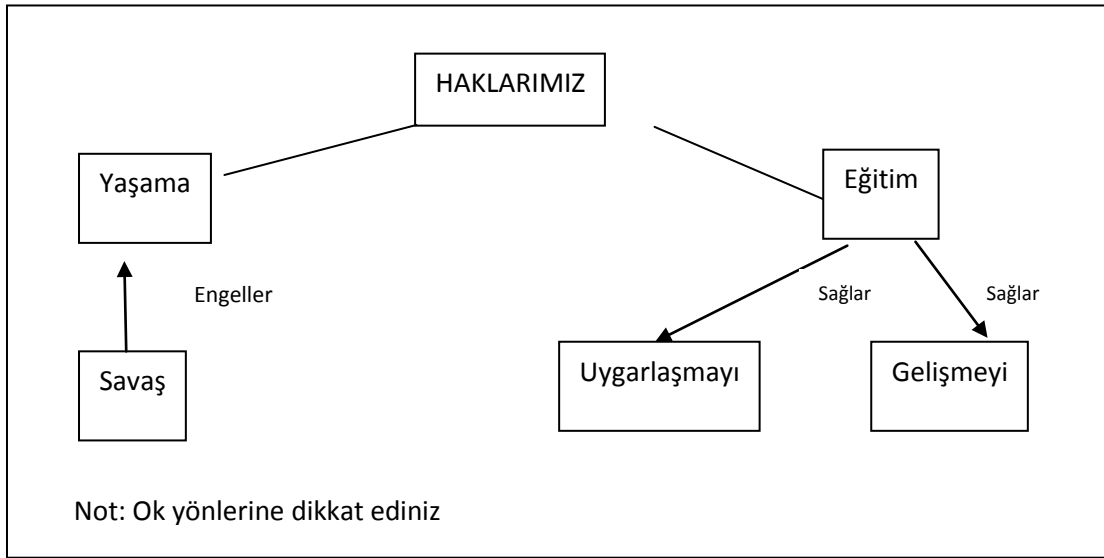
Dünyada bütün insanlar yaşama, eğitim görme hakkına sahiptirler.

Savaş yaşama hakkını engeller.

Eğitim uygarlaşmayı ve gelişmeyi sağlar.

4. Kavramlar arası ilişkileri yazdım. Sıra en genel kavramı seçmeye geldi. Burada en genel kavram “Haklarımız”.

5. Şimdi en genel olan kavramı sayfanın ortasına yazıyorum. Diğer kavramları da sayfaya yerleştirip, kavramları kutu içine alıyorum. İki kavram arasındaki ilişkiyi göstermek için iki kutuyu bir çizgiyle bağlayıp, ilişkiyi bu çizginin üzerine yazıyorum.

Basamak 3:

Şimdi sıra sizde. Sizlere bir çalışma kağıda dağıtıyorum. (Etkinlik 1) Çalışma kağıdındaki yönergeleri dikkate alarak sizden istenenleri yapınız.

Anında dönüt verme.

Basamak 4:

Öğrencilerin stratejiyi anlayıp anlamadıklarını kontrol etme.

Anında dönüt verme.

Basamak 5:

Stratejiyi kullanırken ne gibi zorluklar yaşadınız.

Bu stratejiyi kullanırken zihninizde ne olup bitti? Bize kim söylemek ister? (Sesli düşünmelerini sağlama)

Anında dönüt verme.

Basamak 6:

Etkinlik 2,3 ve 4'ün yapılması.

Öğrenci etkinliklerinin değerlendirilmesi.

Ek 1: Kavram Haritaları Bilgilendirme Kağıdı

KAVRAM HARİTALARI

Stratejinin adı: Kavram Haritaları

Tanım :

Kavram haritaları, bir konuyla ilgili kavramların isimlerinin genelden özele doğru birbirleriyle ilişkilerine göre şematik olarak gösterilmesidir.

Kavram haritaları bilgiyi sunan ve düzenleyen bir araçtır. Kutular içinde verilen kavramları, alt kavramlar ve kavramlar arasındaki ilişkileri aşamalı bir biçimde göstermeye yardım eden bir şemadır.

Kavram haritaları bir konu ile ilgili kavramları ve kavramlar arası ilişkileri grafiksel olarak gösteren şemadır.

Kavram Haritalarının Faydaları :

Bilgileri kolay bir şekilde gözden geçirmemizi sağlar.

Öğrenmenin hızlı hatırlamanın kolay olmasını sağlar.

Kavramların anlamlarını daha iyi öğreniriz.

Kavramlar ve kavramlar arasındaki ilişkileri anlamamıza yardım eder.

Kavramlarla ilgili yanlış öğrenmelerimizi ortaya çıkarır.

Problem çözme becerimizi geliştirir.

Kendi kendimize öğrenmemizi sağlar.

Karmaşık konuları daha kolay öğrenmemizi sağlar.

Sınavlara hazırlanırken konunun tüm boyutlarını görmemizi sağlar.

Okuduklarımızı anlamamızı kolaylaştırır. Çünkü kavram haritaları okuduğumuz metnin ana ve yardımcı fikirlerine ilişkin görsel bir sunum sağlar.

Nasıl Kavram Haritası Oluşturabiliriz?

1. Kavramları listeleme: Konu ile ilgili tüm kavramların listesini çıkarma. Özel adları kavram olmadıkları için bu listeye almıyoruz.

2. Kavramları sıralama: Kavramların genelden özele doğru sıralama. Yaklaşık olarak aynı genel seviyeye ait kavramlar aynı hiyerarşik seviyede sıralamalıyız.

3. İlişki ve önermeleri belirtme: Kavramlar arası ilişkileri yazma. Öğrenilmek istenen kavramlar arası ilişkileri, genellemeleri ve ilkeleri ayrıca listeleme.

4. En genel ya da kapsayıcı kavramı seçme : Kavramlar listesinden en önemli ya da birincil olduğu düşündüğümüz kavramı seçme.

5. Kavramları aşamalı bir düzende sayfaya yerleştirme: İlişkili kavramların aşamalı bir düzende sayfaya yerleştirme. En genel ya da kapsayıcı kavramı sayfanın en üstüne ya da ortasına yazma. Düşey düzenlemede en genel kavramı en üstte, eşit genellikteki kavramları aynı satırda, diğerlerini genellik derecelerine göre azalan sırada sayfanın altına doğru listelemeliyiz.

6. Kavramları haritadaki diğer sözcüklerden kolayca ayırt edebilmek için kavramları kutu veya yuvarlak içine alma.

7. Kutuları birleştirme: İki kavram arasındaki ilişkiyi göstermek için iki kutuyu bir çizgi ile bağlama. İlişki bu çizginin üzerine birkaç kelimeyle yazıyoruz.

8. Çapraz bağlantıları çizme.

Kavram Haritası Oluştururken Nelere Dikkat Edelim?

Kavram haritaları oluştururken haritaların okunaklı olmasına,

Kavram haritalarına yazılan tüm kavram ve ilişkilerin dışarıda bırakılmamasına,

Her kavram haritada yalnız bir kez yer almasına,

Kavramlar arası ilişkilerin belirtilmesine dikkat edelim.

Etkinlik 1:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuyunuz. Metni daha iyi anlayabilmek için kavram haritası oluşturma stratejisini kullanınız. Haritanızı oluşturmak için size basamaklar verilmiştir. Her bir basamakta sizden istenenleri yapınız. Haritanızı oluştururken şunlara dikkat edelim:

1. Kavram haritaları oluştururken haritaların okunaklı olmasına,
2. Kavram haritalarına yazılan tüm kavram ve ilişkilerin dışarıda bırakılmamasına,
3. Her kavram haritada yalnız bir kez yer almasına,
4. Kavramlar arası ilişkilerin belirtilmesine dikkat edelim.

“ Toplumsal yaşamda insanlar birbirine sevgi ve saygı ile yaklaşırsa istenmeyen olaylar yaşanmaz. Birbirimizi üzmenin, kalp kırmanın kimseye yararı yoktur.

Kardeşimizin olumsuz davranışına, arkadaşımızın sözüne hemen tepki göstermek hoşgörüsüzlüktür.

İnsanların birbirini sevdiği, saydığı toplumlarda hoşgörü vardır. Yani hoşgörü için sevgi ve saygı gereklidir.

Olayları ve durumları anlayışla karşılamak, yakın çevremizden başlayarak toplumsal huzur ve barışı sağlar. Barış içinde, mutlu yaşamının temelinde hoşgörü vardır.”

1. Kavramları listeleme: Burada size kavramlar verilmiştir. Haritanızı oluştururken kullanacağınız kavramlar:

Hoşgörü, sevgi, saygı, barış

Eğer kavramlar arasında bir aşamalılık olsaydı, kavramları genelden özele doğru sıralayacaktık. Ama burada böyle bir durum yok.

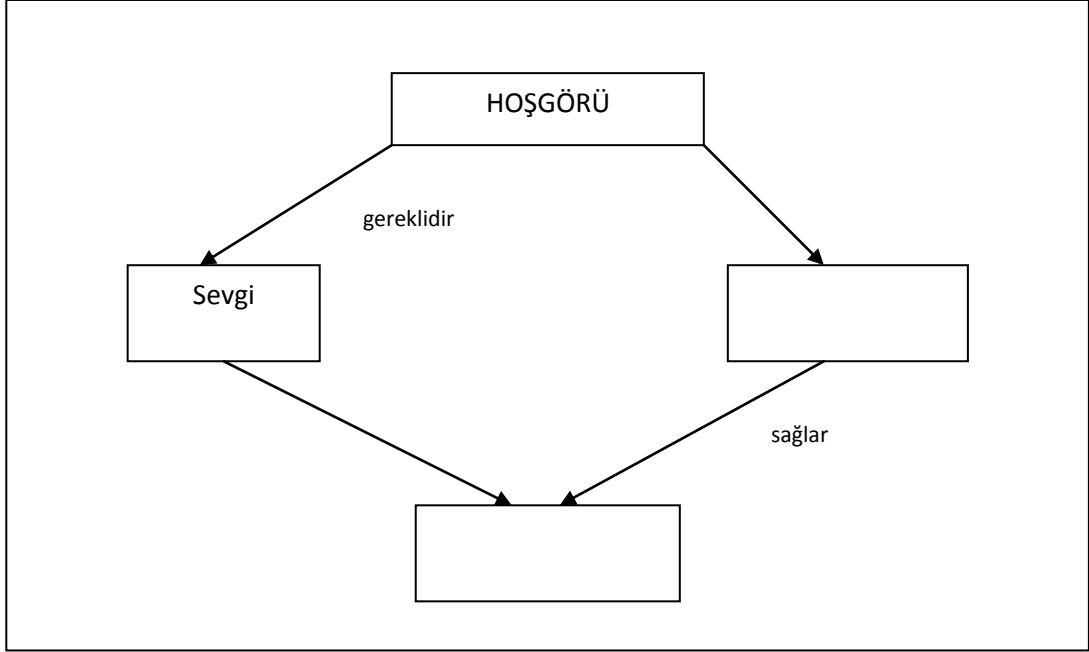
2. Kavramlar arasındaki ilişkileri belirtme: Yapacağınız ilk etkinlik olduğu için kavramlar arasındaki ilişkiler aşağıda size verilmiştir.

Hoşgörü için sevgi ve saygı gereklidir.

Sevgi ve saygı barışı sağlar.

3. Burada en genel ve kapsayıcı kavram “hoşgörü” dür.

4. Şimdi “hoşgörü” kavramını sayfanın ortasına yerleştiriyoruz. Diğer kavramları da uygun yerlere yerleştiriyoruz. Siz eksik bırakılan kutuların içini ve okların üzerine yazılması gereken ilişkileri tamamlayınız.

Etkinlik 2:

Yönerge : Aşağıdaki metni kavram haritası oluşturarak çalışınız.

“ Güneş enerjisi, elektrik enerjisi, su enerjisi, rüzgar enerjisi, kimyasal enerji... Birçok enerji türü var. Öte yandan enerjiyi “potansiyel enerji” ve “kinetik enerji” olarak da ikiye ayırabiliriz. Peki, potansiyel ve kinetik enerji nedir? Paket lastiğin bir ucunu elinizle, diğer ucunu da diğer elinizle tutun. Sonra lastiği bir elinizle çekerek uzatın. Lastiği uzattığınızda enerji depolamış olursunuz. Böylece lastik, “potansiyel enerji”ye sahip olur. Lastiği ellerimizden bıraktığımızda fırlayıp gider. Bu durumda potansiyel enerji “kinetik enerji”ye dönüşür. Hareket eden her şey kinetik enerjiye sahiptir.”

Tuğba CAN

(TÜBİTAK, Bilim Çocuk Dergisi, Kasım 2008, Sayı 131’den alınmıştır.)

Etkinlik 3:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuduktan sonra metinle ilgili olarak kavram haritası oluşturunuz.

“ İnanması zor olsa da salyangozlar, ahtapotların ve mürekkebalıklarının akrabası. Tüm bu hayvanlar, “yumuşakçalar” adı verilen bir canlı grubun üyeleri. Yumuşakçalar, böceklerden sonra dünyada en fazla bulunan canlılar. Yaklaşık 5-10 yıl yaşayan bu hayvanlar, bahçelerde, göllerde, derelerde, denizlerde yani hemen hemen her yerde bulunabilirler. Yeter ki “nem” olsun. Salyangozlar, sıcaklığı sevmediklerinden genellikle onları sabah erken ya da akşamüstü görebiliriz. Yağmur yağdıktan sonra da çok sayıda ve çeşitte salyangoza rastlarız. Kule salyangozları ve bahçe salyangozları salyangoz türleridir. Karada yaşayan salyangozlar arasında en sık karşılaşılabileceğimiz tür bahçe salyangozudur.”

Burcu Meltem Arık

(TÜBİTAK, Bilim Çocuk Dergisi, Temmuz 2008, Sayı 127’den alınmıştır.)

Etkinlik 4:

Yönerge : Aşağıdaki metni okuduktan sonra metnin kavram haritasını oluşturalım.

EKLER ve ÇEŞİTLERİ

“Kitaplık, sözcük, renkli, nöbetçi, Türkçe, esinti, bilgin” sözcüklerinin sonuna gelen “-lık, -cük, -li, -çi, -çe, -ti ve -gin” ekleri bu sözcüklerden yeni anlamda sözcükler türetmiştir.

“Dersten, dakikada, geldi, kitaplığın, kapısı, daldım” sözcüklerine getirilmiş olan “-ten, -da, -di, -ın, -ı, -dım” ekleri ise bu sözcüklerden yeni anlamda bir sözcük oluşturmuyor. Bu ekler, bu sözcüklerin cümledeki görevlerini belirtmeye yarıyor.

Kendi başına anlamı olmayan, sözcüklerin sonlarına eklenerek onların anlamlarını, türünü ya da cümledeki görevini belirleyen, değiştiren parçalara ek denir.

Ekler **yapım ve çekim ekleri** olmak üzere iki gruba ayrılır.

1. Yapım Ekleri

“ Kitaplık, sözcük, renkli, nöbetçi, Türkçe, esinti, bilgin” sözcüklerinin sonuna gelen “-lık, -cük, - çi, -ti ve -gin” ekleri eklendiği sözcüğün asıl anlamını değiştirerek yeni anlamda sözcükler türetmişlerdir.

Sözcüklerin sonuna getirildiğinde onların anlamlarını değiştiren, onlardan yeni anlamlarda sözcükler türeten ekler **yapım ekleri** denir.

En çok kullanılan yapım ekleri:

- **lik** : şekerlik, tuzluk, yazlık, kışlık, ağaçlık, çiçeklik, gözlük, başlık...

- **ci** : öğrenci, üzümci, gözcü, tuzcu, bezci, kavgacı, şakacı....

- **ici** : gezici, yazıcı, alıcı, verici, koşucu, satıcı...

- **siz** : elsiz, dilsiz, huysuz, akılsız, bilgisiz, tuzsuz...

- **le** : ellemek, üflemek, alkışlamak, sollamak...

- **i** : dolu, örtü, tartı, yapı, aç, başarı, sıkı...

- **ti** : esinti, inilti, fısıltı, pırıltı, karartı, doğrultu, sızıntı...

- **len** : borçlanmak, yaşlanmak, yaslanmak, uslanmak, paslanmak, seslenmek...

- **gin** : gergin, yorgun, bilgin, şaşkın, düşkün, solgun, düzgün, bozgun, bezgin...

Not : Bir sözcükte birden çok yapım eki bulunabilir: kapı-cı-lık, göz-lük-çü-lük gibi.

2. Çekim Ekleri

Bir sözcüğün sonuna geldiğinde anlamını değiştirmeyen, ancak sözcüğü çeşitli yönlerden belirten eklerle **çekim eki** denir.

Çekim ekleri beş grupta incelenebilir:

a.Çoğul ekleri (-ler, -lar): çocuk- **lar**, çiçek-**ler**

b.Adların durum ekleri (-e, -i, -de, -den): ev-**i** , ev-**e** , ev-**de** , ev-**den**

c.Tamlama ekleri (-in, -i) : kalem-**in** ucu, defter-**in** çizgi-s-**i**

d. İyelik ekleri (- (i) m, -(i) n, - (i) miz, - (i) niz, leri) : defter- i-**m**, defter-i-**n**, defter-i, defter-i-**miz**, defter-i,**niz**, defter-**leri**

e.Kişi ve zaman ekleri: (-di, -miş, -e, -ecek, -r, -me, -li) :gel-**di**-m, uyu-**muş**-lar, yat-a-**cak**-sın

(Belet, Ş.D. (2005). Öğrenme Stratejilerinin Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerileri ile Türkçe Dersine İlişkin Tutumlara Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi ‘nden alınmıştır.)

Kavram haritamızı oluştururken şunlara dikkat edelim.

Haritamızın okunaklı olmasına,

Kavram haritalarına yazılan tüm kavram ve ilişkilerin dışarıda bırakılmamasına,

Her kavramın haritada yalnız bir kez yer almasına,

Kavramlar arası ilişkilerin belirtilmesine dikkat edelim.

Kavram haritamızı oluştururken aşağıdaki işlemleri yapalım.

1. Kavramları listeleme: Aşağıdaki boşluğa konu ile ilgili tüm kavramların listesini çıkaralım.

2. Kavramları sıralama: Aşağıdaki boşluğa kavramların genelden özele doğru sıralayalım. Yaklaşık olarak aynı genel seviyeye ait kavramlar aynı seviyede sıralayalım.

3. İlişki ve önermeleri belirtme: Aşağıdaki boşluğa kavramlar arası ilişkileri, genellemeleri ve ilkeleri yazalım.

4. En Genel ya da kapsayıcı kavramı seçme : Aşağıdaki boşluğa kavramlar listesinden en önemli ya da birincil olduğu düşündüğümüz kavramı seçelim ve yazalım.

5. Kavramları aşamalı bir düzende sayfaya yerleştirme: Aşağıdaki boşluğa ilişkili kavramları aşamalı bir düzende sayfaya yerleştirelim. En genel ya da kapsayıcı kavramı sayfanın en üstüne ya da ortasına yazalım. Düşey düzenlemede en genel kavramı en üstte, eşit genellikteki kavramları aynı satırda, diğerlerini genellik derecelerine göre azalan sırada sayfanın altına doğru listeleyelim.

6. Daha sonra kavramları haritadaki diğer sözcüklerden kolayca ayırt edebilmek için kavramları kutu veya yuvarlak içine alalım.

7. Kutuları birleştirme: En son aşamada ise iki kavram arasındaki ilişkiyi göstermek için iki kutuyu bir çizgi ile bağlayalım. İlişkiyi bu çizginin üzerine birkaç kelimeyle yazalım.

KAYNAKÇA

- Acat, Bahattin (2003). Kavram haritalarının Türkçe öğretiminde kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 9 (34), 168-193.
- Akın, Ahmet, Abacı, Ramazan ve Çetin, Bayram (2007). The validity and reliability of the Turkish version of the metacognitive awareness. *Inventory Educational Sciences : Theory & Practice*, 7 (2), 671-678.
- Atasoy, Basri. (2002). *Fen Öğrenimi ve Öğretimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bayındır, Nida (2006). *Öğrenme Stratejileri Öğretimi ve Bilişsel Süreçlere Yansıması*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Belet, Dilek Ş. (2005). *Öğrenme Stratejilerinin Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerileri ile Türkçe Dersine İlişkin Tutumlara Etkisi*, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Brown, Ann L., Day, Jeanne and Jones, Roberta S. (1983). The development of plans for summarizing texts. *Child Development*, 54, 968-979.
- Brown, Ann L. and Day, Jeanne (1983). Macrorules for summarizing texts: the development of expertise. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 22, 1-14.
- Bozkurt, Necati (2007). *Lise – 1 Tarih Dersinde Uygulanan Farklı Öğrenme Stratejilerinin Öğrencilerin Başarılarına ve Öğrenilenlerin Kalıcılığına Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Burchard, M. S. and Swerdzewski, Peter (2009). Learning effectiveness of a strategic learning course. *Journal of College Reading and Learning*, 40 (1), 14-21.
- Büyüköztürk, Şener, Akgün, Özcan E., Özkahveci, Özden ve Demirel, Funda (2004). Güdülenme ve öğrenme stratejileri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 207-239.
- Büyüköztürk, Şener (2008). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (9.Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Şener, Çakmak, Ebru K., Akgün, Özcan E., Karadeniz, Şirin ve Demirel, Funda (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Camahalan, Faye M. G. (2006). Effects of a metacognitive reading program on the reading achievement and metacognitive strategies of students with dyslexia. *Reading Improvement*, 43 (2), 77-93.
- Carns, Ann W. and Carns, Michael R. (1991). Teaching study skills, cognitive strategies, and metacognitive skills through self-diagnosed learning styles. *The School Counselor*, 38, 341-347.
- Chalmers, Denise and Fuller, Richard (2009). Research and a professional development programme on teaching learning strategies as part of course content. *International Journal for Academic Development*, 4 (1), 28-33.
- Chamot, Anna U., Toth, Susan, Kilpper, Lisa, Nielsen, Robert and Barrueta, Marilyn (1990). Learning strategy instruction in the English classroom: writing. ERİC ED: 343440.
- Chamot, Anna U. (1999). Keys to effective learning. *The Modern Language Journal*, 83 (3) , 319-338.
- Chularut, Pasana and DeBacker, Terasa K. (2004). The influence of concept mapping on achievement, self-regulation and self-efficacy in students of English as a second Language. *Contemporary Educational Psychology*, 29, 248-263.
- Çakır, Özler (1995). *Büyük Ölçekli Kuralların Öğretiminin Okuduğunu Anlamaya Etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakıroğlu, Ahmet (2007). *Üstbilişsel Strateji Kullanımının Okuduğunu Anlama Başarı Düşük Öğrencilerde Erişi Artırımına Etkisi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çakmak, Ebru K., Akgün, Özcan E., Karadeniz, Şirin ve Demirel, Funda (2007). İlköğretim ikinci kademe ve lise öğrencilerinin bilişsel, metabilişsel ve sınıf düzeyine göre karşılaştırılması. XVI. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı*. 5 -7 Eylül 2007. 2, 462-479.

- Çiftçi, Özlem (1998). *Lise I. Sınıf Öğrencilerinin Kullandıkları Öğrenme Stratejilerinin Matematik Dersindeki Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, Özden ve Doğanay Ahmet (2010). Bilişsel koçluk yöntemiyle öğretilen bilişsel farkındalık stratejilerinin altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde bilişsel farkındalık becerilerine ve kalıcılığa etkisi. *İlköğretim Online*, 9 (1), 106-127.
- Demirci, Cavide (2003). Etkin öğrenme yaklaşımının erişiyeye etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 38-47.
- Demirel, Melek (1993). Öğrenme stratejilerinin öğretilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 17 (83), 52-59.
- Demirel, Özcan (2003). *Eğitim Sözlüğü*. Ankara : PegemA Yayıncılık.
- Dikbaş, Yeliz (2008). *Öğrenme Stratejilerinin Öğretiminin ve Ders İşlenişinde Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Tutumlarına ve Kalıcılığa Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dikbaş, Yeliz ve Hasırcı, Özlem K. (2007). Öğrenme stratejileri öğretiminin ve ders işlenişinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı*. 5-7 Eylül 2007. 1, 232-239.
- Ektem, Işıl S. ve Sünbül, Ali M. (2007). İlköğretim 5.sınıf matematik dersinde uygulanan yürütücü biliş stratejilerinin öğrencilerin başarı, tutum ve öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 439-458.
- Erden, Münire (1993). Açıklayıcı bir metinde yer alan bilginin hatırlanması üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 173-192.
- Erden, Münire ve Akman, Yasemin (1995). *Eğitim Psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretme)*. Ankara : Arkadaş Yayınevi.
- Flavell, John H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring a new area of cognitive developmental inquiry. *American Psychologist*, 34 (10), 906-911.

- Flyvbjerg, Bent (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*, 12 (2), 219-245.
- Gillis, M. K. and Olson, Marry W. (1989). Effects of teaching learning strategies with course content. ERIC ED: 339259.
- Görge, İzzet (2007). *Özetleme ve Bilgi Haritası Oluşturma Öğretiminin Bilgilendirici Bir Metni Öğrenme ve Hatırlama Düzeyine Etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Grant, Robert M. (1993). Strategic training for using text headings to improve students processing of content. *Journal of Reading*, 36 (6), 482-488.
- Gümü, Nazım (1997). *Öğrenmeyi Öğretmenin Öğrenci Erişisi, Kalıcılığı ve Akademik Benliğine Etkisi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güven, Meral (2004). *Öğrenme Stilleri ile Öğrenme Stratejileri Arasındaki İlişki*, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Güven, Meral (2008). Development of learning strategies scale: study of validation and reliability. *World Applied Sciences Journal*, 4, (1), 31-36.
- Harris, Jane (1991). Text annotation and underlining as metacognitive strategies to improve comprehension and retention of expository text. ERIC ED: 335669.
- Hartley, James (1998). *Learning and Studying : A Research Perspective*. London: Routledge.
- Kablan, Fatma (2004). *Lise 1. Sınıf Biyoloji Dersinde Kavram Haritası Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaptan, Saim (1993). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara : Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Kaptan, Fitnat (1998). Fen öğretiminde kavram haritası yönteminin kullanılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 95-99.

- Karakoç, Şerife ve Şimşek Nurettin (2004). Öğretme stratejilerinin öğrenme stratejileri kullanımına etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4 (1), 99-121.
- Karasar, Niyazi (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (15. Baskı). Ankara : Nobel Yayıncılık.
- King, Alison (1991). Effects of training strategic questioning on children's problem solving performance. *Journal of Educational Psychology*, 83(3), 307-317.
- Lenz, B. Keith (1992). Self-managed learning strategy systems for children and youth. *School Psychology Review*, 21 (2), 211-228.
- Levin, Joel R. (1986). Four cognitive principles of learning – strategy insruction. *Educational Psychologist*, 21 (1&2), 3-17.
- Mayer, Richard E. (1987). *Educational Psycholohy : A cognitive Approach*. USA : Little, Brown and Company Limited.
- McAleese, Ray (1999). Concept mapping – a critical review. *Innovations in Education & Training Internatioanal*, 36 (4), 351-360.
- Melton, Joyce (2008). *Summarizing Strategies Help Students Monitor Understanding, Clarify Thinking and Strengthen Learning*. <http://www.kidbibs.com/learningtips/lt33.htm>, Erişim Tarihi: 14.10.2008.
- Mizumoto, Atsushi and Takeuchi, Osamu (2009). Examining the effectiveness of explicit instruction of vocabulary learning strategies with Japanese EFL university students. *Language Teaching Research*, 13 (4), 425 – 449.
- Mokhtari, Kouider and Reichard, Carla A. (2002). Assessing students' metacognitive awareness of reading strategies. *Journal of Educational Psychology*, 94 (2), 249-259.
- Namlu, Ayşen G. (2002). Öğrenme stratejileri eğitiminin bilgisayar kaygısına ve akademik başarıya etkisi (Bildiri). *Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*, Eskişehir.
- Namlu, Ayşen G. (2004). Bilişötesi öğrenme stratejileri ölçme aracının geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 123-133.

- Novak, Joseph D. and Gowin, D. Bob. (1984). *Learning How to Learn*. Cambridge: CambridgeUniversity Press.
- Novak, Joseph D. and Canas, Alberto J. (2007). Theoretical origins of concept maps, how to construct them, and uses in education. *Reflecting EDucation*, 3 (1), 29-42.
- Nunan, D. (1997). Strategy training in the classroom : a empirical investigation. *RELC Journal*, 28, 56 – 81.
- Nunn, Gerald D. (1995). Effects of a learning styles and strategies intervention upon at-risk middle school students achievement and locus of control. *Journal of Instructional Psychology*, 22 (1), 34-40.
- O'Malley, J.M., Chamot, A.U., Manzanares, G.S., Russo, R.P. and Kupper, L. (1985). Learning strategy applications with students of English as a second language. *TESOL Quarterly*, 19, 557-585.
- Özcan, Zeynep Ç. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Derslerinde Biliş Üstü Beceri Geliştiren Stratejileri Kullanma Özelliklerinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özden, Yüksel (2003). *Öğrenme ve Öğretme* (5. Baskı). Ankara : Pegem A Yayıncılık.
- Özer, Bekir (1998). Öğrenmeyi Öğretme. (Editör: Ayhan Hakan). *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, 149-163.
- Özer, Bekir (2001). Öğrenmeyi Öğretme. (Editör: Mehmet Gültekin). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi Yayınları, 149-164.
- Özer, Bekir (2002). İlköğretim ve ortaöğretim okullarının eğitim programlarında öğrenme stratejileri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*. 1,(1):17-32.
- Özer, Bekir (2004). Öğretmenin Yeni Görevi: Öğrenmeyi Öğretme. *Öğrenmeyi Öğretme Etkinlikleri Diyaloglar, Sunumlar, Atölyeler*. 17-18 Kasım 2003. 197-203.
- Özkal, Neşe ve Çetingöz, Duygu (2006). Akademik başarı, tutum ve öğrenme stratejilerinin kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 46, 259-275.

- Öztürk, Bülent (1995). *Genel Öğrenme Stratejilerinin Öğrenciler Tarafından Kullanılma Durumları*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pintrich, Paul R. (2002). The role of metacognitive knowledge in learning, teaching and assessing. *Theory into Practice*, 41 (4), 219-225.
- Pokay, Patricia and Blumenfeld, Phyllis C. (1990). Predicting achievement early and late in the semester : the role of motivation and use of learning strategies. *Journal of Educational Psychology*, 82 (1), 41-50.
- Pressley, Michael and Harris, Karen R. (1990). What we really know about strategy instruction. *Educational Leadership*. 48 (1), 31-34.
- Schraw, Gregory and Dennison, Rayne S. (1994). Assessing metacognitive awareness. *Contemporary Educational Psychology*, 19, 460-475.
- Selçuk, Ziya (2007). *Eğitim Psikolojisi* (14. Baskı). Ankara : Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu, Nuray (2007). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gönül Yay.
- Subaşı, Güzin (2000). Etkili öğrenme : öğrenme stratejileri. *Milli Eğitim*. 146, 1-4.
- Sünbül, Ali M. (1998). *Öğrenme Stratejilerinin Öğrenci Erişi ve Tutumlarına Etkisi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Talu, Nilay (1997). *Ankara Özel Tevfik Fikret Lisesi 10. Sınıf Öğrencilerinin Kullandıkları Öğrenme Stratejilerinin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tay, Bayram (2002). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Ortamında Kullandıkları Öğrenme Stratejileri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Thomas, John W., Rohwer, William D. (1986). Academic studying: the role of learning strategies. *Educational Psychologist*, 21 (1&2), 19-41.

- Tinnesz, Christine G., Ahuna, Kelly H., and Kiener, Michael (2006). Toward college success: internalizing active and dynamic strategies. *College Teaching*, 54 (4), 302-306.
- Ülger, Mehmet (2003). *İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Ünitesinde Öğrenme Stratejilerini Öğrenmenin Öğrenci Erişisine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Üstündağ, Tülay (1996). Biliş bilgisi stratejileri. *Yaşadıkça Eğitim*. 44, 15-19.
- Vermunt, Jan D. (1996). Metacognitive, cognitive and affective aspects of learning styles and strategies: a phenomenographic analysis. *Higher Education*, 31, 25-50.
- Weinstein, Claire E. and Mayer, Richard E. (1986). The Teaching of Learning Strategies. (Editör: M.C.Witlock). *Handbook of Research on Teaching*. New York: Macmillan Company, 315-327.
- Wolters, Christopher A. (1999). The relation between high school student's motivational regulation and their use of learning strategies, effort and classroom performance. *Learning and Individual Differences*, 11 (3), 281-301.
- Yangın, Banu ve Yıldızlar, Mehmet (1999). İlköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde çalışma yolları, başarı ve cinsiyet ilişkisi. *Çağdaş Eğitim*, 258, 28-33.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara : Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Nil (2003). *İlköğretim 5. Sınıf Fen Bilgisi Dersinde Öğrencilere Kazandırılan Öğrenme Stratejilerinin Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Hatırda Tutma Düzeyleri Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yorulmaz, Emel (2001). *Öğrenmeyi Öğrenme Stratejilerinin İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrenci Ders Başarısı Üzerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.